

Comfort of Strangers, 23
Letterkunde en Krisis, 25.

Bryant Bach, 15.
Palistina, 16-17

Vrye Weekblad

18 Januarie 1991

Prys: R1,50 (R1,33 + 17c AVB)

Neethling se gif: ons was reg

Golfoorlog - wat nou?

DIE Irakese aanval op Israel was duidelik 'n poging van Saddam Hoesein om Israel by die oorlog te probeer betrek en so Arabiese woede teen die Geallieerdes te monster, en dalk die band met hul Arabiese bondgenote te verswak.

Hoewel pres George Bush sy woede oor die lansering van nege missiele na Tel Aviv en Haifa uitgespreek het, het die Amerikaanse administrasie sterk druk op Israel uitgeoefen om nie terug te slaan nie en die risiko te skep dat die oorlog in 'n volskaalse Midde-Oosterse oorlog te omskep.

Bagdad het inderdaad gister verklaar dat die oorlog nou tussen Amerika, Israel en hul bondgenote en Irak en sy simpatiseerders gevoer word.

Brittanje het gister ook 'n soortgelyke beroep op Israel as Amerika gedoen. Die Irakese aanval was "heeltemal ondiskriminerend" en dit sal as " 'n roekelose set om die konflik te verbreed" gesien word, het Douglas Hurd, minister van buitelandse sake gesê.

"Israel het die reg tot selfverdediging en niemand kan 'n besluit hieroor van hulle wegneem nie, maar ons meen beheersheid deur Israel sal as krag en nie swaakheid vertolk word."

Die Israeliese televisie het regeringsbronne aangehaal dat Israel "sal terugslaan", maar dat die reaksie "oorweg" sal word. Die Israeliese weermag-stafhoof, Don Shomron, het gesê die aanval is ernstig en sal nie sonder reaksie bly nie.

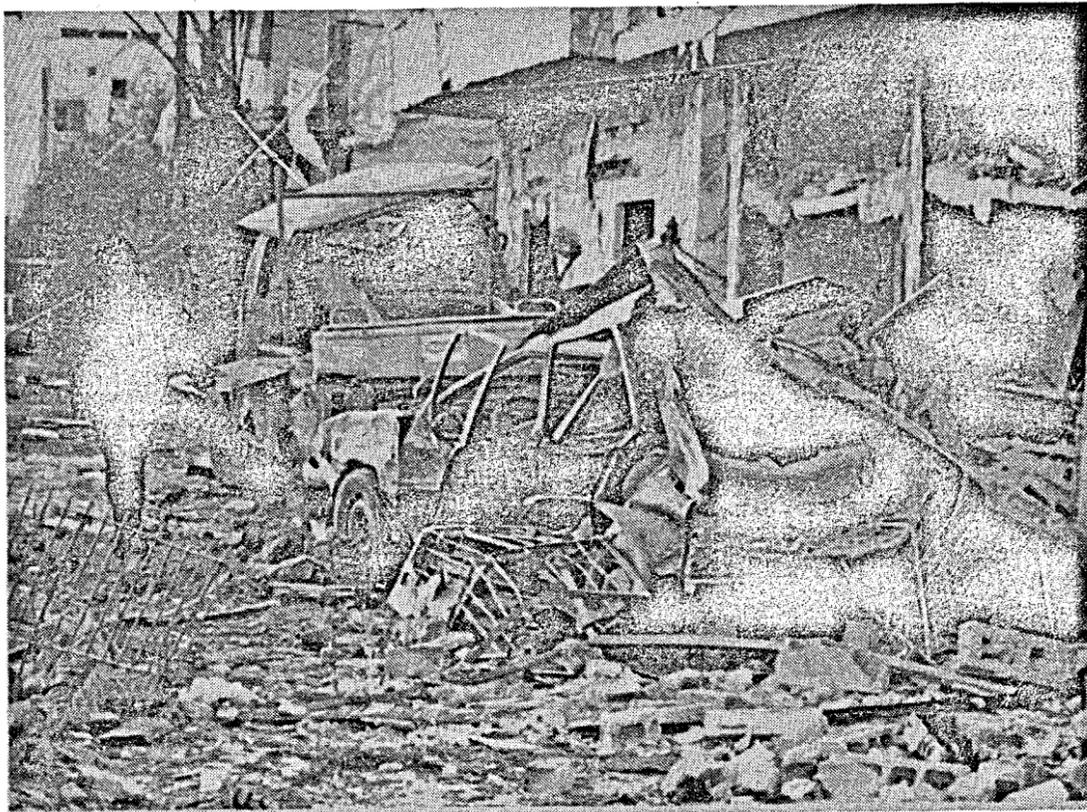
Die Palestynse Bevrydingsfront, in 'n klaarblyklike poging om die Irakese strategie te bevorder, het gister vanuit Tunisië 'n beroep op Arabiese lande gedoen om Amerikaanse-Zionistiese aggressie teen te staan. Die PBO-leier, Jasser Arafat, het persoonlik die staatshoofde van ses Arabiese lande gebel.

"Dit is onmoontlik om 'n oplossing vir die Golf-krisis te vind sonder om die Palestynse kwessie te besleg nie."

Die PBO praat van "Israel se effektiewe deelname" aan die oorlog wat gesamentlike Arabiese optrede regverdig, waarskynlik na aanleiding van die kortaf verklarings dat hy sal reageer op die Irakese missielaanval.

Die antagonisme teenoor die Palestyne in Israel blyk daaruit dat die Israeliese Hooggeregshof die Israeliese administrasie Maandag moes

Teëls, grimeermiddels, speelgoed trek in aanval

Die skade wat aangerig is deur 'n Irakese missiel in Tel Aviv

beveel om onmiddellik gasmaskers aan Palestyne in die besette gebiede uit te deel, nadat 'n inwoner van die Wesbank die weermag van die weerhouding van gasmaskers beskuldig het.

Die regter het dit as 'n skandaal bestempel. 'n Weermagwoordvoerder het gesê die maskers sal "nou" uitgedeel word, maar het bygevoeg dat daar net 180 000 oor is vir 'n bevolking van 1,5 miljoen.

Maandag al het die ondergrondse leiers van die Palestynse weerstand 'n beroep op Palestyne in die besette gebiede gedoen om hul huise nie te verlaat nie wanneer die oorlog uitbreek nie.

Die leiers waarsku Palestyne teen die verspreiding van valse gerugte deur die Israeliese weermag ten einde 'n massa-exodus van Palestyne uit

die besette gebiede aan te hits.

Komitees vir veiligheid en samewerking moet gevorm word om moontlike verhoogde onderdrukking deur die Israeliese owerheid en aggressie deur Israeliese setlaars in die besette gebiede teen te staan.

In reaksie hierop het 'n Israeli, met sy oor teen 'n radio geplak, gesê: "Sonder om 'n enkele missiel te lanseer, het Saddam Hoesein 'n slag geslaan: die Israeli's en die Palestyne het albei hul verstan verloor."

Voor Vrydag se aanval, waarin dit geblyk het dat daar geen plofkoppe met chemiese wapens in die missiele was nie, het paniekbevange Israeli's die dreigende Irakese aanval gelyk gestel aan die Nazi-vervolgings in Duitsland.

In Jerusalem het 'n lid van 'n

groep gewese aangehoudenenes in 'n Nazi-konsentrasiekamp gesê: "Vyf-en-veertig jaar na die Shoa (die 'holocaust'), het niks verander nie. Ons vyande wil ons nog steeds met gas uitroei."

Die Israeliese onderminister van buitelandse sake, Banyamin Netanyahu, het die vergelyking in 'n onderhoud met die BBC herhaal, maar bygevoeg dat die Jode dié keer die vermoë het om "hierdie omstandighede" te verander.

Toe 'n Israeliese soldaat Dinsdag per ongeluk 'n alarm afsit, het burgerlikes wat nog nie gasmaskers gekry het, soldate begin slaan wat die maskers nie gou genoeg uitgedeel het nie.

"Dis nie paniek nie, dis histerie. Die Israeli's het mal geword," het 'n verdwaasde kolonel in beheer van

burgerlike verdediging gesê.

Om senuwees te probeer kalmeer, het die owerhede 'n telefoondiens georganiseer, met sielkundiges wat dag en nag regstaan om mense se vrese te besweer. 'n Koerant het sy lesers aangemoedig om na aksierolprente te kyk, wat die senuweespanning sal verlaag. By skole word kinders aangemoedig om oor hul vrese te praat.

Op die winkelrakke is daar geen blikkieskos meer nie, en ook nie kleefband om plastiek oor vensters vas te steek om gasse uit hul huise te hou nie. Op straat verkoop smouse flitsligte en anti-strespille.

Vrydagoggend om twee-uur is 'n kodewoord oor die Israeliese radio geflits: "Slang-adder". Oomblikke later het sirenes begin huil. 'n Radioboodschap het gevolg: "Na 'n grond-tot-grond-aanval op Israel, word die bevolking versoek om sy gasmaskers op te sit en dit nie voor verdere kennisgewing af te haal nie."

"Moet onder geen omstandighede in bomskuilings ingaan nie. Gaan na 'n kamer wat u met kleefband verseël het en plaas 'n klam lap onder die deur."

Hoewel daar geen chemiese wapens gebruik is in die aanval nie, het honderde mense die radio gebel om te rapporteer dat hul kinders begin opbring het.

Een van die inwoners van Tel Aviv wat 'n noue ontleding in die aanval gehad het, het die missiel as "groot balle vuur wat uit die lug val" beskryf.

Nog 'n inwoner wie se huis vernietig is, het vertel: "Na die ontsaglike ontploffing, het ek 'n rooi son gesien wat op my afpyl soos 'n komeet. Die lug het in vlamme uitgebars, en toe het die huis opgeblaas."

"Teëls, my vrou se grimeermiddels, boeke en die kinders se speelgoed is die lug ingeslinger."

Die volgende dag het die Israeliese owerheid inwoners gevra om hul maskers "binne reikwydte" gereed te kry en by die huis te bly.

Kinders moet liever nie buite speel nie en ook nie alleen na radiobrigte luister nie, maar saam met hul ouers sodat hulle nie ontsteld raak nie. - AFP

*** Lees ook op bladsy 16 en 17: Breek 'n nuwe era van terreur aan? en Saddam Hoesein: die Satan met 'n stralekrans**

ANC hou MK terug

LUSAKA - Die ANC het die moontlikheid dat sy militêre vleuel, Umkhonto we Sizwe (MK), gebruik word om die faksiegevegte in Suid-Afrika te stuit, van die hand gewys. Sedert Januarie 1990 is reeds meer as 3 000 mense in dié gevegte dood.

Nelson Mandela, die vise-president van die ANC, het dié week gesê dat MK in die lewe geroep is om apartheid te beveg en "nie om teen enige groep van ons mense" op te tree nie. Mandela het dié uitspraak gemaak aan die einde van tweedaagse samesprekinge met ANC-kaders in Lusaka.

Hy het bevestig dat die ANC-leierskap vir Mangosutho Buthelezi van Inkatha gaan ontmoet in 'n poging om die geweld in die townships te stop. Gevra of daar enige agenda vir die ontmoeting is, het Mandela gesê: "Ek is nie bewus van enige agenda nie, maar die ontmoeting vind op ons inisiatief plaas." Hy het volgehou dat die politieke geweld in Suid-Afrika deur regeringsagente aangeblaas word.

Mandela het ook aangedui dat 'n groot getal Suid-Afrikaanse ballinge, insluitende 3 000 in Zambia, binnekort huis toe kom. - ANO

Ons vra om verskoning aan ons intekenare omdat Vrye Weekblad eers Maandag afgelewer word, maar as gevolg van die feit dat die hofuitspraak (sien berigte op bladsy 3, 5, 6 en 7) Vrydag was, het ons besluit om die koerant Saterdag, met volledige beriggewing oor die hofsak, te laat verskyn. Ons is jammer vir enige ongerief wat deur die vertraging teweeg gebring is.

Vrye Weekblad

Is daar 'n tweede 2 Februarie aan 't kom?

WAT is dit waarmee Staatspresident FW de Klerk op 1 Februarie tydens die opening van die parlement vorendag gaan kom, wat almal in regerings- en politieke kringe so aan die praat het? In gespreke dié week met verskeie politieke instansies hoor 'n mens teenstrydige scenarios, of interpretasies.

Drie goed ingeligte bronne sê met vertroue: "Wag maar vir 1 Februarie. Daar kom 'n bom. In vele opsigte is dit net so belangrik soos 2 Februarie 1990, hoewel dit nooit heeltemal geëwenaar kan word nie."

"Die staatpresident sal ver genoeg gaan om te voldoen aan die internasionale voorwaardes vir die spoedige opheffing van sanksies."

Maar 'n hoë regeringspersoon sê die teendeel: "Om van 'n sensasiewekkende aankondiging te praat, is eenvoudig vergesog. Dit is net nie moontlik in die omstandighede nie."

Maar in terme van konsepwetgewing dié week reeds ingedien, is dit baie duidelik dat die regering met groot spoed wil beweeg om die Groepsgebiede, Grond- en ander rassistiese wette spoedig in die sitting af te skaf.

Daar is nog nie sekerheid oor wat met rasseklassifikasie - die hoeksteen

van apartheid - gaan gebeur nie. Tot onlangs nog was dit regeringstandpunt, dat vanweë wetlike konsekwensies wat geskep sal word met die afskaffing daarvan, dit iets is wat moet wag vir die grondwetlike konferensie.

De Klerk sal sekerlik sy planne vir die komende veelpartykongres later vanjaar, soos deur die ANC voorgestel, bekend maak.

Dit sal stappe insluit om die NP van die regering te onderskei. Ook sal sekere ministers voltyds by die onderhandelingsproses betrek word.

Die bespiegeling vind plaas op 'n tydskop dat die onderhandelingsproses besig is om snel op dreef te kom, met belangrike vordering wat die afgelope weke aan verskeie fronte gemaak is.

Hooggeplaaste ANC- en regeringsbronne bevestig dat die aankondiging verlede week deur Nelson Mandela oor 'n veelpartykongres, beide die suksesvolle gevolg van "stille diplomatie" en die vertroulike De Klerk/Mandela-ontmoetinge van die afgelope maand was.

Daar word op die volgende verwys:

* De Klerk se boodskap aan die einde van Desember verlede jaar,

nieteenstaande oënskynlike skerp kritiek op die ANC, was beheers en ingehoue. Belangriker nog is die feit dat De Klerk hoegenaamd nie na die mees omstrede besluit op die ANC-kongres - naamlik die totstandkoming van gewapende ANC-verdedigingsseenhede - verwys het nie;

* Die gees en inhoud van sekere van Mandela se uitlatings weerspieël beide die die grondslag en aard van sekere van die top ANC-regeringsgesprekke. Die twee partye het byvoorbeeld ooreengekom dat dit strategies beter was dat die amptelike oproep tot 'n veelpartykongres van die ANC kom, en nie van die regering nie.

* Die ANC se voorstel is warm en vinnig deur die regering verwelkom. Opvallend ook was die feit dat die regeringsaankondiging geen melding gemaak het van die twee omstrede sake, naamlik 'n grondwetgewende vergadering en 'n tussentydse regering nie.

Dit is weer eens 'n bevestiging dat die ANC en die regering reeds lankal 'n stille ooreenkoms oor dié twee sake bereik het, die retoriese verskille hieroor ten spyt.

- HENNIE SERFONTEIN

Die Randse Hooggeregshof sê nee vir laster En toe wás dit Lothar se doepa!

KAPTEIN Dirk Johannes Coetzee se bewerings rondom moord, vergiftiging, brandstigting en diefstal wat hy in opdrag van die SA Polisie gepleeg het, is uiteindelik na 'n stryd van meer as 'n jaar deur 'n Suid-Afrikaanse Hooggeregshof as die waarheid aanvaar. Daarteenoor is luitgenl Lothar Paul Neethling, tweede mees senior Suid-Afrikaanse polisieman, deur regter Johan Kriegler as 'n "voorbedagte en misleidende" getuie bestempel wat na alle waarskynlikheid gif aan Coetzee verskaf het om ANC-lede mee te vergiftig. JACQUES PAUW doen verslag

altdy van moordbende-optredes beskuldig is. Neethling is gelas om die koste van Vrye Weekblad se twee advokate te betaal. Die regskoste van die twee spanne beloop na raming meer as R1,5 miljoen. Die staat het Neethling se regskoste geborg, maar dit is nog onseker of die belastingbetaler dié koste sal moet betaal. Regter Kriegler het in sy uitspraak gesê hy kan nie 'n enkele punt vind waarop Coetzee uitgevang is dat hy gelieg het nie. Op 'n oorwig van

waarskynlikhede het hy bevind dat dié gewese polisieman sowat agtien moordbende-misdade gepleeg het wat onder meer vier moorde insluit. Neethling, aan die ander kant, het doeltbewys nie net vir regter Kriegler nie, maar ook die Harms-kommissie probeer mislei oor die bewerings dat hy gif aan Coetzee verskaf het waarmee ANC-aktiviste vermoor moes word. "Sy (Neethling se) ongeloofwaardigheid bevestig Coetzee se weergawe," het Kriegler bevind. Oor sekere aspekte van die generaal se

getuienis, het Kriegler gesê: "Die beroep van die verweerders (Vrye Weekblad) op oneerlikheid is geregverdig... Dis haas ongelooflik dat hy (Neethling) tot sulke gemene kunsgrepe in staat was... Hy skryf ikabot oor sy kansse op sukses. "Geeneen van die twee publikasies het ongeregtig opgetree nie," het Kriegler sy dramatiese uitspraak afgesluit wat deur 'n volgepakte hofsaal bygewoon is. Neethling het die hofsaal met 'n strak gesig verlaat terwyl sy regsvertegenwoordigers te kenne gegee het dat hulle gaan appelleer teen die bevinding van die

regter. Die uitspraak volg te middel van hewige kritiek die afgelope jaar teenoor beide Coetzee en Vrye Weekblad nadat dié koerant in November 1989 die eerste berigte oor 'n moordbende in die SA Polisie gepubliseer het. Dié bewerings is heftig deur die polisie ontken en tydens die Harms-kommissie is Coetzee as 'n psigopaat deur regter Louis Harms bestempel. Nou, meer as 'n jaar later, het regter Kriegler bevind dat die "substansiële waarheid" van Coetzee se bewerings bewys is en dat hy op 'n oorwig van waarskynlikhede bevind dat Coetzee wel gif by Neethling gekry het.

Vir Neethling hou die uitspraak ernstige gevolge in. Die moontlikheid bestaan dat aanklagte van same-swering tot moord teen hom ondersoek mag word, hy dissiplinêr deur die polisie onder die loep geneem sal moet word en dat 'n volskaalse ondersoek na sy laboratorium ge-loods sal moet word.

Coetzee het gister in sy kommentaar gesê hy is verheug dat hy uiteindelik geglo word. Hy sê dit is ongelooflik dat ondanks ondersteunende getuienis, hy nie deur Harms geglo is nie. "Dit het 'n dapper regter soos Kriegler gekos om die waarheid uit te pluig," het hy gesê.

Kriegler het sterk kritiek gehad teen die feit dat Neethling nie belangrike getuies soos brig Willem Schoon, maj Koos Vermeulen en kapt Paul van Dyk na die getuieb-bank wou roep nie. Hulle is van die polisiemane wat deur Coetzee by die moordbendes betrek is.

Die enigste ander polisieman wat deur Neethling geroep is, maj Archie Flemington, is deur regter Kriegler as 'n ongeloofwaardige getuie bestempel wat na alle waarskynlikheid oor sy verbintenisse met Coetzee.

Kriegler het gesê dat Coetzee se weergawe van sy ondervindings in die moordbende op die oog af 'n "vreemde verhaal" deur 'n "vreemde man" is. Nadat hy egter alle getuies opgeveeg het, het regter Kriegler gesê, kan hy egter nie anders bevind nie as dat Coetzee na alle waarskynlik die waarheid praat.

* Nog berigte op bladsy 5, 6 en 7

Luit-genl Lothar Paul Neethling... dit wás sy doepa (Foto: Lise Joubert)

DIE grootste en langste lastersaak in Suid-Afrika se regs-geskiedenis het gister (Vrydag) in die Randse Hooggeregshof tot 'n einde gekom toe regter Kriegler bevind het dat Vrye Weekblad nie vir Neethling belaster het toe hy as 'n verskaffer van gif beskryf is nie.

Die regter het verder in 'n geskiedkundige uitspraak beslis dat hoewel die Weekly Mail in dieselfde saak wel vir Neethling belaster het, hulle geregmatig opgetree het omdat die publiek in dié spesiale omstandighede die reg gehad het om sekere bewerings rondom moordbendes te lees.

Die uitspraak van Kriegler, wat sowat elf uur geduur het, is nie net 'n finale bewys dat moordbendes in die SA Polisie bestaan het nie, maar word allerweê as 'n oorwinning vir persvryheid beskou.

Verder het Kriegler se uitspraak 'n wolk van wantroue en onsekerheid oor die hele verloop en uitspraak van die Harms-kommissie gewerp. Sleutelgetuies wat deur Kriegler opgeveeg en in Vrye Weekblad se guns bevind het, is deur Harms oor die hoof gesien.

Dit is insiggewend dat Neethling, 'n man met 'n veelgeroemde loopbaan en wêreldwye aansien as forensiese wetenskaplike, geen regstreekse verbintenisse met die veiligheidspolisie gehad het, wat nog

LOTHAR SE DOEPA

'Hy het die gif aan my gegee'

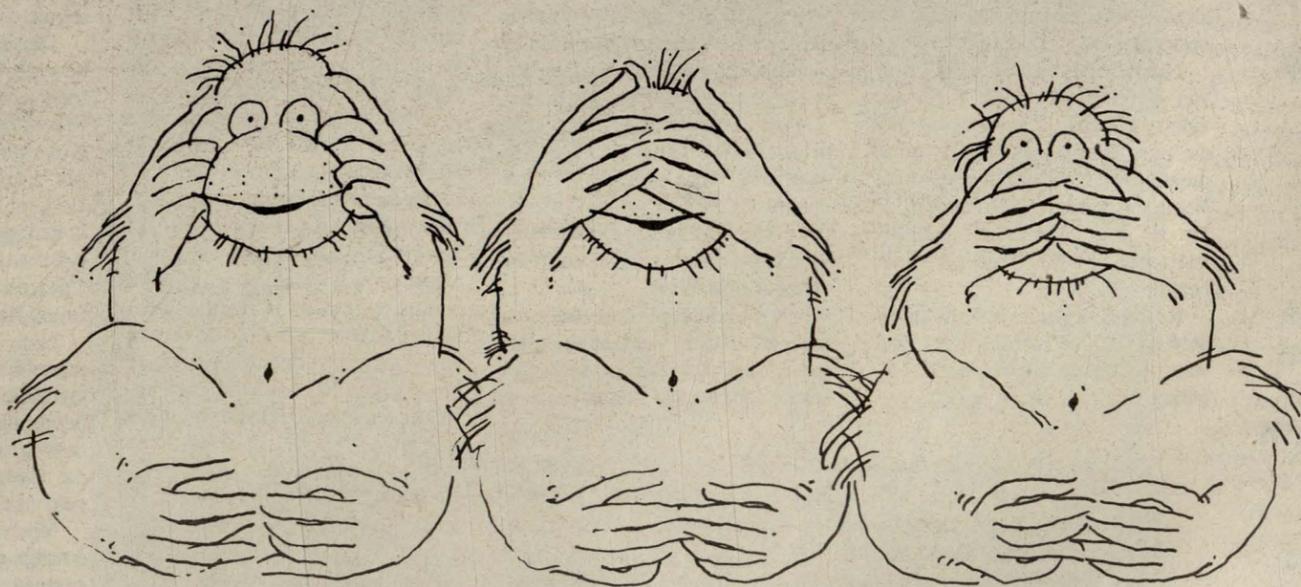
Ekklusief: 'n Polisieman biegt voor sy broer

Nuwe lig op Mxenge-moord

'n Eksemplaar van Vrye Weekblad waarin Lothar Neethling daarvan beskuldig word dat hy gif aan kapt Dirk Coetzee verskaf het

Vrydag!

Nee, ons weeklikse kuns en vermaak-bylae, Vrydag!, het nie verdwyn nie. Van vandag af word Vrydag! deel van die hoofkoerant. Op aandrang van ons lesers het ons die ou tradisionele grense tussen die kunste en die nuus van die dag opgehef. Vrydag! begin op bladsy 20.

BESLIS NIE VIR ENIGE AAP NIE.

Carte Blanche is vir mense wat vir hulself kan dink. Mense wat nie vir die waarheid skrik nie. Wat die werklikheid vierkant in die oë staar en wat belangstel in wat om hulle gebeur. En die werklikheid is nie altyd rose en maanskyn nie. Dis dikwels ontstellend, soms onaangenaam. Maar dit kan nie weggewens word nie. En daarom: Carte Blanche.

Want jy het die reg om ál te sien

Want nes jy, gaan ons ook oop oë deur die lewe en luister ons na ander se menings al stem ons nie altyd met hulle saam nie. Maar ons was nog altyd bereid om ons sê te sê.

Kyk Carte Blanche, 7-8 nm hierdie komende Sondag en elke Sondag daarna. Sonder oogklappe. Sonder halwe waarhede. Sonder beperkings.

HUUR 'N DEKODEERDER — HUUR BY ENIGE EMPISAL OF TELJOY-TAK, OF BY M-NET TEEN 'N DEPOSITO VAN R90* + R22* P.M. KOOP 'N DEKODEERDER — KOOP KONTANT BY ENIGE KLEINHANDELVERKOOPPUNT, OF BETAAL MAANDELIKS AF IN HUURKOOP. LAE MAANDELIKSE INTEKENGELD — INTEKENGELD VAN SLEGS R45* PER MAAND GEE JOU AL DIE TOWERKRAG VAN M-NET (SLEGS R43* P.M. INDIEN JY PER DEBIETORDER BETAAL). *ONDERWORPE AAN VERANDERING.

JOHANNESBURG (011) 889-2222
PRETORIA (012) 346-2222

YOUNG & RUBICAM 11053902

'n Vreemde man se vreemde verhaal wat waar bevind is

KAPTEIN DIRK COETZEE se verhaal van moord en doodslag is verrekend en selfs bisar.

Dit is 'n verhaal wat met die uiterste omsigtigheid benader moet word en wat met 'n vergrootglas ondersoek moet word.

Dit, het regter Johan Kriegler vandeeweek gesê, is presies wat hy gedoen het. Aan die einde van sy evaluering, het hy tot die slotsom gekom dat dié "vreemde man" met die "vreemde verhaal" die waarheid gepraat en dat hy meer geloofwaardig voorkom as luit-genl Lothar Neethling, senior adjunk-kommissaris van Polisie.

Kriegler sê dit is waar dat Coetzee in die verlede talle onwaarhede vertel het, 'n gewillige propagandamaker vir die ANC was en verskeie valse eedsverklarings gedoen het. Adv Willie Oshry, QC, vir Neethling, het dan ook aangevoer dat Coetzee in die verlede al soveel keer gelieg het dat hy nie geglo kan word nie.

Oshry het die regter gevra om Coetzee se getuienis te verwerp omdat dit só onlogies is dat dit geen waarheid kan hê nie. "Dis 'n sprokiesverhaal," het hy betoog.

Kriegler het bevind dat Coetzee se weergawe waar is dat hy sy land, sy gesin en sy mense verlaat het vir 'n lewe in ballingskap omdat hy bedreig gevoel het deur Almond Nofemela se bekenenis en bang was dat hy die sondebok gemaak sou word.

"Hoekom sou hy homself by moord en meerdere misdade betrek as hy niks daaruit kon wen nie?"

"Sy dryfveer was om homself te beveilig. Hy het homself by misdade betrek wat nooit aan hom gekoppel kon word nie.

"Hoekom sou hy Neethling betrek en dan sê dit werk nie? Ek kan begryp as 'n misdadiger so iets bywerk as hy nie geglo kan word nie. Hierdie is een van daardie verhale waarin die waarmerk van die waarheid in die onwaarskynlikheid daarvan lê," het Kriegler gesê.

Kriegler het bevind dat op 'n oorwig van waarskynlikhede, Coetzee wel betrokke was

by die moorde van die ANC-lede Vusi, Peter en Kondile. Dit is die moorde waartydens Coetzee gif of slaapdruppels by Neethling gekry het.

Die regter het verwys na die getuienis van maj Archie Flemington en hom beskryf as 'n ongeloofwaardige en leuenagtige getuie. Volgens Coetzee was Flemington betrokke by die vergiftiging, skiet en verbranding van die ANC-lede naby Komatipoort.

Die regter het bevind dat daar verskeie aspekte is wat ongunstig op sy geloofwaardigheid inwerk.

Hy mislei die hof oor die tyd wat Coetzee hom daar besoek het, die plek waar die verbranding plaasgevind het en 'n operasie in Swaziland wat Coetzee beskryf het.

"Hoekom mislei hy hierdie hof? Hoekom verlaat hy hom op irrasionele verduidelikings? Hy is 'n glibberige getuie wat hom in terme van tyd probeer verwyder van die gebeure. Coetzee se weergawe is onweerlegbaar," het Kriegler gesê.

Kriegler het verwys na die geval Kondile en gesê dis ondenkbaar dat Coetzee van die aangehoudene kon geweet het as hy hom nie in aanhouding in Oos-Kaapland gesien het nie.

Dit is ook merkwaardig dat die drie polisiemanne wat hy sê by die moord betrokke was, in amptelike polisie-dokumente as die ondersoekbeamptes genoem word. Daar is geen aanduiding dat Coetzee ooit iets met

Kondile te make gehad het en só van hom kon geweet het nie.

"Dit blyk dat Coetzee se weergawe tog die waarheid is," het Kriegler gesê.

Wat die moord op die Durbanse mense-regte-prokureur betref, het Kriegler bevind dat Coetzee se weergawe só gedetailleerd is dat dit merkwaardig is. Hy maak geen noemenswaardige foute oor die moord nie en volhard met sy weergawe.

Kriegler het verwys na die inval in Botswana in November 1981 wat uiteindelik bewys is nadat amptelike dokumente van die Botswanaanse regering verkry is.

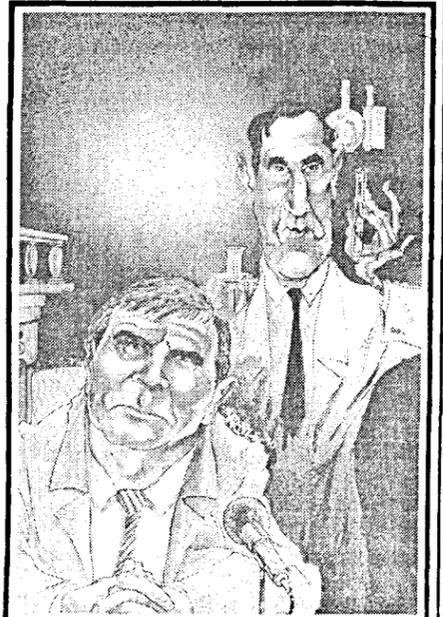
"Hoekom sou Coetzee oor dié voorval gelieg het? Dit was immers 'n mislukking," het hy gesê.

Hy het Oshry se argument dat Coetzee 'n gewoonteleenaar was wie se woord nie aanvaar kon word nie, verwerp en gesê dat dit nie so ernstig op Coetzee reflekteer nie. Hy sê daar is nie 'n enkele voorbeeld waar Coetzee as leuenagtig bewys is nie. Hy weerspreek homself nie eens in al sy verskillende weergawes nie.

Die argument dat omdat hy al voorheen gelieg het, hy nou ook lieg, staan op geen pote nie, het Kriegler gesê.

Hy sê Coetzee se beskrywing hoe Neethling se gif nie gewerk het nie, val vreemd op en dis eienaardig dat dié top-deskundige se gif nie sou werk nie.

"Die blote eienaardigheid daarvan versterk

Die Neethling-saak

eerder die verhaal. Dis nie die soort verhaal wat iemand sal opmaak nie," het Kriegler bevind.

Die regter het verder bevind dat Coetzee se moeder, mev M.S. Coetzee, se getuienis dat sy in 1981 gesien het hoe haar seun na die forensiese laboratorium gaan om iets op te tel, geloofwaardig was. Dit ondersteun Coetzee se weergawe, het hy beslis.

Dit was alles die moeite werd

EK het Dirk Coetzee hier rondom September 1989 ontmoet. Kollega Jacques Pauw het my teen daardie tyd al vertel van dié oud-polisieman met sy ongelooflike verhaal.

Vir drie, vier weke lank het ek met groot skeptisisme na hom geluister. En hoe meer ek gehoor het, hoe meer bisar maar geloofwaardig het sy verhaal geklink. En soos ek die getuienis oor en oor in oënskou geneem en teen ander inligting getoets het, het ek begin besef: dié man praat die waarheid.

Die proses het voortgeduur tot ons op 'n dag besluit het: ons het nie die reg as professionele joernaliste om te skuil agter die potensiele gevare wat só 'n verhaal inhou nie. As ons glo in die essensie van ons beroep, het ons 'n dure plig om sy volle verhaal te publiseer sodat die mense van Suid-Afrika kan weet en self 'n oordeel kan vel.

Op 14 November plaas ons toe die eerste berig onder die opskrif: Bloedspoor van die SAP. Min het ons geweet watter pyn en lyding dit ons nog sou besorg.

Net na die eerste uitgawe moes ek Parys toe om 'n belangrike konferensie van Suid-Afrikaanse meningsvormers met uitgeweke leiers van die ANC by te woon.

Hier by die derde dag bel Jacques my uit Johannesburg: Lothar Neethling dagvaar ons vir 'n halfmiljoen.

Maak of breek, het ek dadelik besef. Gaan terug na Dirk toe en kruisondervra hom oor elke klein besonderheidjie en bel my terug. Die volgende dag sê Jacques vir my: Kyk, of Dirk lieg oor alles, of hy praat die hele waarheid. Ek dink hy praat die waarheid. En ek sê: Dan staan ons by die storie.

En net na die tweede storie slaan Neethling ons toe met nog 'n halfmiljoen.

Omtrent net 'n jaar later dien die saak in die hof. Maande se oudword en naelskou en voorbereiding deur Jacques en 'n uitstekende span van prokureurs en advokate gaan dit vooraf.

En toe sit ek in die hof. Ons was reg, weet ek, maar wat maak 'n hof daarmee?

En daar begin die wipplank. Dit was bla-

Genl Lothar Neethling se eis van R1 miljoen teen Vrye Weekblad het die koerant byna R1 miljoen aan regskoste gekos en die hele voortbestaan van die koerant bedreig. Maar dit is niks vergeleke met die angst, die energie en die tyd wat dit van Vrye Weekblad se redaksie geëis het nie, skryf MAX DU PREEZ

tante laster, sê die regter ter aanvang, en my moed sak in my skoene. Die hof is tjokvol, ons maak senuagtige grappies, maar meestal hou ek die regter en die regsgeleerdes dop vir veelseggende gesiguitdrukkings.

Die hoop vlam 'n bietjie op as die regter sê hy het kollega Martin Welz se getuienis insiggewend en belangrik gevind. En nog meer hoop as regter Kriegler sê hy steur hom g'n niks aan regter Harms se kommissie-bevindinge nie.

Maar dan kom die regter by die twee hoofkarakters en sê Coetzee is 'n "onaantreklike karakter" en Neethling se persoonlikheid staan "in skrilte kontras" daarmee. O magtig, dink ek, hier gaan ons.

Maar dan voeg die regter by dat dit nie so eenvoudig is dat dit oor persoonlikhede gaan nie. En ek voel beter. Ek voel nog beter toe die regter sê Neethling se advokaat is verkeerd as hy sê Coetzee se ander beweringe, anders as dié oor Neethling, is nie tersaaklik nie.

Maar die optimisme daal weer as hy uitbrei oor met hoeveel omsigtigheid hy Dirk se getuienis gaan behandel, amper soos dié van 'n medeplichtige.

Die wipplank swaai weer op as die regter praat van Dirk se "merkwaardige konsekwentheid" en die dokumentêre staving van sy beweringe, net om weer te sak as hy sê hy gaan Dirk se getuienis met 'n spesiale vergrootglas beskou.

Daarvandaan gaan dit stadigaan beter. Die regter aanvaar die belangrikheid van Dirk se sakboekie met Neethling se telefoonnommer

daarin en hy beklemtoon weer Welz se getuienis dat hy dieselfde sou gedoen het as hy in Vrye Weekblad se skoene gestaan het.

Maar dan word die hof verdaag tot Vrydagoggend. Het die regter genoeg aanduiding gegee dat ons gaan wen? Gaan hy nie dalk môre omdraai en ons vernietig nie?

Vrydagoggend. Nog slegte nuus: Regter Kriegler sê Leslie Lesia se getuienis oor vergiftiging kan nie wesenlik bydra tot die saak nie.

Maar daarna begin dit stadigaan duidelik word ons gaan die saak wen: genl Neethling het Harms mislei en weer vir regter Kriegler; maj Archie Flemington se getuienis is ongeloofwaardig; Coetzee sou nooit só 'n bisarre verhaal kon uitdink nie en is boonop herhaaldelik met amptelike dokumentasie gestaaf; Dirk se ma se getuienis is geloofwaardig en aanvaarbaar; genl Mike Geldenhuys se getuienis vir Neethling help hom niks.

En dan regter Kriegler se ondramatiese woorde: "Geeneen van die stelle verweerders het onregmatig opgetree nie." En: die eiser moet die koste betaal.

Dit was die moeite werd.

Kommentaar op bl. 26

Openbare plig seëvier

REGTER JOHAN KRIEGLER het vandeeweek in die Randse Hooggeregshof aanvaar dat sekere inligting wat die pers ontvang, só belangwekkend is dat die pers in uitsonderlike omstandighede 'n openbare plig het om dit aan die publiek mee te deel ten spyte daarvan dat hulle 'n individu mag belaster.

Dié uitspraak van die regter is uiters belangrik en hou verrekende gevolge vir die media in Suid-Afrika in. Tot dusver kon 'n publikasie alleen lasterlikhede publiseer indien dit waar en in die openbare belang is.

Vrye Weekblad het aangevoer dat daar uitsonderlike omstandighede bestaan waar inligting van soveel openbare belang mag wees dat, ongeag lasterlike bewerings, sodanige publikasie wettig mag wees.

Kriegler het bevind dat die Weekly Mail, wat saam met Vrye Weekblad gedagvaar is, wel vir Neethling belaster het, maar dat dit wettig was in die lig van die belangrikheid van Coetzee se bewerings.

Kriegler het gesê die aard en strekking van Coetzee se beweringe, "wat plaasgevind het in die konteks van magsmisbruik", was van so 'n aard dat dit die gemeenskap se reg is om te weet en ingelig te word.

"Dit het die individu se reg om nie tenagekom te word nie, verdring. Die feit dat die eiser raketings getref is, is die prys wat vir openbare belang betaal moet word," het Kriegler gesê.

"En ondanks dié feit was die besondere wyse van dié publikasie nie onregmatig nie." Kriegler het verder gesê individuele belang moet in dié geval wyk voor openbare belang.

Hy het ook gesê die Suid-Afrikaanse publiek was geregtig om ingelig te word en individuele belang moet in die geval waar sake van politieke, sosiale en ekonomiese inligting aan die publiek weergegee moet word, wyk.

Die rampokker versus die kopswaard

AAN die een kant is daar Dirk Johannes Coetzee, wat volgens die karaktergetuïenis voor hom 'n beeld skep as iemand wat allergies vir roetine en dissipline is. Kortom: hy skep 'n onaantreklike beeld.

Aan die ander kant van die munststuk staan Lothar Paul Neethling in skrilte kontras. 'n Man met 'n loopbaan van bevordering op bevordering. 'n Man wat hom op vele vlakke onderskei het.

Indien dié verhoorbloot op persoonlikhede gevoer en berus het, het regter Johan Kriegler in sy uitspraak gesê, was dit 'n maklike hofspraak gewees. Maar ongelukkig is dit nie so eenvoudig nie, het regter Kriegler gesê.

Wat hy sal moet besluit, sê regter Kriegler, is of dit waar is dat hy die misdade gepleeg het waarop hy aanspraak maak. "As dit waar is dat hy dit gepleeg het, is hy 'n geloofwaardige misdadiger."

Kriegler het op 'n keer na Coetzee verwys as 'n "rampokker van olimpiese standaard".

Die regter het gesê die sentrale vraag van die saak bly steeds of Coetzee geglo moet word dat Neethling sekere middels aan hom verskaf het waarmee ANC-lede vermoor moes word.

Coetzee, het hy gesê, is die seun van 'n posdienswerker wat matriek boomskraaps geslaag het. Hy was egter die Polisiekollege se top-student en het hom in sy beginjare in die mag as 'n vlytige polisieman onderskei.

Nadat hy in 1977 bevelvoerder van die Oshoek-grenspolis op die Swazilandse grens geword het, het hy "aktief" in Swaziland begin optree. Sy bedrywighede het 'n gunstige reaksie van sy meerderes uitgelok en hoewel hy later betrek is by die insmokkel van pornografiese middels en 'n valse alibi vir 'n diamanthandelaar, is hy kort daarna na die veiligheidshoofkwartier in Pretoria oorgeplaas.

Hy sê verder dat nadat Coetzee hom in die middel tagtigs by die polisie-onderzoek van 'n vriend ingemeng het, het hy al hoe dieper in die ongerymdheid ingeploeter tot hy uiteindelik interdepartementeel aangekla en op vyf aanklagtes skuldig bevind is.

Hy is kort daarna met 'n wrok teen veral sekere senior lede van die mag uit die polisie en het kort daarna sy "storie" aan verslaggewers begin vertel. Hy het eers weer in 1989 'n werk gekry wat hy gemeen het sy ondervinding en vermoë waardig is.

Lothar Neethling

Hy is egter voorgespring deur Almond Nofemela se onthulling uit die dodesel dat Coetzee die bevelvoerder van 'n moordbende was wat onder meer die Durbanse mense-regte-prokureur, Griffiths Mxenge, om die lewe gebring het. Hy is kort daarna landuit.

Kriegler het Coetzee beskryf as "intellektueel beperk met min verheve denke". Hy het gesê Coetzee is duidelik 'n man van doen en 'n "man onder manne".

"Hy is nie 'n man vir dinknie, maar vir doen - 'n aksiemans. Hy is begaan oor sy makkers, maar oor niemand anders nie. Hy het verbittert en gefrustreerd geword oor die behandeling wat hy by die polisie gekry het. Dit het daartoe gelei dat hy die rug op sy land en volk gekeer en oorgeloo het na die vyand."

Kriegler het gesê hy benader Coetzee se getuïenis met die uiterste versigtigheid. Hy het nie die geleentheid gehad om Coetzee as persoon te evalueer nie omdat sy getuïenis in dié saak voor 'n kommissaris in Londen afgeleë is.

Kriegler het gesê dat Coetzee se bewerings deeglik deur adv Willie Oshry, QC, vir Neethling, onder kruisverhoor geneem is. Kriegler het vir Oshry beskryf as 'n "deurwinterde kruisondervraer" wat sy bewerings deeglik getoets het. Kruisondervraging in Londen het langer as drie dae geduur en meer as 400 bladsye beslaan.

Sy getuïenis in dié saak, het Kriegler gesê, word vergelyk met sy onderhoude met Vrye Weekblad op Mauritius, die berigte in Vrye Weekblad, 'n televisie-onderhoud met Coetzee wat as getuïenis aangebied is, dele van sy getuïenis voor die Harms-kommissie, en wat hy ses jaar gelede aan die vryskut-joernalis, Martin Welz, gesê het.

Neethling, het Kriegler gesê, is volgens die karaktergetuïenis voor hom 'n man van onbesproke karakter. Hy het as dertienjarige weeskind na Suid-Afrika gekom en hom opgewerk tot 'n wetenskaplike van internasionale aansien. Hy is man met 'n luisterryke akademiese loopbaan wat doktorsgrade aan die Universiteit van Kalifornië in Amerika en Pretoria verwerf het.

Hy het met die rang van kolonel by die SA Polisie aangesluit en bevordering na bevordering geniet totdat hy uiteindelik aangestel is as adjunk-kommissaris van polisie. Onder sy leiding het die forensiese laboratorium gegroei van 'n klein begin tot 'n magtige arm in die stryd teen misdaad.

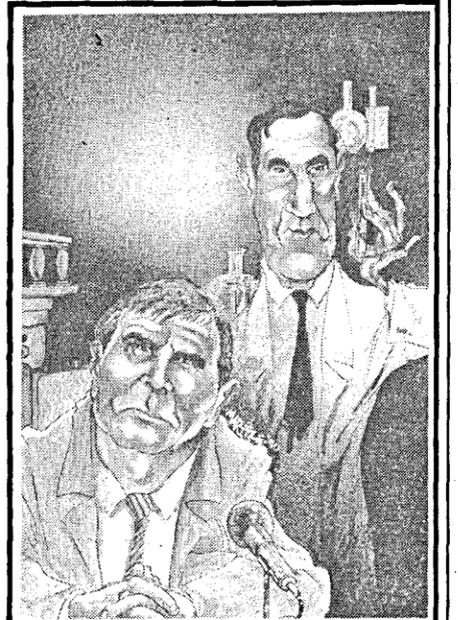
"Sy toekennings is te menigvuldig om op te noem. Hy het homself bewys as 'n man van uitmuntende kwalifikasies.

"Hy is 'n strenge tugmeester, fors indien nie oordonderend nie. Hy het vaste opinies wat hy tot elke prys verdedig. Daar is selfs hooghartigheid wat plek-plek deurslaan. Hy het ook fyn aanvoeling vir nuanses en diplomatie wat hom by tye gelei het om te bepaal wat die verloop van die argument gaan wees."

Kriegler het in sy opsomming van Neethling se getuïenis gesê dit is duidelik dat die generaal Coetzee se getuïenis deeglik en fyn opgesom het en geweet het waar die swakpunte daarin is. Hy het 'n duidelike voorgevoel van die rigting van kruisondervraging gehad.

Kriegler het gesê hy kon in die getuiebanksien hoekom Neethling soms bewing by sy ondergeskikte werke. "Sy styl is dié van 'n kopswaard eerder as 'n rapier."

- JACQUES PAUW

Die Neethling-saak

'Mengele se skim verrys'

DIE gewraakte berigte in Vrye Weekblad wat genl Lothar Neethling as 'n vergiftiger voorgestel het, het opnuut die "skim van doktor Mengele in die lesersooq laat verskyn", het regter Johan Kriegler in sy ontleding van die beriggewing gesê.

In sy evaluering of die beriggewing Neethling se aansien in die oë van die gemiddelde persoon sou laat daal, het hy bevind dat dit inderdaad die gemiddelde mens met afgrise sou vervul het.

Maar wie is dié waarskynlike leser en gemiddelde persoon?, het Kriegler tereg gevra.

Hy het gesê dit is bitter moeilik om die waarskynlike leser in die Suid-Afrika van 1989, toe die berigte gepubliseer is, vas te stel. Hy sê hy moes hom in die skoene van die denkbeeldige persoon indink, want die redelike mens in Suid-Afrika kan nie gesoek word in 'n enkele bevolkingsgroep, taal of godsdiens nie.

"'n Denkbeeldige mens sonder aansien van ideologiese of kleurverskille moet geskep word," het Kriegler gesê.

"Dit (die bewerings) sou die redelike mens met afgrise vervul. Dit was 'n kille en koelbloedige daad. Vergiftiging is slu en impliseer 'n vertrouensverhouding tussen die moordenaar en die slagoffer."

Kriegler het bevind dat die bewerings opsigself wel lasterlik was, en dat Neethling in sy eis beweer het dat dit vals en kwaadwillig is. Daarteenoor het Vrye Weekblad aangevoer dat die berigte waar en in die openbare belang was.

(Volgens die Suid-Afrikaanse reg mag 'n persoon slegs belaster word as dit waar en in die openbare belang is.)

Verwysende na die berig in Weekly Mail, wat vir R500 000 gedagvaar word, het Kriegler gesê dat hoewel dit 'n diepte-ontleding is en slegs skrams na Neethling verwys, impliseer dit tog dat hy mense probeer vergiftig het.

Ondanks die totale aanslag wat vuilspel teweeg gebring het, sou die redelike mens dit as lasterlik ervaar het. Kriegler het gesê: "Selfs in 'n trapskrum skop 'n mens nie jou teenstander in die gesig nie."

Verwysende na 'n radio-onderhoud wat die redakteur van Vrye Weekblad, Max du Preez, kort na Neethling se dagvaardiging gevoer het, het regter Kriegler gesê Du Preez was "uitdagend en ontboetswaardig".

Du Preez het in die onderhoud gesê dat Vrye Weekblad sal voortgaan met sy beriggewing oor die gifbepalings en dat hy glo dat Neethling net besig is om die koerant skrik te maak.

Verdere beriggewing oor die lastersaak, waarin daar na Neethling as "Doepa" verwys is, het volgens Kriegler op "hoon" neergekom.

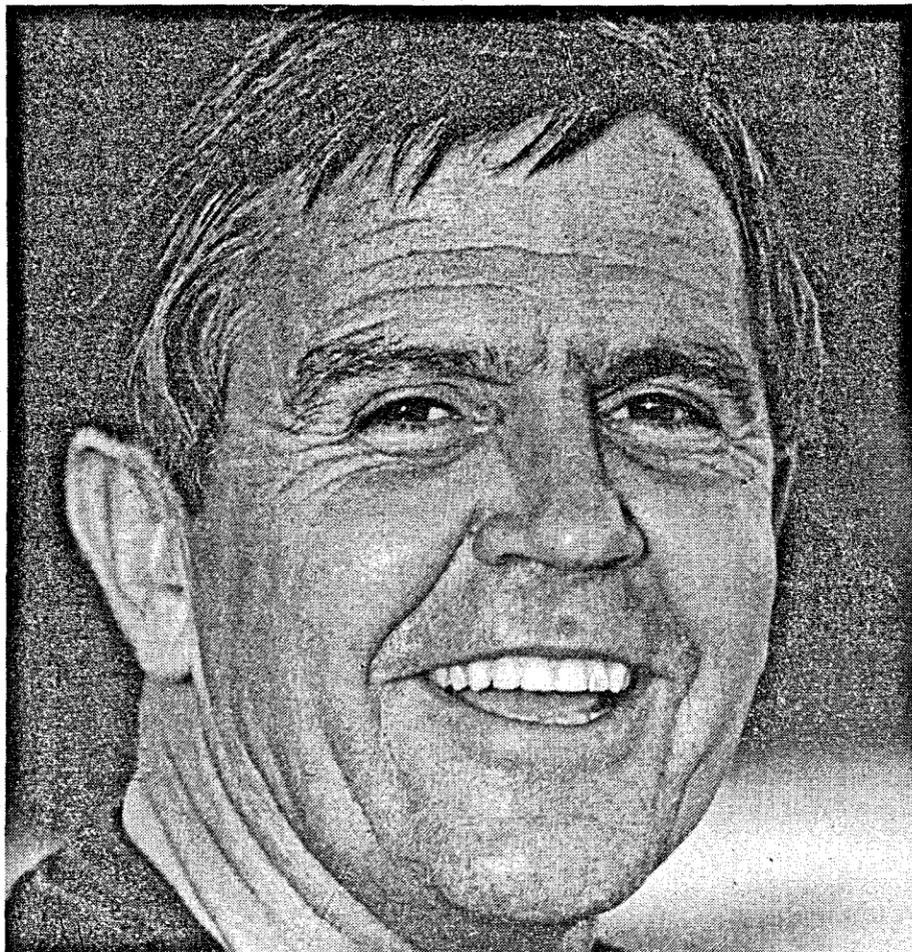
Dié ope brief het Dirk Coetzee gister aan Vrye Weekblad gestuur.

London
18 Januarie 1990

Liewe Louis Harms, Adriaan Vlok, FW de Klerk, Magnus Malan, Johan Coetzee, Louis le Grange, Johan van der Merwe, Basie Smit, Herman Stadtler, Jaap de Villiers Joubert, Nic van Rensburg, Willem Schoon, Paul van Dyk, Koos Vermeulen, Leon Mellet, Craig Kotze, Sam Maritz, Louis Visser, Tim McNally, Archie Flemington:

Al loop die leuens al hoe snel, die waarheid agterhaal hom wel.

Groete van huis tot huis
Dirk Coetzee

Dirk Coetzee

Die huis, die kantoor en die sakboekie: verdoemende getuienis

KAPTEIN Dirk Coetzee se getuienis oor sy besoek aan luit-genl Lothar Neethling se huis en kantoor, en die gewraakte sakboekie waarin die generaal se telefoonnommer staan, was op die ou end verdoemende getuienis in dié dramatiese hofspraak wat die afgelope maande in Londen en Johannesburg aangehoor is.

Coetzee het in sy onderhoud aan Vrye Weekblad en later aan regters Louis Harms en Johan Kriegler gesê dat hy Neethling by minstens vier geleenthede besoek het om gif en slaapdruppels by hom te kry.

Daarbenewens het Vrye Weekblad in Londen 'n ou sakboekie van Coetzee, wat terugdateer na 1981, na vore gebring waarin Neethling se telefoonnommers voorkom. Coetzee het gesê dat hy dié telefoonnommers bekom het terwyl hy die gif by Neethling gekry het.

Neethling het in sy getuienis gesê dat Coetzee hom nog nooit by dié sy huis of sy kantoor besoek het om gif by hom te kry nie. Hy het gesê hy ken glad nie dié gewese veiligheidspolisiekaptein nie en dat hy wat Coetzee is, 'n infame leuenaar is.

Kriegler het bevind dat wat Coetzee se beskrywing van Neethling se huis betref, daar 22 eienskappe is waarvan Coetzee 14 heeltemal reg het, die ander hoofsaaklik reg het en een eienskap verkeerd beskryf het.

"Coetzee slaag die toets cum laude. Hy is 'n eerlike getuie wat na agt jaar 'n fout gemaak het," het Kriegler beslis. Hy sê Coetzee het 'n merkwaardige geheue en sy beskrywing van Neethling se huis was konsekwent.

Hy sê dis veral belangrik dat Coetzee gesê het Neethling se huis het plankvloere. Die huis het wel plankvloere, maar dis met matte bedek. As hy dus 'n komplot gesmee het om Neethling te betrek en op die huis gespioeneer het, sou hy gesê het daar is matte.

"Die klank, die eggo, die trilling (van die generaal se voetstap) het hom van plankvloere laat onthou. Hy tree uit die debat met verhoogde geloofwaardigheid. Die suggestie dat hy dit kon geraai het, is vergesog. Daar is net een moontlikheid, en dit is dat Coetzee daar was," het Kriegler beslis.

Daarteenoor het Kriegler bevind dat Neethling nie net vir hom nie, maar ook die Harms-kommissie ernstig mislei het. Hy het deurgaans ontkenning geantwoord oor vroeë rondom Coetzee se beskrywing van sy huis.

Hy het probeer voorgee, en in die proses regter Harms mislei, dat Coetzee die beskrywing van sy huis uit die video-program "Dis-

'Dit was 'n gebou met beperkte toegang en met streng sekuriteit, nie 'n Wimpy nie,' het Kriegler gesê

patches" gekry het. So het hy byvoorbeeld probeer voorgee dat die video gedeeltes van sy huis gewys het wat nie waar was nie.

Kriegler sê Neethling het in twee gevalle probeer mislei. "Hy het geweet dat Coetzee se beskrywing van sy huis weggepraat moes word. Hy verwys smalend na Coetzee. Hy wou die debat afgewater het tot 'n semantiese debat. Hy het Harms en hierdie hof mislei."

Wat Coetzee se beweerde besoek aan Neethling se kantoor in die forensiese laboratorium in Pretoria betref, het Kriegler gesê dat daar 26 beskryfde eienskappe was waarvan Coetzee 22 reg en die ander vier gedeeltelik reg beskryf het. "Kwalitatief en kwantitatief is dit absoluut merkwaardig."

Die regter het gesê dat dit veral Coetzee se beskrywing van die rugbyfoto van Oostelikes en die Concorde-sertifikaat is wat merkwaardig is. Dit is duidelik dat hy tyd in Neethling se kantoor moes deurgebring en dié bewysstukke moes bestudeer het om sulke fyn beskrywings te kon doen.

Kriegler sê dit is baie belangrik om te

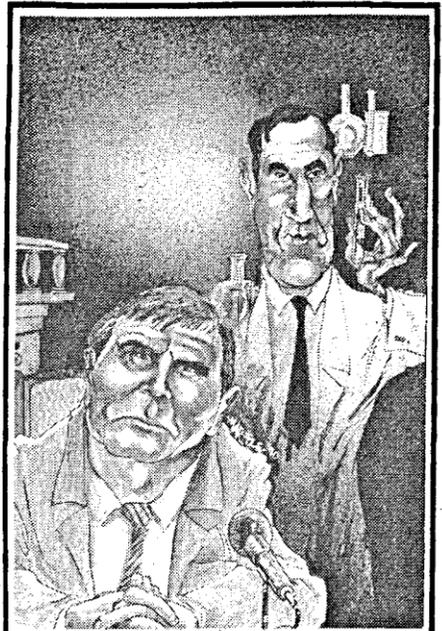

Jacques Pauw van Vrye Weekblad... Hy het die moordbende-bom laat bars waarvan die skudding nog lank nie verby is nie

onthou dat die laboratorium in Maart 1987 verskuif het na 'n ander perseel en dat die waarnemings van die kantoor dus vóór dit gedoen moes gewees het. Neethling het aangevoer dat Coetzee hom onlangs by sy verhalde betrek het om meer "pikantheid" daaraan te verleen. Dit verskiet met dié beskrywing in die niet.

Daar was geen getuienis voor die regter dat Coetzee die laboratorium in enige ander hoedanigheid besoek het nie. Ondanks die feit dat Neethling toegang tot die rekords gehad het, kon hy nie bewys dat Coetzee die laboratorium by enige ander geleentheid besoek het nie.

Hy sê dat die generaal geen steen onaangeroer sou laat om te bewys dat Coetzee besoek daar afgelê het terwyl hy by die Suid-Afrikaanse Narkotiese Buro gestasioneer was nie. Intendeel, het Kriegler gesê, Neethling se getuienis oor die moontlikheid dat Coetzee op 'n ander

Die Neethling-saak

geleentheid daar was en sonder toestemming in sy kantoor kon ingegaan het, was "flou en spekulatief".

"Dis moeilik om te sluk dat hy (Coetzee) in 'n gevreesde generaal se kantoor sou rondrentel. Dit was 'n gebou met beperkte toegang en met streng sekuriteit, nie 'n Wimpy nie,' het Kriegler gesê en bevind dat Coetzee die kennis gekry het in die omstandighede soos hy dit beskryf het.

Die sakboekie, het Kriegler gesê, is kenelik eg. Die aanname dat dit 'n onlangse fabrikasie is, is absurd. Die "toetste" wat Neethling gepoog het om daarop te doen, was 'n "gesaboteerde aanval op die boekie".

Kriegler het Neethling se bewering verwerp dat dit vals is. Dit is onverklaarbaar, sê Kriegler, dat indien dit 'n onlangse fabrikasie was, Coetzee nie dié "fopbom" by die Harms-kommissie na vore sou bring nie.

Die regter het bevind dat die inskrywing van Neethling se naam wel in 1981 aangebring is en wel rondom die tyd toe Coetzee beweer het dat hy gif by die generaal ontvang het. "Ek aanvaar Coetzee se weergawe," het hy gesê.

Een van die twee nommers in die boekie is van besondere belang omdat dié nommer eintlik dié van die kwartiermeester-generaal is en dit nie in die amptelike polisielys voorkom as 'n uitbreiding na Neethling se kantoor nie. Dit blyk dus dat Coetzee dit wel by Neethling gekry het.

"Dit blyk dat al drie sentrale momente daarop dui dat daar kontak tussen Coetzee en Neethling was. Die algehele ontkenning van die eiser (Neethling) laat geen ruimte vir twyfel nie."

Kriegler sê daar was 'n onwilligheid by Neethling om die sentrale punte te verskuil. Hy was onwillig om sentrale punte te bespreek. "Sy onmag is weens sy skuldbesef gebore."

- JACQUES PAUW

Vrye Weekblad se regspraak

Adv Frans Rautenbach

Mark Rosen en Bobby Levin, SC

David Hoffe

Suid-Afrika

Skenk aandag

Hy is getref deur die hoë voorkoms van tuberkulose en trauma-gevalle in die township Khayelitsha buite Kaapstad, sê Louis Sullivan, die Amerikaanse minister van gesondheid wat Suid-Afrika besoek het. Gesondheidsprobleme in swart gebiede moet die "baie ernstige aandag" van die hele Suid-Afrika kry, sê hy.

Bop-gevegte

Gevegte in Braklaagte in Bophuthatswana versprei tot in die tuisdorp van pres Lucas Mangope. 'n Dokter van Mmabatho, en lid van die ANC, weier om gehoor te gee aan 'n uitsettingsbevel en word deur die land se polisiehoof aangehou.

Boikot

Die inwoners van die township Jouberton naby Klerksdorp begin met 'n verbruikersboikot. Sowat 2 500 inwoners van die township Kanana sluit by hulle aan. Dit het gevolg op dreigemente van die afsny van krag in die township. Die inwoners eis ook die ontbinding van AWB-opleidingskampe in Wes-Transvaal en die vrylating van plaaslike aangehoudenes.

King op radio

Die staatsbeheerde SAUK-radiodiens bring hulde aan die Amerikaanse burgerregtleier Martin Luther King deur sewe minute van sy "I have a dream"-toespraak van 1963 uit te saai.

Nelson en ballinge

Nelson Mandela hou twee dae lank samesprekinge met ANC-ballinge in Lusaka oor hul repatriasie na Suid-Afrika.

Krag-onderhandelings

Die administrateur van Tokoza en sakemanne van die township vergader om die onthouding van krag te bespreek. Hulle kla dat die kraggebrek 'n ernstige uitwerking op hul sake-ondernemings het. Geen vordering word gemaak nie.

Derde mag?

Die hoofkantoor van die National Union of Metalworkers word verwoes in 'n brand. Numsa pak die skuld op die "derde mag", omdat daar geen teken van gedwonge toegang tot die gebou in Johannesburg was nie. Dokumente oor komende nywerheidshofsake, die vakbond se nasionale kongres en korrespondensie met fabriek is vernietig en die vakbond se bedrywighede kom feitlik tot stilstand.

Aids-toetse verwerp

Die ANC verwerp die Konserwatiewe Party se oproep vir verpligte Aids-toetse vir ballinge en immigrante omdat dit 'n skending van menseregte sal wees. Aids het geen waardes nie, sê die ANC, en het geen respek vir die persoon wat dit aantast nie, en om daarom op ballinge in die besonder te fokus en immigrante in die breë, is onlogies.

Boeregroete

Die leier van die Boerestaatsparty, Robert van Tonder, stuur 'n boodskap van steun aan die Irakiese leier, Saddam Hoessein. "Mag jou wapens gesê wees. Wat jy vandag in jou land ondervind, het die Boere 92 jaar gelede ondervind," sê hy.

Oorlog teen Boere

Die De Klerk-regering is besig met 'n oorlog teen die Boerevolk, sê die leier van die Boerestaatsparty, Robert van Tonder. Hy sê 67 regses wag tans op vervolging. Hy vra dat hulle in interneringskampe aangehou word, en nie in tronke nie.

Op dié kantlyn

Soveel mense daag op by 'n sokkerwedstryd in Port Elizabeth dat hulle reg op die kantlyn moet sit. Net 'n vonk was nodig om die skare oproerig te maak, en dieselfde soort tragedie

Dov Fedler In The Star

te veroorsaak as dié by Orkney, sê 'n beampste. Ander beamptes vra vir 'n onmiddellike plan om die stad se stadions op te gradeer.

Verdraaiings

Thabo Mbeki van die ANC sê 'n ontmoeting tussen Nelson Mandela en Mangosutho Buthelezi hang van Buthelezi se aanvaarding van 'n datum en plek af. Dis 'n blatante verdraaiing van die waarheid, sê Buthelezi, want hy het nog geen woord hiervan van die ANC gehoor nie. Die waarheid is dat die ANC nog nie eenstemmigheid oor ontmoetings op dié vlak bereik het nie. Later die week word aangekondig dat Mandela en Buthelezi mekaar op 29 Januarie in Durban gaan ontmoet.

Oog vir oog?

Twee lede van die PAC wat by 'n skrootwerf in Port Elizabeth doodgeskiet is, word deur die polisie verbind met aanvalle in Oos-Kaapland waarin twee polisiemanne dood en drie beseer is.

G'n hoera

Die PAC gaan nie sy hande in die lug gooi nie omdat die regering tot sy sinne gekom het nie, sê 'n woordvoerder in reaksie op die nuwe wet wat diskriminasie in die eienaarskap, besetting en verhuur van grond en eiendom verwyder. Die woordvoerder sê dis 'n "catch 22-situasie" omdat die meeste mense nie kan bekostig om grond te koop of te verhuur nie.

G'n amnestie

Die nege beskuldigdes in die Operasie Vula-verhoor het almal aansoek gedoen om amnestie, sê hul prokureur in 'n hofaansoek om hul borgvoorwaardes verander te kry. Hulle is egter gesê hul aansoek het nie genoeg besonderhede bevat nie, en daar was tegniese vertragsings. Die beskuldigdes meen dis politieke wraakgierigheid.

Hofaansoek

Die familie van die eertydse Transkeise president, Kaiser Matanzima, bring 'n hofaansoek dat sy aanhouding as onwettig verklaar en nietig gemaak word.

Fubbs gedagvaar

Die joernalis Joan Fubbs word deur die polisie gedagvaar om in die hof te verklaar watter ander joernaliste teenwoordig was tydens die beweerde ontvoering en aanranding van 'n polisie-informant by 'n nuuskonferensie van Cosatu verlede jaar. Dit volg op die weiering van die redakteur van die Weekly Mail, Anton Harber, om aan 'n soortgelyke dagvaarding gehoor te gee.

AWB dreig

Die Afrikaner-Weerstandsbeweging sweer om De Aar se openbare swembad te "beskerm" teen mense van ander rasse. Dit volg op die aanranding van vyf bruin onderwysers en hul kinders Sondag by die swembad. Die De Aar Civic Association sê hulle sal daaraan moet begin dink om hulle teen AWB-lede te verdedig.

Honger man

'n Derde lid van die Orde Boerevolk, wat in Johannesburg aangehou word, gaan op 'n eetstaking.

Wêreld

Russiese geweld

Moskou pak die skuld vir Sondag se aanval op die radio- en TV-stasie in die Litause hoofstad, Vilnius, op 'n plaaslike weermagbevelvoerder. Dertien mense het gesterf en 160 is beseer. Meer as 100 000 mense woon Woensdag die begrafnis van die slagoffers by. Die Eu-

ropese Gemeenskap sê samewerkingsooreenkomste met Rusland sal opgeskort word as die geweld herhaal word. Tsjeggo-Slowakye kondig aan dat hy sy onttrekking aan die Warskou-verdrag gaan bespoedig uit protes teen die aanval.

Russe gaan stem

Die Sowjet-parlement stem met 306 stemme teen 44 vir die hou van 'n referendum oor die toekoms van die Sowjet-federasie op 3 Maart. Die kieserspubliek moet antwoord op die vraag: "Dink u dit is onontbeerlik om die Sowjet-Unie as 'n hernieude federasie van gelyke soewereine republieke te behou waarin die regte en vryhede van individue van alle nasionaliteite heeltemal gewaarborg word?"

Werkreservering?

Net drie Oos-Duitsers kry werk in Helmut Kohl-se nuwe kabinet na sy koalisie se ooreenstemmende oorwinning in die Duitse verkiesing op 2 Desember verlede jaar. Dit is al drie junior poste.

Sluipmoord

Drie hoë lede van die Palestynse Bevrydingsfront, onder andere Jasser Arafat se tweede in bevel, sterf in 'n sluipmoordaanval deur hulle lyfwagte in Tunisië. Die PLO sê daar is vasgestel dat die moordenaars met die Israëliëse inligtingsdiens Mossad in Ciprus verbind kan word.

Drie dood

Israëliëse troepe skiet drie Palestyne dood en wond 100 ander in gewelddadige betogings teen die moorde op drie Palestynse amptenare in Tunisië. Die aandklokkeel is vooraf in verskeie Palestynse dorpe ingestel.

Xiaobo verhoor

Die verhoor van die Chinese intellektueel Liu Xiaobo begin in Beijing. Hy word daarvan beskuldig dat hy teen-revolutionêre propaganda versprei het tydens die pro-demokratiese betogings in 1989 wat tot die Tiananmen-slagting gelei het.

Skietstaking

Die Somaliese regering kondig 'n skietstaking met rebellemagte aan. Die ontruiming van 77 Egiptenare en 19 Irakiese volg, waarna daar geen buitelanders meer in die hoofstad Mogadishoe oor is nie.

Korridor gesluit

Alle vervoer deur die Tete-korridor in Mosambiek wat Malawi met Zimbabwe verbind, word opgeskort ná 'n Renamo-aanval op 'n konvooi waarin drie mense dood is. 'n Dorp in die Beira-korridor word ook aangeval, 'n flagrante oortreding van die skietstaking waartoe Renamo met Frelimo ooreengekom het.

Soldate afgedank

Die veiligheidskomitee van die Namibiaanse komitee dank lede van pres Sam Nujoma se presidentswag af na berigte dat van sy lede op motoriste geskiet het wat nie vinnig genoeg voor die president se ampsmotor padgegee het nie.

Zambiese cholera

Meer as 200 mense het al aan cholera gesterf sedert die siekte ses maande in Zambië uitgebreek het.

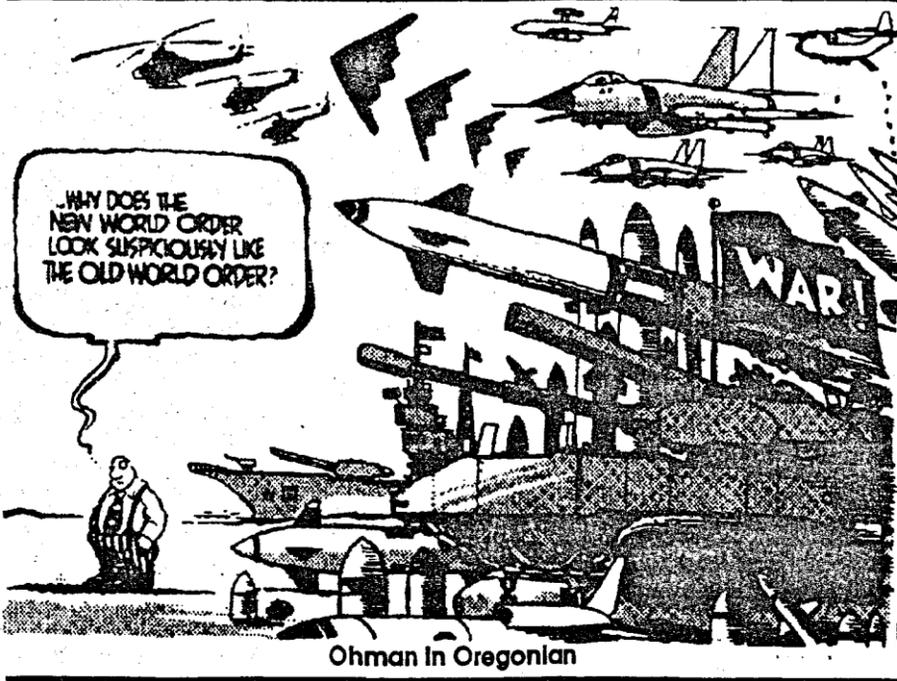
Unita veg voort

Unita blaas 'n brug in Noord-Angola op, die derde een sedert die begin van die jaar. Die regeringsmagte lê beslag op versteekte Unita-wapens en skiet drie rebelle in 'n skermutseling dood.

Estland betoog

In Tallin, Estland betoog 5 000 mense buite die Estlandse parlement teen onafhanklikheid vir dié Baltiese Republiek, en vra dat onlangse prysverhogings laat vaar word.

In Riga, Letland, vra 15 000 betogers teen onafhanklikheid om die bedanking van die regering.

Ohman In Oregonian

Waarom word Antjie Krog as psalmbermyer se politieke standpunte bevestig terwyl Totius, een van die groot apartheidsteoloë in die geskiedenis, se berymings Sondag na Sondag gesing word? INA VAN DER LINDE doen verslag

INDIEN die digter Totius, ofte wel prof JD du Toit, vandag aan die hand van sy politieke uitsprake beoordeel moes word, sou sy werk ook vir baie mense onaanvaarbaar gewees het. Só sê prof Bart Oberholzer, 'n lid van die Psalmbermy-

Waar is die klagtes oor Totius?

Totius

mingskommissie van wie die wit sinode van die Gereformeerde Kerke van Suid-Afrika (GKSA) hulle nou onttrek het.

Oberholzer, dekaan van die teologiese fakulteit van die Hervormde Kerk, meen as daar dus beswaar gemaak word teen die politieke standpunte van berymings soos Antjie Krog, moet ook die Totius-berymings bevestig word.

Prof Attie Barnard van die NG Kerk en die voorsitter van die kommissie vertel dat die kerkvader Calvyn die eerste Psalmberymings gedoen het. Hy het ene Clement Maron, 'n Franse satiriese digter en "wêreldse figuur" wat aan die hof van Koning Philip I van Frankryk verbonde was, gekry om te help met die beryming. Dan moet daar ook

teen daardie ou berymings besware wees, meen hy.

Oberholzer, soos ook Barnard, sê hulle is "bitter teleurgesteld" in die besluit van die GKSA.

Oberholzer verwys na "inhoudelike probleme" met die Totius-berymings en boonop is dit verouderde Afrikaans wat plek-plek onverstaanbaar is.

Totius het in sy berymings van die sogenaamde Textus Receptus, 'n ou oorgelewerde teks, gebruik gemaak in sy berymings, sê Barnard.

Hierenteen gebruik die Psalmkommissie 'n beter teks wat gegrond is op geskryfte wat ná Totius ontdek is en vroeër teruggaan as die ou grondteks.

"Ons het baie tyd verloor en kon vandag al verder gewees het, maar ons het gewag vir die Gereformeerde Kerk om sinodebesluite te neem sodat hulle kan bykom. Ons het saamgewerk in alles. 'n Sub-kom-

missie wat bestaan het uit 'n Ou Testamentikus, 'n berymer, 'n taalkundige, en 'n komponis, op elke plek waar 'n teologiese fakulteit in die land is, het gereeld berymings nagegaan."

"Antjie Krog het jare voor die ANC eers ter sprake was op Bloemfontein baie verdienstelike werk gelewer. Sy het nie haar eie idees ingewerk nie, maar saam met 'n span gewerk. Dit is nie maklik om digters te kry wat die poëtiese gawe besit om dit reg te kry nie."

Hy vind die "eienaardig" dat so 'n besluit geneem is sonder om die mense wat saam met die Kerk werk daarin te ken.

"Wat ons betref gaan ons voort. Ek dink die Gereformeerde Kerke onteem hul lidmate van 'n geleentheid om ook vanuit die nuwe berymings te sing."

* Antjie Krog wou nie gister enige kommentaar op die gebeure lewer nie.

Só het hy apartheid regverdig

TOTIUS, befaamde Psalm digter van die Gereformeerde Kerke, was 'n stoere aanhanger van apartheidsteologie. Selfs 'n grondlegger. Nie dat hy daarin veel verskil het van ander apartheidsteoloë en tydgenote soos prof EP Groenewald en AB du Preez van die NG Kerk nie.

So sê hy in 'n referaat wat hy in 1944 op 'n FAK-volkongres oor die rassebeleid gelewer het:

Die referaat begin by God as Hammabdil, dit wil sê as Skeidingmaker. God het skeiding gemaak tussen lig en duisternis, tussen water en die droë grond, lewende wesens "volgens hulle soorte en al die gevelede voëls volgens hulle soorte".

Hoewel God net die mens "man en vrou" geskape het, en Paulus sê God het uit een bloed al die nasies van die mensdom gemaak, moet daarop gelet word dat uit die een bloed al die nasies van die mensdom voortgekome het - dus nie 'n hoop mense sonder onderskeid nie.

Paulus voeg dan ook die belangrike woorde by: "om die aarde te bewoon" - hiermee gryp die apostel na die bevel terug: "Wees vrugbaar en vermeerder en vul die aarde" (Gen 1:28).

Wat wil dit sê? "Vul die aarde" beteken: trek, en trek beteken: nasiewording. Eers toe ons vaders die lae lande by die see in die omtrek van Kaapstad verlaat en getrek het na die hoër geleë binnelande van Suid-Afrika, het ons 'n nasie geword. Wat toe begin is, het die Groot Trek voltooi.

Deur die bevel: "Vul die aarde" het God sy goedkeuring aan nasiewording geheg. Vandaar dat Paulus kom sê dat God uit een bloed al die nasies van die mensdom gemaak het.

Totius haal die teoloog Abraham Kuyper aan en sê dié het vir ons kom sê dat in die Trek van die Kaapse Boere 'n mag deur God gewek is wat die hele toekoms van Afrika beheers.

Hy verwys later dat volke volgens Openbaring 21:24 hulself moet handhaaf teenoor die Babiloniese gees van eenmaking. Terselfdertyd is God gekant teen die bou van wêreldryke.

Dan sê hy: "Nou is dit die tyd om die humaniteitsmense te woord te staan wat met die oog op gelykstelling van blank en gekleurde, met die oog op assimiliasie van nasies Kol 3:11 aanhaal: 'Waar daar nie Griek of Jood, besnede of onbesnede, barbaar, slaaf of vryman is nie, maar Christus is alles en in almal.'" Ongelukkig vir diegene wat hulle vir die eenmakingsgedagte op hierdie woorde beroep, sê Du Toit, meld die teks steeds Griek en Jood, barbaar en vryman!

Galasiërs 3:28 gebruik dieselfde woorde, maar voeg

by "daar is nie meer man of vrou nie". Maar nou is Paulus met homself in stryd, want in 1 Kor 11:2-6 voer hy juis 'n kragtige pleidooi aan dat die vrou en die man onderskeie moet wees. Die oplossing daarin is dat dit 'n geestelike eenheid is, al bly die aardse onderskeidings bestaan. Daarom sal niemand beweer dat die gelowige naturel nie die nuwe lewe in Christus deelagtig mag wees nie.

Later sê hy, "wat God saamgevoeg het, moet die mens nie skei nie". Dit is die kern van ons pleidooi vir volkseenheid. Wee oor ons as ons toelaat dat 'n wig in ons eenheid ingedryf word; en wee oor hulle wat ons wil verdeel.

Verder mag ons ook nie saamvoeg wat God geskei het nie. In die pluriformiteit word die raad van God verwerklik. Die hoër eenheid lê in Christus en is geestelik van aard.

Gevolgtrek wil ons geen gelykstelling en ook geen verbastering hê nie.

Gelykstelling openbaar die Babiloniese plan van gelykmaking wat deur God in die vlakte van Sinear verdel is. Gelykstelling waar geen gelykheid moet wees nie, is mensewerk. Gelykheid in die sin van dooie eenvormigheid bestaan dan ook nie onder die nasies nie.

Hy haal goedkeurend ene ds JG Strydom aan: "Dit is treffend dat die beleid van apartheid ... veral aangetref word in dié dele van die wêreld waar die Protestantse geloof die toonaangewende is. Waar blanke mense wat die Roomse geloof toegedaan is, in wêrelddele ingetrek het waar daar gekleurde primitiewe rasse woon, daar het die ander beleid, naamlik dié van sosiale gelykstelling en assimiliasie of samesmelting, plaasgevind, met die gevolg, soos die wetenskap en geskiedenis vandag die bewys lewer, dat die hoër of beskaafde ras altyd verdwyn het."

Du Toit verwys na die sendeling Van der Kemp wat 'n verbintenis met 'n swart slavin gehad het en bestempel dit as onpaslik, om nie te sê onnatuurlik nie.

Hy bring 'n "eresaluut" aan die voorvaders wat die gruwel van vermenging vermy het, want sodoende het hulle voorkom dat ons gaandeweg in die swart moeras versink het.

Die Afrikaner het 'n "enig hoë boodskap van God, naamlik om die naturel in sy onmondigheid en onderhorigheid op te kweek".

Bygesê, Du Toit sien die roeping van die Afrikaner ook om toe te sien dat die naturele geen slawe van mense, allermins van "kommuniste" moet word nie. Hulle moet naturele-Christene word.

Pas op vir die moeras!

Hoe sou vandag se Psalmbermyers op die volgende uitlatings van Totius reageer? Sou sy politiek aanvaarbaar wees?

Hier is 'n gedig uit die bundel "Donker Afrika". Dit word deur Totius aangehaal in 'n referaat oor "Die godsdienstige grondslag van ons rassebeleid" wat hy in 1944 by 'n FAK-volkongres oor die Rassebeleid gelewer het.

"Afrika is die wêrelddeel waar die mees algemene barbaarsheid sy hoogste triomfe gevier het. In die volgende digreëls gee ons aan die "bose gees" van ons verdonkerde wêrelddeel die woord:

*Ek weet van Gam en van sy snode daad,
hoe hom die vloek van Noag, stap vir stap,
verskrik het en al sy nakoelingskap -
'n vaderlike vloek brand vroeg en laat.*

*Met hierdie vloek versterk het ek gegaan
na Afrika, die onbekende land,
en dit verskrik met eewige moord en brand,
met ramp en plaag tot waar die Stormkaap staan.*

*Ek stuur teen jou die swart reus van die land,
Ek sien hom al - deur doem geskudde kop
verhef hy hoog soos Kli'manjaros top,
vereelte voet staan by die see geplant.*

*Hom deer geen vloek, dit maak sy voorkop hard,
Hy kom, die assegaai omhooggewënd,
sy arm se skadu oor 'n kontinent.
Hy sal deurboor wie hom in oormoed tart.*

*Waar is die manne wat ons wou beveg?
Egiptenaar, Sidoniër en Moor?
Ruïnes dek hul te vermeetele spoor.
Atlantis en Simbabwe - hul is wêg.*

*Ek is dit wat die sterkste hoop verbreek.
Ek maak die taaiste werklus tot 'n spot,
die Trekkersideaal ... 'n swerwerslot!
Ek sal my op jou nageslag nog wreek.*

"Ek dink hierby aan wat 'n Duitse geleerde, reisiger in Afrika se wye geweste, gesê het. Dit kom ongeveer hierop neer: Afrika is 'n swart moeras. Pas op! Wie daarin trap, word deur die moeras verswelg."

Dit was die 'laagtepunt' van die rustige, gematigde sinode

DIE besluit van die Nasionale Sinode van die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika (GKSA) om nie verder met die Psalm-kommissie van die NG Kerk en die Hervormde Kerk saam te werk nie, is hier deur verskeie sinodegangers bestempel as "die laagtepunt" van die sinode, wat andersins gekenmerk is deur 'n rustige, gematigde gang.

En die meeste manne glo dat die sinode "geswaai" is in die half-uur of wat wat die twee beswaardes, prof Victor d'Assonville en LF Schultze, albei van die teologiese skool, agter geslote deure 'n sterk emosionele pleidooi gelewer het dat 'n vorige besluit in 1985 om wel met

die ander twee Afrikaanse susterkerke saam te werk, heroep moet word.

Die twee professore het 'n beswaarskrif ingedien teen die besluit van 1985, en in sinodetaal is die "beswaarskrif" gehandhaaf. Wat beteken dat samewerking met die Psalm-kommissie tot minstens die volgende sinode oor drie jaar, opgeskort word.

Die besluit is téén die advies van die Kommissie Liturgie geneem. Hoewel die kommissie toegee dat daar sekere leemtes in die besluit van die vorige sinodes was, meen hulle dat die besware nie gewichtig genoeg is om die beswaar in geheel te laat slaag nie.

In die besluit, wat met 67 teenoor 66 stemme geneem is, het 'n gedig van Antjie Krog glo 'n groot rol gespeel. Schultze het in sy repliek 'n gedig oor skuld uit haar jongste digbundel, "Lady Anne", voorgelees, is agterna verneem. Glo sonder om haar by name te noem.

Krog is een van die drie digters op die Psalmbermyingskommissie. Die ander twee is TT Cloete en Lina Spies.

Die beswaarskrif sê onder andere dat 'n psalmbermyer 'n digter moet wees, maar elke digter kan nie 'n psalmbermyer wees nie. Die psalmbermyer moet aan besondere vereistes voldoen. "Dis 'n volkskuns, mooi-

doenery en individualisme is uit die bese. Totius was van die laastes wat aan die individualisme en subjektiwisme van die laat-Romantiek van die 19e eeu ontsnap het.

"Ons was begenadig om in Totius nie net 'n liriese volksdigter te hê nie, maar tegelyk 'n teoloog en kenner van Hebreus. Ons het nie tans 'n digter wat aan hierdie eise voldoen nie."

Met die bespreking was dit dr Wynand du Plessis van Bothaville en Viljoenskroon wat eerste die kat uit die sak gelaat het: "Ek het ernstige kommer dat 'n ANC-lid betrokke is by die nuwe beryming. Daar is 'n stroom bedenklike toelo-

gie by medewerkende kerke agter die aanwysing van digters, selfs Skrifkritiese beredenering van sekere Psalms."

En grondliggend aan alles, meen van die dominees, is die vrees dat die erfenis van Totius, ofte wel prof JD du Toit, in die vergeetheid gaan verval.

Voorts het die Geref Kerke alleenreg op die kopiereg van die Psalms. Indien die Psalmbermyingskommissie die bestaande Psalms wil hersien, deur byvoorbeeld net die taal te moderniseer, moet toestemming van die Kerke verkry word, iets wat sonder hulle samewerking nie moontlik is nie.

Nuwe vakansiepatrone in die nuwe Suid-Afrika

Die afskaffing van strand-apartheid, én 'n verswakende ekonomie, het die afgelope twee jaar 'n groot verandering in vakansiepatrone veroorsaak. ESMA ANDERSON ondersoek die nuwe tendense

SWARTMENSE gaan meestal Durban toe, witmense vlug na 'n wit Kersfees aan die Suidkus of die Kaapse strande, en oorsese reise neem af, sê verskeie mense in die toerisme- en hotelbedryf na afloop van die vakansie.

En waar daar verlede seisoen onaangename rassevoorvalle was, het wit vakansiegangers dié seisoen oënskynlik al vergeet dat daar ooit iets soos aparte strande was.

Trouens, die groeiende aantal swart vakansiegangers word toenemend deur meer mense in die bedryf verwelkom, hoewel dit duidelik is dat daar steeds mense is wat die nuwe neiging nie te geesdriftig verwelkom nie.

Martin Pretorius, strandbestuurder van Umhlanga aan die Natalse Noordkus, praat daarvan dat hulle "nie 'n swart probleem soos Durban" gehad het nie. Hy sê daar loop nie busse na Umhlanga wat "hordes swartes hier kan kom aflaai nie".

Volgens hom bied Durban 'n

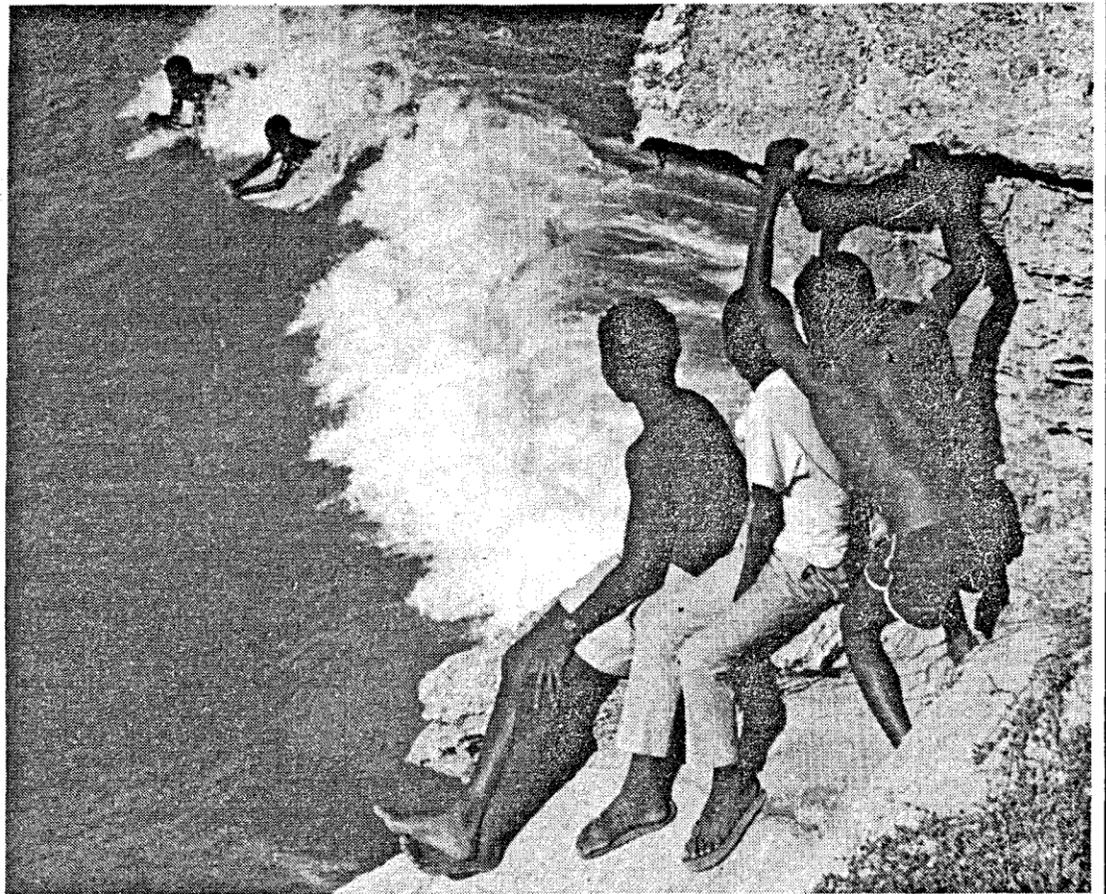
goedkoper vakansie-pakket as Umhlanga, en is maklik toeganklik met busvervoer. "Ek was self in Durban op Nuwejaarsdag en dit was oorvol. Mense het hulle swak gedra, op die sypaadjies vuur gemaak en in ander mense se tuine gaan pis."

Leon Spies, bestuurder van die Marina Palms op Margate, sê dié gewilde dorp was oorvol. "Durban was te swart, daarom het mense Suidkus toe gevlug. Daar was maar min swartmense op Margate."

"Daar was net op Nuwejaarsdag 'n klomp wat met busse gekom het, maar ons het nie probleme gehad soos wat verlede jaar die geval was nie. Die Boere wou verlede jaar baklei en mense verjaag."

"Ons kan nie kla nie. Daar was nie juis swartmense wat kaal rondloop het nie. Die mense hier was goed opgevoed en op hul plek. Hulle het saam met die miesies kom vakansie hou, op 'n handdoek op die strand gesit en die kinders opgepas."

Frank Vincent van Durban se

Kinders by die see...

publisiteitvereniging sê daar was vanjaar minder vakansiegangers, maar dat 'n groter proporsie hiervan swart vakansiegangers was as in die verlede.

Hy skryf egter die daling in die aantal besoekers toe aan swak weerstoestand gedurende die vakansie en die ekonomiese klimaat.

Molese Rapodile, 'n woordvoerder van die South African Black Taxi Association, sê hulle het dié vakansie meer vakansiegangers na

Durban vervoer as enige ander stad. "Durban is baie bekend en gewild, daarom gaan mense graag soontoe vir vakansie."

Hy sê taxi's is 'n gerieflike vervoermiddel na vakansiebestemmings omdat dit veilig, vinnig en redelik goedkoop is.

'n Taxirit na of van Durban kos byvoorbeeld R50, wat 'n vakansie binne die bereik van baie swartmense plaas.

Die roete tussen Johannesburg en Kaapstad is in die algemeen besiger binne die vakansieseisoen, maar Durban bly steeds die gewildste bestemming.

Nog 'n nuwe tendens was dat mense nie meer soveel staatgemaak het op plekbesprekings nie, maar bloot in Durban opgedaag het met die hoop om verblyf te kry.

Hoewel Durban oorvol was oor die 10 dae van die feestyd, was die seisoen grotendeels baie stiller, sê Fred Thermann, besturende direkteur van die Federasie van Hotel-assosiasies van Suid-Afrika (Fedhasa).

Die kort seisoen hou belangrike implikasies vir die toerisme bedryf in dié stad in, aangesien dit moeilik is om soveel geriewe gedurende die jaar in stand te hou as mens net kan staatmaak op tien dae om 'n wins te toon.

Thermann sê hulle hoop dieselfde patroon sal nie volgende jaar herhaal word nie en dat mense in die bedryf pogings gaan aanwend om meer mense buite dié tien dae na Durban te lok.

Ander gewilde bestemmings vir swart reisigers in vakansietye is Swaziland, Zimbabwe, Botswana, King Williamstown, Pietersburg, Transkei en Port Elizabeth. Sabta se Rapodile meen egter dat mense wat dié roetes gebruik, nie op vakansie gaan nie, maar in die PWV-gebied werk en huis toe gaan vir die vakansie.

'n Woordvoerder van Kaapstad se munisipale stranddienste het aan Vrye Weekblad gesê dat minder swart vakansiegangers dié stad besoek het as in vorige jare.

John Robért van Captour skryf die daling in swart besoekers toe aan die bemerking en posisionering van Kaapstad in die toerismemark.

Volgens hom lê Kaapstad se aantrekkingskrag in die kultuur-historiese erfenis, terwyl Durban as 'n pretstad bemark word.

Hy meen dat Durban gevolglik 'n massa-mark lok terwyl Kaapstad op "n meer spesifieke, gespesialiseerde

mark" toegespits is en 'n "gesofistikeerde" vakansieganger lok. Dié eienskappe kry 'n mens na sy mening slegs by wit vakansiegangers.

Thermann sê dat daar nie na mense se keuse van vakansiebestemmings gekyk moet word in terme van ras nie.

"Socio-ekonomiese verskille - eerder as kleurverskille - bepaal waar mense vakansie hou. Groep en ras maak nie werklik soveel saak nie. Mense hou vakansie waar hulle dit kan bekostig.

"Mense is verknog aan gewoontes en voel mos maar altyd ongemaklik oor veranderinge, maar kort voor lank sal hulle dit nie eens meer agterkom nie."

Thermann meen mense besoek plekke wat beskikbaar en bekostigbaar is, goed bemark word en oor voldoende ontspanningsgeriewe beskik. Hy sê Durban is in elke opsig 'n uitstekende keuse.

Hy verwag egter nie dat dieselfde patroon noodwendig volgende jaar sal voorkom nie. "As moderne toeris sal die swart vakansieganger waarskynlik al meer begin om nuwe plekke te ontdek en nuwe dinge uit te probeer."

Geen van die mense met wie Vrye Weekblad gepraat het, het geweet van enige ernstige rassevoorvalle op die strande nie. Vincent skryf dit toe aan die veranderende politieke klimaat, maar sê dat daar dalk gevalle kan wees wat net nie aangemeld is by die munisipale owerhede in dié stede nie.

Die swak ekonomiese toestand het klaarblyklik nie 'n drastiese vermindering in die aantal vakansiegangers meegebring nie, hoewel mense minder geld bestee het tydens die vakansie. Baie vakansiegangers het bestemmings nader aan die huis gekies, sê Thermann.

Buitelandse vakansies het dié seisoen minder aftrek gekry as in die verlede, maar die daling was egter nie so skerp soos wat die meeste reisagentskappe verwag het nie.

Volgens Kathy MacWhirter, 'n woordvoerder van die Rennis-groep, het buitelandse bestemmings nader aan die huis dié seisoen meer aftrek gekry. Dit word toegeskryf aan die swak ruilwaarde van die Rand en die feit dat mense noustrop trek.

Die Seychelle-eilande, Zimbabwe, Malawi, Mauritius en Botswana was gewilde buitelandse vakansieplekke. Besoekers aan Londen en ski-vakansies was net die rykes se keuses.

FARMWORKERS RESEARCH & RESOURCE PROJECT

COORDINATOR

Applications are invited for this full-time post. This post involves:

- ensuring the exchange of information within the FRRP's sub-units;
- maintaining the projects day to day functioning;
- liaising with organisations in related fields and developing new contracts;
- developing new budgets, jointly with project staff, and liaising with partner organisations;
- developing reports and planning new areas of work with researchers and fieldworkers.

The applicant should be committed to work within a democratic environment and to the development of a rigorous approach to research and support work for workers and their families in the farming and forestry sectors.

Applications should be sent to: Farmworkers Research & Resource Project PO Box 54231 Vrededorp 2141

Applications should be accompanied by names and addresses of two referees.

FARMWORKERS RESEARCH & RESOURCE PROJECT

RESEARCHER

Applications are invited for this full-time post. Applicants should have an interest in economics, rural development and issues facing rural workers and their families. An honours level degree in a related subject would be preferable. Applicants should be willing to travel and to occasionally work on weekends.

The applicant should be committed to work within a democratic environment and to the development of a rigorous approach to research and support work for workers and their families in the farming and forestry sectors.

Applications should be sent to: Farmworkers Research & Resource Project PO Box 54231 Vrededorp 2141

Applications should be accompanied by the names and addresses of two referees.

Sowat R200 miljoen ruil elke maand hande by wyse van stokvels. Dit is nie verbasend dat die owerheid en finansiële instellings besig is om al meer aandag aan stokvels as ekonomiese mag te gee nie. AUDREY BROWN kyk na dié unieke verskynsel

WAAROP dui 'n skaapvel wat aan 'n stok voor 'n deur in die township hang?

Wel, in die ou dae het dit beteken dat jy maar jou partytjeklere en ysterlonge moet aantrek, want vanaand gaan daar paartie by 'n stokvel gehou word!

'n Stokvel is 'n soort koöperatief wat dekades lank tussen bruin- en swartmense in werking is. Deesdae hoef mense nie meer die partytjie te kamoefleer met die die vel aan 'n stok nie - die owerhede slaan nie meer so erg toe op swartmense wat drank verkoop nie, jy kry dus nie meer die vel op die stok nie, maar die naam het behoue gebly.

Die koöperatief word só gereël: 'n klompie mense besluit op 'n naam vir 'n stokvel en sit 'n sekere bedrag geld elke maand in een persoon se sak om daarmee te doen wat hy of sy wil. Dit is die "oorgooi", omdat elke persoon geld oorgooi tot dit hulle beurt is om die "tafelgeld" te ontvang.

Gewoonlik word die geld op die duurder noodsaaklikhede van die lewe bestee - soos 'n nuwe stoof of yskas, huisverbeteringe, of om die kinders skool toe te stuur. Daar bestaan selfs stokvelle wat geld belê in klein sake-ondernemings, wat dan gesamentlik deur lede besit word.

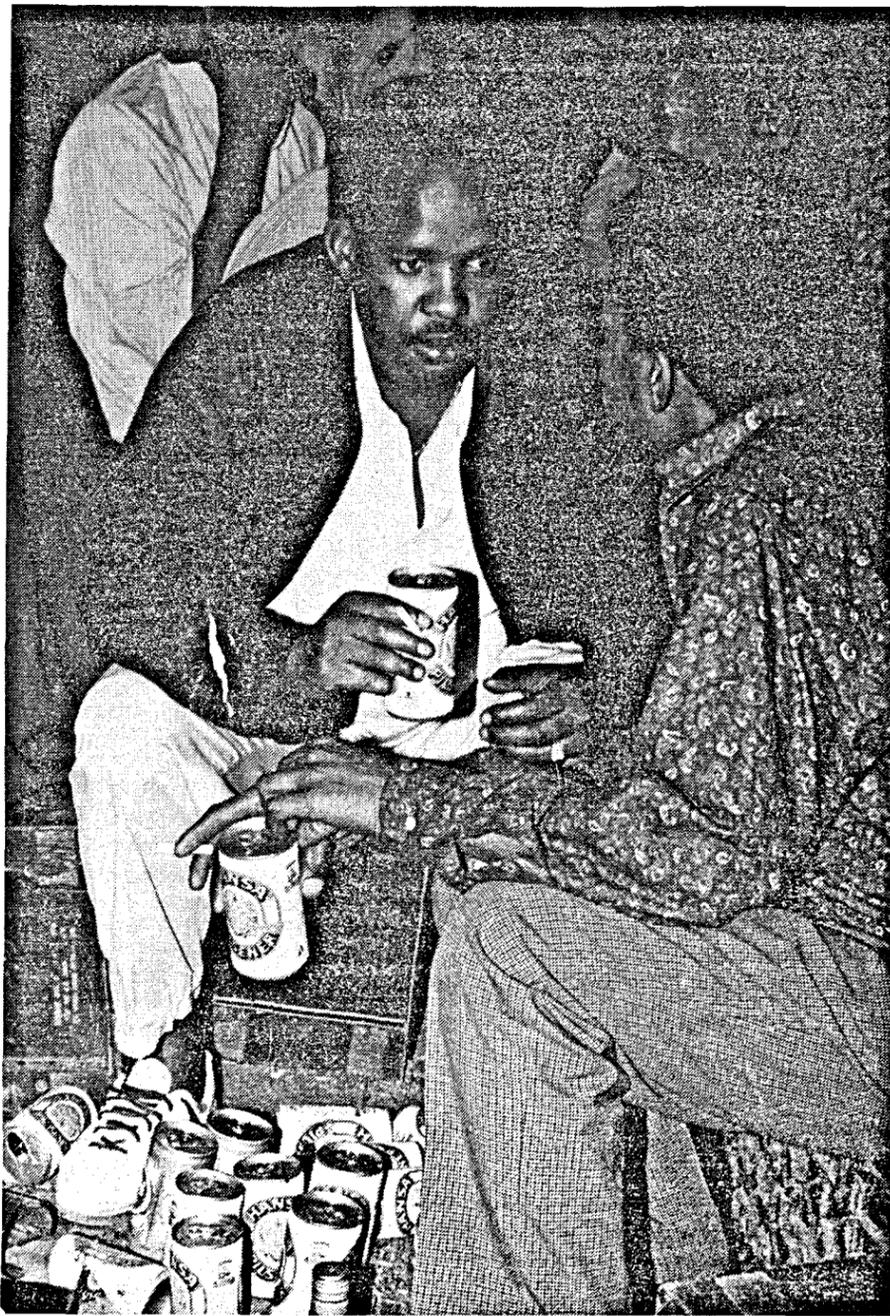
Daar is ook begrafnisverenigings wat teen die einde van die vorige eeu begin is om afgestorwe mynwerkers terug na hul mense in die plattelandse gebiede te neem, en om die familie te help met die begrafnis. Dié soort stokvel bestaan nog steeds.

In sommige gevalle word stokvels met 'n spesifieke doel voor die oë gestig, soos die klub in die Oos-Kaap wat gestig is om oorlog teen die hoë huurkoop-paaie te verklaar omdat mense gevoel het hulle word deur maatskappye uitgebuit.

Almal is stokvelle, hoewel nie almal partytjies hou nie. Maar wanneer daar een is, staan die partytjie steeds as "n stokvel" of "n stokkie" bekend.

'n Klein bedrag van die tafelgeld, die "rekening", word opsy gesit vir die stokkie, waarkos en drank verkoop, en musiek verskaf word vir vriende. Die stokkie word gereël deur die persoon wie se beurt dit is om die tafelgeld te kry. Dit is 'n verdere manier om geld te maak want 'n wins word gemaak op die verkoop van drank en kos. Musiek en lekker-

Die helpende hand van die stokvel

Hoezit my bra, dis nca hier eStokini

(Foto: Thad Khuele)

kry is verniet!

Nie alle stokkies is oop vir die publiek nie omdat die gasheer nie die veiligheid van sy gaste tussen onbekendes kan waarborg nie. Dus word net uitgenooide gaste toegelaat. En stokkies wat vir almal oop is, is nie baie gewild nie omdat bakleiery dikwels tussen die jollers uitbreek.

Dis juis om dié rede dat stokkies in die algemeen 'n slegte naam gekry het: township-inwoners kla dikwels oor die geweld en geraas wat met sommige van die partytjies gepaard gaan. Stokvel-lede probeer daarteen waak met 'n kontrak tussen twee verskillende stokvels, waar hulle mekaar ondersteun deur oor en

weer mekaar se partytjie by te woon en sodoende groter winste te verseker.

Daar is 'n mate van trots verbonde aan die stokvel: oorsese kuiergaste se reisplan is dikwels nie voltooi voordat hulle nie by 'n stokkie of 'n sjebeen aangedoen het nie.

Dié eienskap van stokvels beklemtoon die onderliggende belangrikheid van die verskynsel as 'n manier waardeur mense die tekort aan ontspanningsgeriewe in townships kan hanteer.

Hoewel stokvels as 'n klein, onbelangrike bedrywigheid beskou word, is daar duidelik ekonomiese mag in die hande van die dui-sendende klubs wat bestaan. Neem as voorbeeld

die bedrae geld: R200 miljoen verwissel elke maand hande. Honderde duisende rande word aan kos en bier bestee. Dit is nie speletjies nie, en baie mense besef dit.

Dus is daar pogings aangewend om stokvels onder die beheer van 'n organisasie, die National Stokvels Association of South Africa (Nasasa), te bring om die ekonomiese mag van stokvels te aktualiseer.

Andrew Lukhele, die voorsitter van Nasasa, sê: "Finansiële institute en die regering het vir 'n baie lang tyd geen aandag aan stokvels bestee nie, maar nou dat hulle besef dat dit 'n belangrike ekonomiese aktiwiteit is, begin hulle stokvels bestudeer. Daar word gekyk na maniere waarop informele finansiële instellings in arm gemeenskappe bevorder kan word."

Volgens Lukhele is stokvels 'n natuurlike uitvloeisel van Afrika-kommunalisme, en beklemtoon al die positiewe aspekte in die swart kultuur.

"As 'n mens van stokvels praat, praat jy van 'n helpende hand wat van die oertye deel van ons bestaan is. In die verlede het families mekaar gehelp met hul werk op die lande. Mense het saam geploeg, saam die oes versamel, saam agter die beeste gekyk. In dié konteks van die township help ons mense mekaar om die finansiële las van die moderne lewe te dra. Daar word dikwels verwys na "matsogo" of "izandla" wanner oor stokvels gepraat word. Dié woorde beteken "hande" in Zoeloe en Sotho.

Lukhele praat oor die wyd verspreidheid van stokvel-tipe bedrywighede dwarsoor die wêreld. Hy het soortgelyke organisasies in Amerika tussen Koreaanse mense gevind - hulle noem dit "Kye"; asook die "gamaivah" van die Egiptenare, "ko" onder die Japanners en "isusu", "hagdad" en "xitique" onder Nigeriërs, Somaliërs en Mosambiekers onderskeidelik.

"Maar ons moenie dink dat stokvels klein en onbelangrik is nie. Stokvels lewer 'n groot bydrae tot die ekonomie. Die meeste mense baat by die dranknywerheid, en tog word mense steeds geteister omdat hulle drank sonder 'n permit verkoop. Ons wil hulle daarvan bewus maak dat ons hulle help, en dus moet hulle ons help. Ons gebruik ook formele stigtings soos banke, en dit moet in ag geneem word wanneer finansiële skemas uitgewerk word."

'n Vooraanstaande bouvereniging het reeds tot dié besef gekom en 'n spesiale rekeningstelsel vir stokvels uitgewerk. Nasasa praat ook met invloedryke instellings soos die Reserwebank om stokvels in die hoofstroom van die ekonomie te bring.

Gevra of dié stappe nie die spontane aard van stokvels sal beïnvloed nie, sê Lukhele: "Ons wil nie hê dat stokvels so klein moet bly as mense daarby kan baat as dit groter word nie. Dit is duidelik dat stokvels nie geslaag het in die doel om mense te verryk nie - as swartmense R200 miljoen kan sirkuleer deur stokvels, en steeds nie ryk word nie, is daar iets verkeerd."

Lukhele glo wel dat die wese van stokvels - "izandla ziyagezana", die een hand was die ander - nie verlore moet gaan nie.

SUNDAY BLUES is een van die hoogaangeskrewe en gewilde groepe wat in Eldoradopark en Soweto in werking is. Die bruin- en swartmense (en 'n paar wittes) wat in die klein sitkamer van "Alf se plek" sit, lag en gesels met die gemak van ou vriende.

As mens instap, word jy deur 'n gasheer of -vrou verwelkom en nuwe gaste word voorgestel.

"Heita, my bra - hoezit?"

"Nê boss, ek is nca, wat sê?" Tsotsitaal is die lingua franca en vriendskap is die betaalmiddel van Sunday Blues, wat elke Sondag in d' Eldoradopark d' Soweto bymekaar kom.

Die gasvrou of -heer bied onmiddellik drankies en kos aan - jy kan bier, konjak, wit- of rooiwyn, duur brandewyn... enigiets drink.

Daar is alles en nog wat in die stampvol yskas in die klein kombuisie.

Pap en vleis, roti en kerrie, of net 'n paar versnaperings uit 'n glasbord (!) is op die

Heita, my bra - hoezit? Alf se plek is 'n cozy joint

spyskaart.

Die musiek is 'n lewendig mengsel van rock, jazz, soul en die meer bedeesde reggae-liedjies.

'n Klompie mense dans met groot genot in 'n klein kamertjie langs die voorhuis.

Dis duidelik 'n classy joint, hoewel die sitkamer klein is en 'n paar mense op bierhouers sit terwyl andere op die grasperk in die rokerige donker van 'n soel aand uitspan.

Daar is nie baie lig nie omdat die straatligte lankal stukkend gegooi of uitgebrand is.

Die class kom van die mense af, gesofis-

tikeerd en vol selfvertroue - hulle het gewis streetcred.

Hulle is 'n interessante mengsel van oud en jonk, professioneel en semi-professionele mense wat met die grootste gemak oor die krisis in die Midde-Ooste, die probleme binne die ANC, die jongste jazz en die meriete van Kaizer Chiefs teen Mamelodi Sundowns kan praat.

Trouens, dit verbaas my nie dat Hugh Masekela, die sokkerster Marks Maponyana en een van die minder bekende ANC-leiers deel van die geselskap uitmaak nie.

Maar niemand maak 'n ophef daarvan nie -

stokkies bring juis bekendes met gewone mense in aanraking.

Namate die tyd aanstap word die musiek al sagter en die soet geur van tarries (dagga) dryf in die naglug. Die geselskap is nog lewendig, hoewel 'n paar van die gaste reeds diep in die wingerd sit.

"Ek sê boss, ek gaan nou klêrrie, môre is die larnie se dag," groet iemand.

"Nê sharp, my bra, ek sal jou môre notch." Dis tyd om huis toe te gaan, maar môre kom ons weer vir "amanqina" (letterlik die hoewe van 'n skaap of bees, maar in dié geval die oorskiet van die party wat verniet of baie goedkoper aan gaste verkoop word).

Dis die tradisionele Afrika-manier om mense te bedank vir hul ondersteuning.

Môre word die geld getel en die huis silwer skoongemaak in gereedheid vir die volgende sessie van Sunday, of is dit Monday Blues?

- AUDREY BROWN

TYDENS middaguur sien jy hulle op die sypaadjies onder die bome sit en rook en gesels. Met busse en taxi's ry hul vroeg soggens vanaf die townships na die voorstede, maar die meeste sien jy nooit want hulle woon in buitekamers in agterplase.

Daar is verskillende benamings vir dié ongeveer een miljoen mense in Suid-Afrika: bediendes, ousies, chars, girls, meide, nanny's, klimeide en huishulpe.

Duisende wit "madams" vertel dat hulle nooit sonder hul bediende sou kon klaarkom nie, en dat sy deel van die familie is.

En hoewel huiswerkers al die vuil wasgoed (letterlik en figuurlik) van die gesin vir wie sy werk ken, bly sy gewoonlik steeds in 'n buitekamer in die agterplase, mag geen besoekers ontvang nie, eet en drink nie uit dieselfde borde en glase nie, mag nie die baas en miesies se toilet en badkamer gebruik nie, moet sy 'n uniform dra, kry sy nie betaalde kraam- of siekteverlof nie en sit sy in die meeste gevalle altyd agter in die motor.

En hoewel duisende wit mans en vroue die grootmaak van hul kinders aan hul huisbediende toevertrou, is hulle die mees onderbetaalde en uitgebuite werkers in die land.

In 'n tipiese geval het die Black Sash se advieskantoor in Pretoria onlangs te doen gehad met 'n swanger swart vrou wat afgedank is omdat sy die toilet binne die huis gebruik het.

Volgens dié vrou was daar geen toiletgeriewe vir haar nie en het haar madam haar verbied om die toilet binne die huis te gebruik. Dié huiswerker is summier afgedank sonder dat sy betaal is. Volgens die werkgewer moes die loon van die huiswerker gebruik word om die toilet skoon te maak.

Die Instituut vir Rasseverhoudinge het bevind dat twee uit elke drie wit huishoudings 'n voltydse of deeltydse huishoudelike werker in diens het. Vir elke potensiële werkgewer van huisbediendes is daar 25 werknemers.

Die uitbuiting van huiswerkers ten opsigte van sowel hul karige loon as summiere afdanking, is volgens huiswerkers en Sadwu een van die grootste probleme.

Sowat 15 persent van alle mense wat wekeliks na die Black Sash se advieskantoor in Pretoria kom, is summier afgedankte huiswerkers, volgens die Sash-werker Penny Geerds.

"In die meeste van dié gevalle is die wer-

Slawe sonder wie die madams nie kan klaarkom nie

Hoewel dit mode en polites aanvaarbaar geword het om met deernis van 'n huilsbediende te praat, te spog oor hoeveel jy haar betaal en langs die swembad vir die buurvrou te vertel dat jy en die bediende soms saam in die kombuis sit en tee drink, is huiswerkers in Suid-Afrika dikwels nie veel meer as slawe nie. PEARLIE JOUBERT stel ondersoek in na die huidige regsposisie en werksomstandighede van huiswerkers

kers ook nie betaal vir die deel van die maand wat hulle wel gewerk het nie."

Sadwu het 'n minimum loon van R450 per maand vir geskoolde werkers vasgestel. Vir enige oortyd behoort hulle R3,50 per uur te kry. Hulle moet ook 'n werkskontrak hê en agt uur per dag en vyf dae per week werk.

Dié unie eis ook betaalde kraamverlof, 14 dae per jaar siekteverlof en 21 dae jaarlikse verlof. En huiswerkers moet 'n maand kennisgewing kry as hul werkgewers hulle wil afdank.

Die Sentrale Statistiekdiens het bevind dat die gemiddelde loon van 'n voltydse swart huiswerker in die Kaap R362,88 per maand is. In die Durban, Pinetown-omgewing is die gemiddelde loon R303,06, in Pretoria R325,91 en die Witwatersrand-omgewing R345,04 per maand.

Hoewel meer subtile uitbuiting van huiswerkers aan die orde van die dag is, wys navrae dat seksuele en fisieke geweld teen huiswerkers aan die toeneem is. Navorsing wat reeds op dié vlak gedoen is, wys ook dat 'n toename in aanranding van huiswerkers met politieke onrus gepaard gaan.

In 'n saak in die Krugersdorpse landdros-

hof het 'n huiswerker onlangs getuig hoe sy deur die "baas" verkrag is. Verhale van huiswerkers, waarvan een 'n 14-jarige kind, wat as "sekslawe" aangehou is deur Johannesburgse werkgewers het ook onlangs aan die lig gekom.

Die baas/klaas-verhouding, wat volgens alle aanduidings steeds die dominante verhouding tussen huiswerkers en hul werkgewers is, lei ook tot die onmenslike omstandighede waarin huiswerkers leef en werk.

Rasse-spanning en politieke bevryding speel ook 'n groot rol in die frustrasies wat die "miesies" op haar huiswerker uithaal. Soos mev Le Roux (sien die gevallestudie hiernaas) sê: "Ester is deesdae baie wit en mompel onderlangs as ek opdragte gee. Dit is nie soos in die ou dae nie."

Mmatshilo Kedijang, van die Sentrum van Toegepaste Sielkunde aan die Universiteit van die Witwatersrand, sê die toename in geweld teen huiswerkers hou regstreeks verband met politieke opstand en onsekerheid.

Jaqueline Cock, skrywer van "Maids en Madams, A study in the politics of exploitation", het bevind dat 68 persent van alle werkgewers se sienings van hul werknemers op hul rassebeskouing gegrond is en dat wit

werkgewers hul swart werknemers as minderwaardig beskou.

Een van die opvallendste kenmerke in die verhouding tussen die miesies en haar "ousie", is paternalisme.

"Hulle het voortdurende leiding nodig," haal Cock 'n wit werkgewer aan. Dié paternalisme is ook duidelik in 'n pamflet wat deur Vroue vir Suid-Afrika versprei is.

Die pamflet is saamgestel deur Gabrielle Malan, die vrou van die omstrede NG predikant van Aasvoëlkop, ds Jannie Malan.

In die pamflet is twee lesse saamgestel wat die werkgewer veronderstel is om met haar huiswerker te doen:

"Die pamflet is opgestel om u bediende/huishulp in te lig sodat ook sy die situasie sal verstaan en dit in haar invloedssfeer kan uitdra... Op die oomblik is die nie-blankes baie verward. Hulle verstaan nie wat in die land gebeur en waarom dit gebeur nie. Dis ons plig om hulle die regte feite te gee en in te lig... Praat vandag nog met u bediende. Maak tyd en gaan sit rustig met haar en gesels oor ons landsprobleme."

Cock meen dat dié paternalistiese beskouing 'n gevoel van meerderwaardigheid by die werkgewer teenoor die werknemer gee en haar 'n gevoel van mag gee. "Dit laat die werknemer in 'n magtelose en afhanklike posisie."

'n Groot persentasie huiswerkers laat hul kinders en familie agter, verlaat die tuislande en plattelandse gebiede om in die stede werk te soek en is totaal afhanklik van haar werkgewer vir huisvesting en geld.

Dié afhanklikheid veroorsaak ook dat die meeste werknemers nie protesteer teen swak betaling, lang ure, geen verlof, die afwesigheid van pensioenfondse en algemene werksomstandighede nie.

Die haglike omstandighede waaronder huiswerkers leef, is egter nie net 'n rassekwessie nie. Verslae van die Black Domestic Workers' Association wys dat swart werkgewers nie hul huisbediendes beter as wit werkgewers behandel nie.

"'n Bediende het ook 'n status-simbool geword, die meeste werknemers word minder as R100 per maand betaal en hulle werk ook lang ure sonder verlof en af dae," volgens die verslag.

Wet buite bereik vir huiswerkers

HUISWERK (domestic work) is die tweede grootste sektor van die Suid-Afrikaanse werkmag en die grootste bron van arbeid vir swart vroue. Ongeveer 88 persent van alle

huiswerkers is swart vroue.

In Suid-Afrika is daar bykans een miljoen huiswerkers en nie een van dié mense geniet enige wetlike beskerming nie - nie eens onder die arbeidswette nie.

Voorstelle is onlangs aan die Nasionale Mannekragkommissie (NMK) gedoen en verhoër gerig dat huiswerkers beskerming moet geniet onder die Wet op Arbeidsverhoudinge. Dié voorstelle sal hopelik binne die volgende paar weke bekend gemaak word.

Indien wetgewing deurgevoer word wat huiswerkers teen summiere afdanking, uitbuiting, onveilige werksomstandighede, lang werkeure en selfs aanranding sal kan beskerm, meen 'n dosent verbonde aan die Regsfakulteit by Unisa, Elize Delpont, dat wetgewing nie genoeg is nie.

"Huiswerker-vakbonde, soos die South African Domestic Workers Union (Sadwu), sal lede bewus moet maak van hul bedingingsmagte met werkgewers en van hul regte," sê sy.

Voorstelle wat aan die NMK gedoen is, sluit moontlik 'n minimum loon, betaalde jaarlikse verlof, siekteverlof, kraamverlof, oortydbetaling en pensioene in.

Huiswerkers word uitgesluit en in sekere gevalle spesifiek uitgesluit van die volgende wette:

* Die Wet op Basiese Diensvoorwaardes 3 van 1983;

* die Loonwet 5 van 1957;

* die Wet op Arbeidsverhoudinge 28 van 1956;

* die Ongevalwet 30 van 1941 wat voorsiening maak vir gratis mediese dienste vir 'n tydperk van twee jaar en vir vergoeding vir ver-

lies aan betaling vir ongeskiktheid as gevolg van 'n ongeluk by die werk.

Dié wet sluit huishoudelike werkers in 'n private huishouding uit sowel as huishoudelike werkers in 'n losieshuis of inrigting waar daar gewoonlik nie meer as vyf werkers werk nie.

* Die Werkloosheidsversekeringwet 30 van 1966 sluit ook spesifiek huiswerkers uit.

Die enigste wetlike beskerming wat huiswerkers geniet, geskied volgens die gemene reg en volgens die regstydskrif, De Rebus, bepaal die gemene reg dat beide partye, wanneer 'n dienskontrak opgestel word, gelyke bedingingsmag het en ooreen sal kom op terme wat beide partye tevrede sal stel.

Werkloosheid, huiswerkers wat in die meeste gevalle ongeletterden ongeskoold is, maak dié bepaling egter absurd aangesien die werknemer in 'n posisie van totale afhanklikheid teenoor haar werkgewer staan, en al is die werksomstandighede hoe sleg, sy dit sal aanvaar.

Die enigste regstaple wat huiswerkers tans teen werkgewers kan doen, is om hulle na die Hof vir Klein Eise te neem.

Sadwu het in een jaar meer as 2 000 werkgewers na dié hof geneem en statistieke, vrygestel deur Sadwu, wys dat 60 000 van die 80 000 lede van Sadwu tussen R60 en R80 per maand verdien.

Dié hof bied egter nie voldoende hulp en beskerming aan huiswerkers nie omdat net sake waarin nie meer as R1 000 geëis word nie, aanhoor kan word.

Die swart hulshulp - goed genoeg om na die kinders te kyk, maar nie om die toilet te gebruik nie

(Foto: Lise Joubert)

'n Blikbord vir Ester

DIE Le Roux's van Weltevredenpark, Johannesburg is die afgelope vakansie na Stillbaai. Ester, die "meid", soos haar miesies haar noem, is saam om na die kinders te kyk, huls skoon te maak, skottegoed en klere te was.

Hoewel Ester ouer as die miesies is, en ook twee kinders het, het mev Le Roux, terwyl sy en die baas in die Kaap by familie gekuler het, gevra vir 'n blikbeker en blikbord vir Ester om uit te eet. Sy het ook gevra of Ester "nie" maar in die waskamer op 'n matras kan slaap nie. Ester mag ook nie saam met die Le Roux's aan tafel eet nie of die huis se toilet gebruik nie.

Mpumi, wat 'n paar jaar gelede saam met haar miesies en baas op vakansie na Hermanus gegaan het, het in die garage saam met die motor geslaap, baie sleg geword, en is vir drie weke in die hospitaal op Hermanus opgeneem terwyl haar kinders nie gewet het wat van haar geword het nie.

Die miesies en baas het nie daaraan gedink om haargesin te laat weet nie.

Nuwe opname dui op sterk steun vir die NP

SWARTMANS in die PWV-gebied is saam met bruin mans en vroue in Kaapstad klaarblyklik die Nasionale Party (NP) se grootste bron van potensieële lede. Dié afleiding kan gemaak word uit 'n reeks opnames deur die Kaapse maatskappy, Research Surveys, kort nadat die NP verlede jaar vir alle groepe oopgestel is.

As deel van sy bemarkingsnavorsing vir finansiële instellings, advertensie- en vervaardigingsmaatskappye, het dié onderneming sedert 1986 gereeld politieke en sosiologiese kwessies by sy vraelyste ingesluit wat 'n breër grondslag vir ontleding bied.

Uit onlangse opnames blyk dit dat Engelssprekende blankes in Kaapstad en Durban asook Sotho- en Tswana-sprekende Suid-Afrikaners 'n meer optimistiese houding jeens die toekoms van die land het as ander groepe. Blankes op die Wes-Kaapse platteland is die heel swartgalligste oor die toekoms.

Na die oopstelling van die NP het altesame 39 persent van stedelike swartmense verlede jaar gesê hulle opinie van die party het verbeter. En gemiddeld 34 persent het laat blyk dat hulle sou wou aansluit. Onder die respondente was sowat 47 persent Sotho's, 43 persent Tswana's en 41 persent Zoeloe-mans ten gunste van NP-lidmaatskap. Van dié in die PWV-gebied wou nagenoeg 46 persent aansluit.

Hoewel min swartmense laat blyk het dat hulle opinie van die NP gedaal het, was Xhosa-mans veral gretig om te verklaar dat hulle mening nie verander het nie en 51 persent het gesê hulle oorweeg geensins lidmaatskap van die NP nie. Swartmense op die platteland asook mans in Kaapstad en vroue in Durban was besonder onseker oor hulle toekomstige affiliasies. Nietemin het 35 persent van alle stemgeregtigde swartmense onder 24 op die platteland aangedui dat hulle wil aansluit. Van hulle woon 'n hoër persentasie in die Transvaal en is Tswana-sprekend.

Maar die NP se estimasie het veral gestyg in die oë van Kaapse bruin mense en nie die minste nie onder die ouer garde, onder wie 89 persent van mans bo 50.

En 67 persent van hulle oorweeg aansluiting, vergeleke met 37 persent gemiddeld vir bruin mans. Baie van die ouer "nuwe lede" is Afrikaanssprekend en kom uit die werkersklas. Vroue was in die algemeen meer skepties (28 persent), maar onder diegene met 'n bo-gemiddelde inkomste, was 43 persent positief oor lidmaatskap.

Indiërs het nog meer bedenkinge en sowat 40 persent het aangedui dat hulle nie weet of hul dunk van die NP gestyg het nie. Hoewel 40 persent van die mans (baie ouer as 35) gesê het hul dink nou meer van die party, het net 35 persent van vroue met hulle saamgestem.

Wanneer dit by aansluiting kom, was net die Indiër-jeug (onder 24) en dié met 'n baie hoër inkomste in enige noemenswaardige getal gretig om aan te sluit.

Persentasies wissel tussen 30 en 40 persent.

Net 6 persent van Indiërvroue bo 50 dink meer van die NP of sou lidmaatskap oorweeg.

Die uitslag strook in 'n groot mate met ander opnames in September en Oktober verlede jaar waarin mense van alle rasse-groepe oor hul keuse vir 'n leier uitgevra is.

Wanneer spontane keuses gemaak kon word, het 74 persent bruin mans, 78 persent bruin vroue, 64 persent Indiërmans en 61 persent Indiërvroue Staatspresident FW de Klerk gekies. Nelson Mandela het gemiddeld 7 persent van die stemme gekry, buiten onder Indiërvroue (1 persent). Swartmense het Mandela met gemiddeld sowat 53 persent verkies, terwyl De Klerk nagenoeg 21 persent se keuse was. Buthelezi is deur 8 persent van die landelike swartmense verkies, maar onder stedelinge het hy minder as 3 persent se guns.

Altesame 2 persent van die blankes wil ook Buthelezi as leier hê en net minder as 50 persent het De Klerk verkies, maar op die platteland het dr Andries Treurnicht 23 persent behaal. In geleide opnames was die persentasies soms heelwat hoër en het sowel Buthelezi as Treurnicht steun onder Indiërmans gekry.

Mandela se steun is sedert Februarie (66 persent) onder swartmense gemonitor en het in Augustus (53 persent) aansienlik gedaal, maar weer teen Oktober (55 persent) effe herstel.

Dié opnames is nie in landelike gebiede gedoen nie.

Toe swart vroue in Augustus 1987 gevra is watter persoon of organisasie hulle verkies, het 37 persent Mandela, 13 persent Oliver Tambo en die ANC, 11 persent PW Botha en die regering, 10 persent Buthelezi en 2 persent Cosatu gekies. Talle soortgelyke en vergelykende opnames het getoon dat Buthelezi sedertdien feitlik al sy steun aan Mandela en De Klerk moes afstaan.

Die uitslag verskil egter heelwat van dié van ander mark- en meningsmaatskappye, waarin aansienlike steun vir die Inkatha-leier weergegee word.

Blankes se opinie van die NP het egter nie in die algemeen gestyg na die oopstelling en ander verwikkelinge nie. Op die platteland het 37 persent aangedui dat die NP in hul estimasie gedaal het, terwyl dit in net 20 persent se oë verbeter het.

Onder stedelike blanke mans het 35 persent en 25 persent van vroue hul teen die oopstelling verklaar, met net sowat 23 persent wat meen dit het hul opinie van die party verbeter.

Altesame 49 persent van die Afrikaanse

mans wat genader is, se mening van die NP het versleg. In Durban (45 persent) en Kaapstad (40 persent) het blanke mans se mening van die NP heelwat toegeneem, maar net in Kaapstad (32 persent) het vroue saamgestem. Onder hulle was baie Engelssprekendes uit die hoogste inkomstegroep. (bo R6 000 per maand). In die PWV-gebied het 42 persent van die mans laat blyk dat hulle teen die NP kan draai. Tog het baie min aangedui dat hulle uit die NP wil bedank.

In die stede het 22 persent van sowel Afrikaanssprekende mans as mans bo 50 gesê hulle wil bedank. Soortgelyke stappe is oorweeg deur sowat 20 persent of meer van dié uit die laer-middelklas en dié wat in die Vrystaat en PWV woon. Niemand in Durban wou bedank nie en 95 persent mans en 89 persent vroue het gesê hulle bly beslis aan, maar 29 persent op die Natalse platteland oorweeg opsegging van lidmaatskap. In ander stede is lojaliteit onder lede net meer as 60 persent. Afrikaanse plattelanders (77 persent) en dié in die Oos-Kaap en Vrystaat (81 persent) steun ook nog die NP onvoorwaardelik, ondanks hulle bedenkinge.

Onder die Engelse respondente wil 26 persent in die stede en 18 persent op die platteland juis nou by die party aansluit.

Bruin mans bo 50 (83 persent) en bruin vroue uit die laer-middelklas, nie werkersklas nie, (83 persent) is die mees optimistiese mense in die land, met swart inwoners van die Vrystaat en Oos-Kaapse stede (75 persent), veral Sotho's (73 persent) kort op hul hakke. In 'n landwye opname in September verlede jaar waarin respondente gevra is of hulle meer positief oor die toekoms van die land voel as ses maande gelede, was net blankes op die platteland in groter getalle negatief (37 persent) as positief (36 persent). Onder die jeug was 42 persent negatief en onder Afrikaners 43 persent. Altesame 43 persent van blankes op die Wes-Kaapse platteland was negatief en net 28 persent positief. Tog is blankes in Kaapstad self asook Durban van die mees optimistiese groepe onder die blankes. (Net die baie rykes is meer positief)

In alle dele van die land en onder alle groepe was mans aansienlik meer optimisties as vroue. Net 27 persent van Indiërvroue en 33 persent van blanke vroue was enigins positief ingestel.

Onder swartmans was Xhosas (22 persent) en dié in Kaapstad (24 persent) die swartgalligste, terwyl onder swart vroue Zoeloes (24

persent) en dié in Durban (27 persent) ook ernstige bedenkinge oor die toekoms bestaan. Net dié in die laagste inkomstegroep (minder as R500 per maand) was meer negatief (28 persent).

Onder bruin mense was veral dié met 'n middelklas-inkomste (83 persent van vroue), Engelssprekendes (72 persent van mans), dié onder 24 en mans bo 50 uiters optimisties.

Indiërs uit die middelklas was weer besonder negatief (tot 50 persent) oor die toekoms.

In opnames sedert November 1989 het dit duidelik geblyk dat blankes se optimisme algaande gedaal het, hoewel nie dramaties nie. In die eerste maand was 49 persent blanke mans en 34 persent blanke vroue positief. Teen September en Oktober verlede jaar was net 40 persent mans nog positief oor die toekoms. Die syfer was egter heelwat hoër as persentasies gedurende Maart en April 1990 toe vertroue 'n laagtepunt bereik het.

Verder terug in die verlede in opnames oor steun vir PW Botha is dit duidelik dat vertroue sedert Augustus 1986 tot Februarie 1989 net marginaal, van sowat 66 persent tot 64 persent, afgeneem het. In die tydperk het minder as 30 persent van swartmense gemiddeld vertroue

in die regering getoon wat skerp gestyg het ná 2 Februarie 1990. Opnames sedert Februarie verlede jaar het egter getoon dat swartmans se optimisme van 'n hoogtepunt van 60 persent tot 56 persent gedaal het en swart vroue van 54 persent tot 51 persent.

Dié gesindheidsverandering word ook weerspieël in vergelykende opnames oor swartmense se welwillendheid jeens blankes. Toe hulle in Oktober 1987 gevra is of so iets nog bestaan, het 54 persent ja gesê en teen Maart verlede jaar was 60 persent bereid om bevestigend te antwoord.

Feitlik alle Suid-Afrikaners is uiters besorg oor die besoedeling van die see en riviere. Dit is nou as hulle 'n keuse van omstrede omgewingskwessies gegee word en aan hulle verduidelik word wat "groen" beteken. Want bittermin respondente het 'n grondige idee gehad wat die konsep behels.

Altesame 80 persent swart vroue en 70 persent swartmans en 'n hele 88 persent van die landelike swartmense het glad nie geweet wat 'n "groen-kwessie" is nie. Hoewel blankes en bruin mense se bewussyn nie altyd veel hoër was nie, het swartmense gedink dit het te doen met die bewaring van woude en plantegroei. Blankes het deur die bank aangedui dat dit iets met die bewaring van die omgewing as sulks behels.

Altesame 58 persent stedelike blanke respondente het voorheen van die begrip gehoor, maar op die platteland het 62 persent nie geweet wat dit is nie. Altesame 67 persent van bruin mense en 79 persent van Indiërs kon ook nie die begrip verklaar nie. 'n Hoër persentasie blanke vroue en landelike swartmense het geraai dat "groen" iets met swartmense of die politiek te make moet hê.

- CHRISTELLE TERREBLANCHE

Nelson Mandela

Pres FW de Klerk

Ons wil graag hê jy moet die pad van vreeslose joernalistiek saam met ons loop. En die beste manier om dit te doen, is om in te teken op Vrye Weekblad sodat dit by jou huis afgelewer of per pos aangestuur kan word.

Die tyd daarvoor is nou, want binnekort gaan ons die verkoopprijs moet verhoog. Tot dan het ons 'n baie spesiale aanbod: R57 vir 'n jaar (gewone prys: R75); en R30 vir ses maande (gewone prys: R40). Dit sluit AVB en afleweringkoste in. Vul dus dadelik die vorm in en stuur aan: Vrye Weekblad Verspreiding, Posbus 177, Newtown 2113.

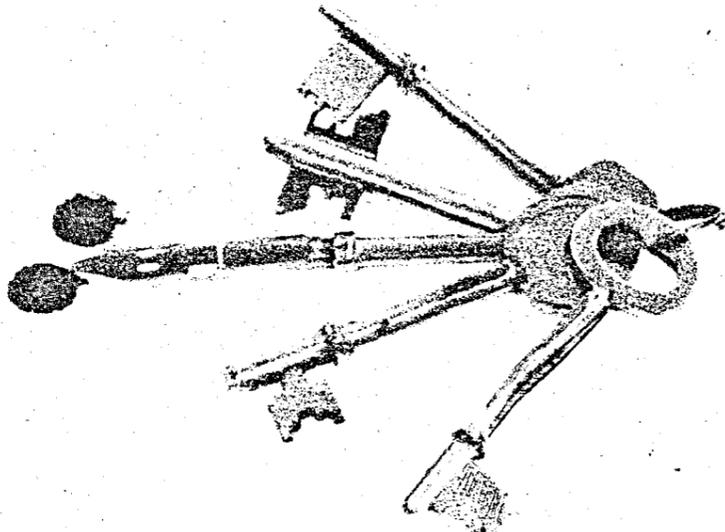
Ek wil op Vrye Weekblad inteken vir:

Twaalf maande ses maande

en sluit hierby 'n tjek/poswissel vir R _____ in.

Naam _____

Adres _____

Vrye Weekblad

Jou sleutel tot die Nuwe Suid-Afrika

NAIROBI - Een koue oggend, tien jaar gelede in 'n hut aan die voet van die berg Kenia, is die 15-jarige Karimi besny. Sy moes haar krete onderdruk terwyl haar klitoris deur 'n gerespekteerde ouer vrou van die dorpie uitgesny is in 'n eeue-oue ritueel wat simboliseer dat Karimi nou as 'n volwasse vrou erken word. Gedurende die twee maande daarna is slegs 'n paar kruie as geneesmiddel aangewend. Baie Keniaanse vroue word steeds besny - en nie almal vrywillig nie.

In die stede is die houding jeens besnyding egter besig om te verander. Die regering keur nie dié ritueel goed nie vanweë die swak higiëne.

"Ek was vreesbevange, maar ek moes dit ondergaan omdat tradisie dit van my verlang," sê Karimi, tans 'n maatskaplike werker in Nairobi.

"Ek sal egter onder geen omstandighede my dogter laat besny nie, dit is onnodig en het net negatiewe gevolge."

Volgens statistieke sterf 17 persent van die meisies weens die operasie: baie bloei dood, kry bloedvergiftiging en word selfs met die Aids-virus besmet. Volgens Catherine Lore, 'n ginekoloog, word meisies onder uiters onhigiëniese omstandighede besny. Baie stamme in Kenia verwyder die hele klitoris, terwyl ander net die puntjie afsny. Dié gebruik is diep in die tradisie en sosiale gebruike gewortel. Vroue wat besny is, het minder (of geen) seksuele genot en is daarom, volgens tradisie, meer getrou aan hul mans.

"Die besnyding van vroue sal hulle nie

Vroue in Afrika word steeds besny

minder laat rondslap nie, dit hang van 'n vrou se karakter af. Baie besnyde vroue word enkelouers," sê Karimi.

Sommige gemeenskappe besny vroue omdat hulle die ekstreme geslagdele as onooglik en vuil beskou.

Hoewel nie amptelike statistiek nie, sê Somaliese vroue in Nairobi dat sterftes as gevolg van besnyding selfs meer dikwels in Somalië, Soedan en onder sekere stamme in Ethiopië voorkom.

Sommige Somaliese vroue laat hul geslagdele toewerk sodat daar net 'n klein gaping vir urine en menstruele bloed oorbly. Wanneer hulle wil trou, ondergaan hulle 'n tweede operasie sodat hulle seks kan hê. Volgens Lore kan dié gebruik infeksie van die voorplantingsorgane veroorsaak terwyl langtermyn-gevolge die blokasie en beskadiging van die eierleiers tot gevolg kan hê. Min Keniaanse vroue is bereid om oor die besnydenis te praat, omdat dit nog as 'n groot taboe beskou word. In sommige gemeenskappe is dit so belangrik dat families die spot van die stam vrees as hulle nie hul dogters laat besny nie. Hoewel

vroue-organisasies en die regering daarteen gekant is, ondersteun baie ouer Keniaanse vroue en jong opgevoede vroue steeds dié gebruik.

'n Vyftienjarige meisie, wat in die geheim besny is, beskou dit nie as verkeerd nie: "Dit is deel van ons tradisie, my ouma is besny en ek sal dit weer laat doen. Dit boesem disipline en verantwoordelikheid in by 'n vrou."

Volgens Grace Ogot, die assistent-minister van kultuur, moedig die regering vervolging van besnyers aan - veral as die meisies gesterf of siek geword het as gevolg van die operasie.

Ogot verwerp besnyding en die taboe's wat vroue verbied om eiers, hoender of lewer te eet, ondanks die hoë voedingswaarde daar-

van.

Baie stedelike mans is gekant teen die besnyding van vroue. Mathews Karauri, die assistent-minister van opvoeding, sê: "Mans wil nie meer met besnyde vroue trou nie. Hulle kla as meisies waarmee hulle wil trou dié ritueel moet ondergaan."

Kuria, 'n 28-jarige rekenmeester, sê: "Ek het sowel besnyde as onbesnyde vriendinne gehad en kon nie die verskil agterkom nie. Ek glo nie besnyding ontnem vroue hul seksuele genot nie. Ek dink wel dit is 'n onnodige oorblyfsel van die verlede."

"Die regering sal dit egter moeilik vind om te verban omdat dit as onnodige inmenging in die tradisionele gebruike beskou sal word."

Die besnyding van mans is meer algemeen in Kenia. Baie stamme eis dat hul tienderjarige seuns besny word sodat hulle as mans erken kan word. Gevalle van seuns wat hulle doodbloei is volop. Die ouer garde frons as seuns in hospitale onder higiëniese omstandighede besny word. Hulle word as lafaards beskou.

- HALIMA NJIRAINY-GICHUKI, AFP

Die Duitsers se bome gaan dood om hulle

BONN - Duitsland se woude is besig om te sterf. 'n Amptelike regeringsverslag wat onlangs uitgereik is, bevestig ekoloë se waarskuwings van die afgelope dekade.

Dié verslag van die departement van landbou laat min ruimte vir optimisme: amper 60 persent van die land se woude is besig om te sterf, en in Oos-Duitsland - waar die afgesette kommunistiese regering besoedelingstatistiek soos staatsgeheime bewaar het - is die situasie katastrofies.

Die minister van landbou, Ignaz Kiechle, erken dat "die vernietiging van die ekostelsel van die woude 'n saak van uiterste belang is". Volgens navorsing deur verskeie omgewingsorganisasies sal Duitsland se woude binne die volgende 50 jaar heeltemal verdwyn indien niks gedoen word om dit te red nie.

Een van die grootste redes is suurreën, die vrystelling van swavel- en koolstofdioksied in die atmosfeer wat die bome van hul lower stroop.

Duitsland se denne- en sparbome (firs) is veral swaar getref, en volgens die verslag toon 90 persent van die land se hardhout-boomsoorte wat ouer as 60 jaar is, ook simptome van suurreën. Beukebome (beech) verloor ook hul natuurlike weerstand en eikebome in verskeie gebiede is ook besig om dood te gaan.

Die basiese probleem in Oos-Duitsland is swaeldioksied wat in die vervaardiging van ligniet (bruinkool) vrygestel word.

Oos-Duitsland is die grootste vervaardiger van ligniet ter wêreld.

Buitengewone koue weer verlede lente het

bykomstige probleme in Duitsland tot gevolg gehad toe twee snerpemde storms meer as 72 kubieke meter se gesonde woud uitgewis het.

Omgewingsgroepe in Duitsland het radikale voorstelle gemaak in 'n poging om Duitsland se woude te red. Hulle invloed het egter ingrypend afgeneem nadat die Duitse Groenparty nie 'n enkele setel in die onlangse enkelparlementêre verkiesings ingepalm het nie.

Ekoloë het voorgestel dat openbare vervoer eerder as private voertuie gebruik moet word. Hulle het ook spoedbeperkings op die Duitse snelweë voorgestel in 'n poging om motoruitlaatgasse en koolstofdioksied, wat blameer word vir die dood van die land se bome, te verminder.

Die magtige Duitse motorindustrie het toe nou toe nog daarin geslaag om enige poging van die regering om spoedbeperkings in te stel of petrolpryse te verhoog, in die wiede gery.

Motorvervaardigers soos Porsche, Mercedes en BMW het ook werkloosheid as teenvoeter vir die ekoloë se standpunt ingebring.

Verder bots die omgewing ook met industrie waar dit kragopwekking betref. 'n Totaal van 57 persent van Duitsland se elektrisiteit word deur fossielbrandstof voorsien terwyl 133 persent kern-opgewek word.

Die minister van omgewingsake, Klaus Toepfer, het herhaaldelik daarop gewys dat kernkrag "skoner" as fossielbrandstofenergie is. Hy kon egter nie daarin slaag om die bevolking, met Chernobyl nog in die geheue, te oortuig nie.

- EMMANUEL IMATTE, AFP

Sjoe! Die pole is veilig vir nog 'n eeu

GENÈVE - Een van die skrikwekkendste omgewingsrampe wat deur wetenskaplikes voorspel word, is dat die Noord- en Suidpool so erg gaan smelt weens die verwarming van die aarde se atmosfeer, dat digbevolkte laagliggende gebiede in baie lande weens die styging van die watervlak van die oseane onder water gaan wees.

Wel, slaap gerus. Die jongste navorsing dui daarop dat dit nie in die volgende eeu sal gebeur nie, hoewel dit bevestig dat globale verwarming steeds baie gevare inhou.

Weerkundiges, oseaanograwe en ander wetenskaplikes voorspel dat teen die jaar 2100 die gemiddelde temperatuur van die atmosfeer tussen twee en vyf grade Celsius hoër as vandag sal wees.

Die oseaanvlakke, sê hulle, sal met tussen 30 en 100 cm styg weens die kweekhuiseffek, waardeur hitte in die atmosfeer gevang bly.

Wetenskaplikes glo dat die effek in wese noodsaaklik vir die aarde is, omdat die gasse en dampe wat die aarde omring, verseker dat lewe voortbestaan en keer dat skadelike sonstrale die aarde bereik en hitte van die aarde af ontsnap. Sonder dié verskynsel sou die gemiddelde temperatuur op die oppervlak van die aarde minus 18 grade Celsius gewees het.

Maar globale verwarming het die afgelope paar dekades feller geword omdat daar groter volumes gasse in die atmosfeer vrygestel word. Die bevolkingsontploffing en die ontwikkeling van nywerhede het albei tot die probleem bygedra deur bykomende gasse te vervaardig.

Volgens die konferensie is dit noodsaaklik dat daar binne die volgende sestig jaar 'n vermindering van 2 persent in die afskeiding van sulke gasse moet wees.

Aan die ander kant het 'n omgewingsgroep bevind dat dit onwaarskynlik is dat enigiets in die volgende eeu met die pole sal gebeur. 'n Britse wetenskaplike het bevind dat 'n gemiddelde styging van tussen 56 en 75 cm verwag kan word, maar dat dit hoofsaaklik die gevolg van die verhitting van die oseane sal wees wat hul water sal laat uitsit.

Net 15 persent van die styging sal te wyte wees aan die smelt van ysberge rondom Groenland en in Wes-Antarktika. Die smelt van gletsers sal 30 persent tot die styging bydra, iets wat sal voortgaan selfs nadat globale verwarming gestabiliseer is.

En selfs al is daar 'n grootskaalse smelting, sal die verhoogde reënval meer sneeu beteken, wat weer 'n verdere akkumulering van ys in temperature onder 0 grade sal meebring. - JEAN MICHEL STOULIG, AFP

Sedert sy totstandkoming het Die Stedelike Stigting betekenisvolle vordering gemaak met sy doel om by te dra tot die verbetering van die lewenskwaliteit in Suid-Afrika. Ons benodig nou die dienste van 'n

NAVORSINGSASSISTENT KONTRAKAANSTELLING

Die Verstedelikingseenheid fokus op sosio-ekonomiese politieke en wetlike aspekte van verstedeliking. 'n Kontrakbetrekking is vir 'n tydperk van twaalf maande in die lewe geroep om die Bestuurder: Omgewingsanalise by te staan met hierdie moniteringsfunksie.

Die hoofverantwoordelikhede sal die volgende insluit:

- monitering van gebeure, identifikasie van en navorsing oor verwante probleme
- instandhouding van 'n databasis
- die verkryging en handhawing van kontakte wat ons begrip en bewustheid van sosiale, ekonomiese en politieke neigings bevorder.

Die ideale kandidaat sal beskik oor:

- 'n toepaslike akademiese kwalifikasie met hoofvakke soos politiek, sosiologie, ekonomie of geskiedenis
- sterk analitiese vermoëns
- goeie kommunikasievaardighede.

Gekwalifiseerde applikante wat belangstel word versoek om GESKREWE AANSOEKE onder vertroulike omslag en met insluiting van 'n curriculum vitae te stuur aan:

DIE MANNEKRAGBRONNEBESTUURDER
 POSBUS 1198
 JOHANNESBURG
 2000

Alle aansoeke sal vertroulik behandel word en moet ons teen 1 Februarie 1991 bereik.

DIE STEDELIKE STIGTING

Hij beschouwde zichzelf lange tijd niet meer als een Afrikaner omdat zijn taal niet meer toebehoorde. Heeft de onderdrukkende minderheid het Afrikaans weer aan hem teruggegeven, nu apartheid aan het verdwijnen is?

Breytenbach: "Het was niet zozeer een kwestie van eigendom maar van zienswijze, en die is veranderd: wie aan de wortels van die taal staan en wat de functie ervan is, in welk klimaat ze gesproken wordt. Ik denk nu wel dat het Afrikaans bevrijd kan worden van diegenen die het voor politieke doeleinden willen monopoliseren. Tot de bevrijders behoren enkele Afrikaans sprekende blanken - het begon al in die jaren zestig toen sociale, seksuele en politieke taboes doorbroken werden en het Afrikaans op een nieuwe manier gebruikt werd. Het werd ook lingua franca in de ghetto's onder zwarten en zogenaamde 'kleurlingen' en had niets meer te maken met het officiële Afrikaans. Kleurlingen hebben het eigendom opgeëist of liever, erkenning geëist van hun bijdrage aan het ontstaan. De taal werd bovendien bevrijd doordat er anti-apartheidstandpunten in bleken te kunnen worden geformuleerd."

Is Breytenbachs verhouding tot zijn taal nu veranderd of nie? In de gevangenis dichte hij:

Ons bring vir julle die grammatika van geweld en die sinsbou van verwoesting uit die tradisie van ons vuurwapens sal julle die werkwoorde van vergelding hoor stotter.

Breytenbach: "Ik schreef dit na de Sowetopstand tegen het verplicht stellen van de taal door de staat, van een protestante versie van die taal, een gezuiverde versie die geïdentificeerd werd met een ideologie van uitbuiting en repressie. Maar het Afrikaans is voor mij altijd een taal gebleven waarin de liefde bedreven wordt."

"Soepele liefdestaal," schreef hij ooit, maar toch ook: "taal voor grafschriften".

Breytenbach: "Dat citaat achtervolgt me al jaren. Het gaat om de context als er sprake blijft van een totale identificatie tussen taal en de mensen aan de macht, dan blijft er ook sprake van verwerping van de taal en in dat geval overleeft het Afrikaans als taal op grafstenen."

Goed, die identificatie wordt nu ongedaan gemaakt. Is het dan zo simpel dat wie de taal bezit ook de macht heeft?

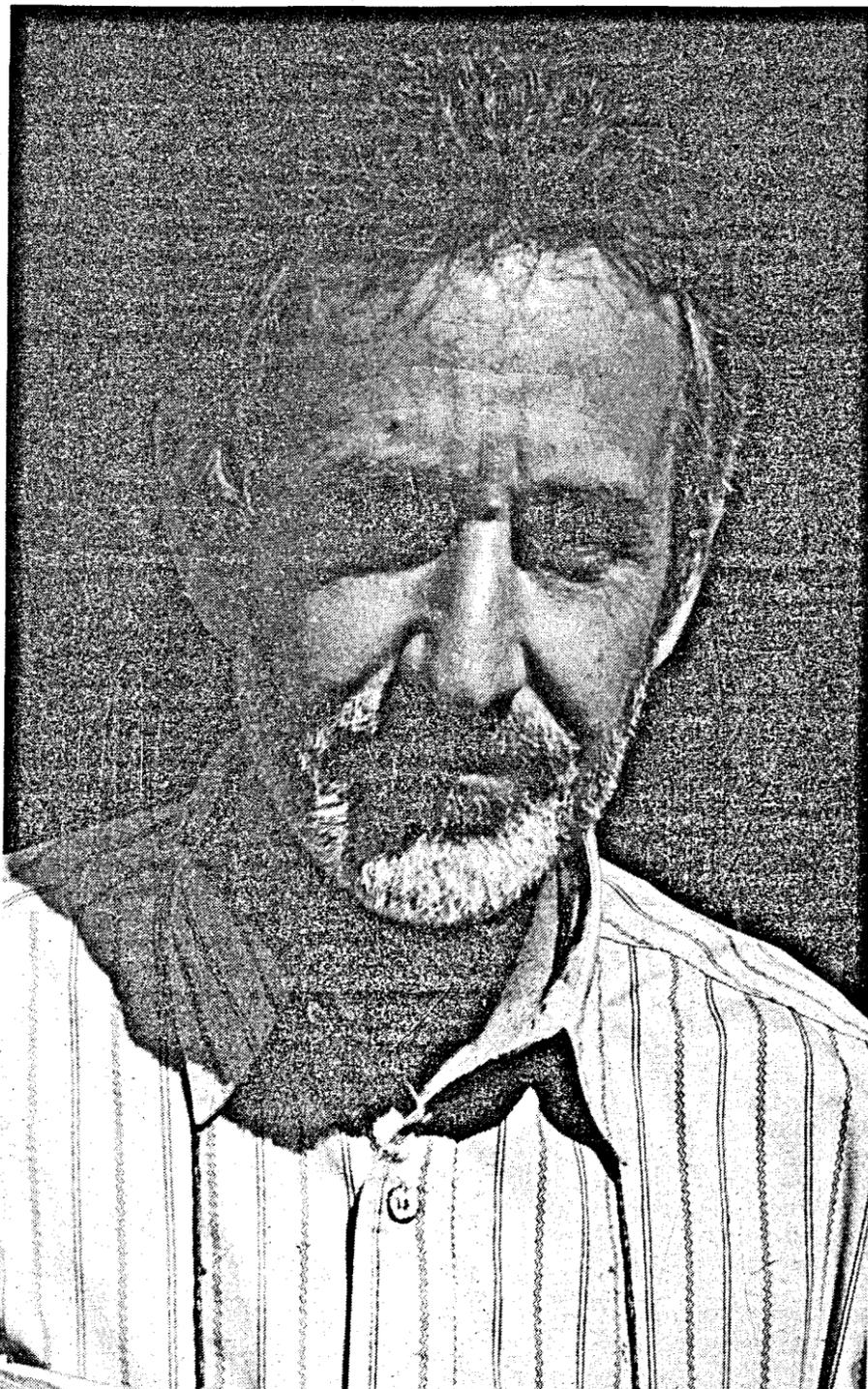
Breytenbach: "Nee, maar de taal maakt wel het verschil uit. Met hun taal rechtvaardigden Afrikaners generatie na generatie hun machtsmonopolie door verschillend te zijn van de rest van Zuid-Afrika: Zij waren Europeanen, de anderen inboorlingen. Vandaar al die wanhopige pogingen om het Afrikaans als een Europese taal af te schilderen, maar taal-experts moeten iets nieuws verzinnen: de linguïstische normen waarmee de taal voorheen 'zuiver' gehouden kon worden zijn immers vermengd geraakt met politieke normen."

"Ik was pessimistisch met die grafschriften. Ik ben het in feite nog steeds. Of pessimistisch... Ik ben er niet zeker van dat het Afrikaans blijft bestaan. Het zal niet meteen verdwijnen maar op de lange duur zie ik werkelijk niet dat er ruimte voor is in het land. Dat is niet per se pessimistisch, ik denk dat het gewoon zo zal gaan. Als er bij de sprekers van het Afrikaans een lange traditie zou bestaan van een humane en tolerante politieke praktijk... De Afrikaners zullen gemarginaliseerd worden, ze raken hun macht kwijt."

Hoe verdwijnt een taal?

Breytenbach: "Het zal heel langzaam gaan. Het Afrikaans zal onderdeel van andere talen worden, als een smalle stroom die in een andere stroom vloeit waaruit dan weer een andere stroom ontstaat. Die officiële taal wordt meer en meer het Engels: zie maar hoe de Universiteit van de West-Kaap dit jaar al de voertaal Afrikaans door het Engels aan het vervangen is. Wanneer je het officiële gebruik van Afrikaans marginaliseert, dan verdwijnt de taal binnen drie generaties uit het zicht. Vanuit het oogpunt dat de taal politiek misbruik werd, is dat te begrijpen. Maar het is toch ook een verlies. Het verdwijnen van iedere taal is een verlies. Het verlies van het Afrikaans is in het bijzonder erg, omdat het - zoals het woord zegt - een Afrikaanse taal is,

Op die lange duur is daar nie ruimte vir Afrikaans in Suid-Afrika nie, en gaan dit uitsterf. Dié uitspraak oor die wêreld se doodste taal - as jy hom wil glo - kom van Afrikaans se lewendigste digter, Breyten Breytenbach. In 'n onderhoud met die Nederlandse joernalis Joost Divendal in die Nederlandse dagblad Trouw, praat hy oor Afrikaners wat South Africans moet word en sy ontgogeling met die ANC

Breyten Breytenbach

Vader Hendrik is nou Vader Nelson

gegroeid uit de pijn, de teleurstelling en de hoop van de boerengemeenschappen. Het is het unieke resultaat van een clash tussen verschillende Afrikanen en mensen die van elders kwamen: uit Europa, Indonesië, Maleisie."

Het klinkt zo vreselijk redelijk: jammer, maar zo gaat het nu eenmaal... Wie zoals Breytenbach zijn geboortetaal verliest, de enige taal die je verstand en je hart spreken, die wordt toch woedend?

Breytenbach: "Als we het moorden en bloedvergieten willen stoppen, hebben we een Zuidafrikaanse natië nodig waarin de mensen een gemeenschappelijke geschiedenis delen en elkaars taal verstaan. Waarom zou het Afrikaans dan de officiële taal zijn? Voor mij persoonlijk is het jammer dat het Afrikaans plaats maakte voor het Engels, dat voor mij een imperialis-

tische taal is. Alleen in de gevangenis heb ik bewust geweigerd Afrikaans te praten en sprak ik Engels tijdens de ondervragingen. Maar de meerderheid in Zuid-Afrika heeft Engels tot voertaal gemaakt. We raken daardoor helaas wel het vermogen kwijt om specifiek te zijn. Dan worden we zoals de Nigerianen of Zimbabweanen. Als er een kans was om Zulu tot gemeenschappelijke taal te maken dan zou ik zeggen: doen! Dat zou pas onze ervaring verrijken."

"Dat ik me niet sterk maak voor het behoud van het Afrikaans heeft te maken met dat ik zo lang weg ben geweest en me niet thuis voelde bij het Afrikaner establishment zodat het Afrikaans waarin ik schrijf voor mij bijna een privé-taal, een geheim-taal is geworden. Of het na mij overleeft of niet is niet belangrijk. Begrijp me goed, ik ben geen megalomaan die zegt dat de taal met mij zal sterven, maar nu ik

haar zo lang op mijn eigen wijze gebruikt heb reikt mijn scope niet verder.

"Natuurlijk moeten juridische, filosofische, religieuze thema's ook in het Afrikaans opnieuw geformuleerd worden. Ook Afrikaners moeten zich inspanssen South Africans te worden, maar laten we wel oppassen voor gelijkshakeling."

Waarom die hulver voor een gezamenlijke aanpak door Afrikaners en andere South Africans: de problemen in Zuid-Afrika schreeuwen toch domweg om een oplossing? Breytenbach: "Ik zou willen dat er een alternatieve manier is om ons land te bevrijden en een gemeenschappelijk gedeelde identiteit te creëren. Zo 'n methode vraagt misschien om offers in onze denktrant door onze eigen beperkingen te overstijgen. Wat betekenen dat South African zijn? Dat houdt een geweldige diversiteit aan afkomst in, aan ervaring, aan taal, aan cultuur. Ik weet niet precies hoe je die rijkdom aan diversiteit beschermt. Het is hetzelfde probleem als elders op die wereld, ook hier in Frankrijk: Hoe blijf je bij voorbeeld Algerijn en tegelijk Fransman? Om dit te bereiken is er een cultuur nodig van totale aanvaarding van wederzijds respect, om dit te bereiken is tolerantie en verscheidenheid absoluut vereist."

Is het zo vreemd dat Zuidafrikanen die altijd verdeeld zijn gehouden, nu eenheid nastreven?

Breytenbach: "Mensen die de macht willen, willen natuurlijk eenheid. Dat psychologische proces zie je niet alleen bij zwarten, dat is ook gaande bij jonge Afrikaners, die nooit bij de strijd tegen apartheid betrokken waren en nu van de weeromstuit fellow travellers worden."

"Mensen - en zeker blanke Zuidafrikanen die weten wat gehoorzamen is - willen zo graag antwoorden horen en vader moet die maar geven, wat het ook zij. Vader is alleen veranderd, hij is niet langer vader Hendrik Verwoerd die uit Holland kwam, hij is nu vader Nelson Mandela."

"Schrijvers zullen zich aan die logica van ouderwets stalinistisch conformisme moeten onttrekken. Taal is het meest intieme middel om veranderingen tot uitdrukking te brengen, taal kan de weg openen naar veranderingen in de houding van mensen. Politiek is in wezen gericht op macht en niet op vrijheid. De creativiteit van de schrijver is gericht op vrijheid, tolerantie, op altruïsme."

Heeft Breytenbach als - inmiddels vrijwillige - balling niet makkelijk praten? Wanneer gaat hij weer in Zuid-Afrika wonen? Breytenbach: "Nee, ik reis er nu wel regelmatig naar toe, maar wonen blijf ik hier, in Parijs. In Zuid-Afrika zijn op dit moment veel kleine, kleine geesten aan het proberen snel macht te verwerven. Er is een take over aan de gang van culturele activiteiten, door mensen die zich cultural workers noemen maar geen schepende kunstenaars zijn. Als ik terug zou gaan zou ik voortdurend in nutteloze woordenwisselingen verzeild raken."

De auteur van "Bekentenissen van een witte terrorist", van "Brief uit die vreemde aan slagter", ver weg in zijn zelfverkozen ballingschap - wie leest dat gedateerde werk straks nog?

Breytenbach: "Ik weet zeker dat het later ouderwets zal zijn."

Misschien zijn er nieuwe temas te vinden. Breytenbach: "Zeker, zeker, als ik als schrijver wil overleven, maar daar ben ik niet zo zeker van."

Niet zeker?

Breytenbach: "Ik moet het voor mezelf uitzoeken. Het is goed eens te lopen zonder de krukken van protest en de krukken van verzet en de krukken van ballingschap en de krukken van zogenaamd lijden. Het is ongelukkig dat ik niet de enige in deze positie ben. Het is voor veel mensen ongelukkig, om beroofd te zijn van een bestaan, van een vertrouwde dimensie, maar het is een goede stimulans om alles kwijt te zijn want het dwingt je terug te gaan naar de werktafel. Ik schilder nu veel, ik zal weer schrijven hoop ik. Ik ben blij dat ik de onwenningskuur ben begonnen om van de vergiftigingsverschijnselen van politiek verlost te worden."

Wag 'n nuwe era van terreur op die wêreld?

TOE Saddam Hoesein in Desember verlede jaar die Palestynse kwessie koppel aan die Golf-krisis deur aan te bied om aan Koeweit te onttrek as die Weste ooreenkom om te onderhandel oor die Palestyne, is dit onmiddellik as verregaande bestempel.

Baie waarnemers het dit gesien as die laaste desperate gryp na 'n strooiham van 'n onstabiele heerser wat soos sy groot held in die Persiese geskiedenis, Nebukadneser, bestem is tot al waansinniger dade.

Tog was die Palestynse koppeling onvermydelik. Aan die een kant: "Hoe verregaande ook al, Saddam het ons daaraan herinner dat die Palestynse kwessie in omtrent elke hoekie en draaitjie van Arabiese sake gewees is dat daar daarom 'n kragtige konneksie bestaan in die gemoed van feitlik elke Arabier," skryf David MacDowall, Britse kenner van die Palestyne.

Maar belangriker nog: "Daar is ook die ironie dat die ware konneksie tussen twee oënskynlik ongelukkigste situasies hoofsaaklik in die rol van Amerik' se As hy nie ingegryp het teen Irak nie, kon die konneksie skaars gemaak gewees het."

Amerika het ingegryp, gaan MacDowall voort, ter wille van die Weste se oliebelange, in die naam van Koeweit se territoriale integriteit en die kru oordring van die Geneefse Konvensie van 1948 oor die behandeling van vlugtelinge.

Maar sedert Israel die Gazastrook en die Wesbank in 1967 beset het, het Amerika Israel materiaal en diplomatiek vir langer as twintig jaar beskerm.

Amerika het geen werklike stappe gedoen om die de facto anneksie van die besette gebiede te verhinder nie; of hul integrasie in die Joodse staat nie, en ook nie die bevolking te beskerm teen ernstige skendings van die eerste Geneefse Konvensie van 1948 nie.

Kyk 'n mens nog dieper terug in die geskiedenis, na die rol van die supermoondhede in die geskiedenis van die Palestyne en inderdaad van die hele Midde-Ooste, lyk Saddam Hoesein se optrede en oortuigende skielik nie meer soos dié van 'n malman nie.

Die Weste se rol is gekenmerk deur 'n buitengewone ongevoeligheid vir plaaslike kwessies, wat ontspring uit 'n benadering wat miskien die beste gedemonstreer word deur die apokriewe verhaal van die Britte se afkeer aan woestyn-goggas.

Toe die Britte naamlik aan die begin van die eeu die Midde-Ooste by die Ottomaanse Turke kom afvat het, was hul grootste stryd nie teen die oorbylsels van die Turke Ryk nie, maar teen die bedoggas wat hulle tot raserny gedryf het.

Blikke vol paraffien onder die bedpote, was die algemene raad teen die insekte wat snags meedoënloos tussen die lakens kom inkruip het. Dit is gedoen, maar toe moes die Britte naderhand agterkom die goggas het geleer om in gelid teen die mure op te marsjeer, oor die plafon tot hulle regbokaal hul beddens hang, waarna hulle op hul teikens val.

Dis op hierdie punt, lui die storie, dat die Britte sak en pak uit die Midde-Ooste is, sonder om veel om te gee watter politieke gemors hulle agterlaat.

Maar die paraffienblikke onder die bedpote illustreer dalk iets anders omtrent die Britse heerskappy - die lukrake, ondoeltreffende en korttermynoplossings wat hulle en die ander supermoondhede vir probleme skryf het.

Hul benadering, tesame met die skynheiligheid, intriges, en geheime ooreenkomste wat hul heerskappy gekenmerk het, het die fondament gelê vir die totale agtertoegang tussen Arabier en Jood wat die Midde-Ooste 'n paar dekades die kruitvat van die wêreld gemaak het.

Die Arabies-Israelitiese konflik het waarskynlik meer bloedvergieting op 'n deurlopende basis meegebring as enige ander konflik sedert die Tweede Wêreldoorlog.

Tog was vervolgings van Jode deur Arabiere raar in die geskiedenis, alans voor die opkoms van die Zionisme. In die laat-negentiende eeu het Joodse groepe na Palestina getrek juis omdat dit waarskynlik die gebied was waar Jode-vervolging die minste beoefen is.

Die Jode het meer gemeen met die Palestyne as met enige ander etniese groep in die wêreld.

'n NEDERLAAG vir Saddam Hoesein was van die begin van die Oorlog in die Golf onvermydelik. Maar wat gaan hierna gebeur? Dis ondenkbaar dat sy volgelinge nie in die jare hierna planne vir terreur dwarsdeur die wêreld gaan smee nie. Daar is net een manier om dit te voorkom - om die Palestynse kwessie nou finaal op te los. Die gemors in die Midde-Ooste is per slot van sake die nalatenskap van die groot moondhede wat sedert die begin van die eeu kortsigtige doelwitte in die gebied nagestreef het. HANS PIENAAR kyk na die oorsprong van die Palestynse kwessie

Albei groepe is Semities; Hebreeus en Arabies het dieselfde wortels; en Israeli's en Palestyne lyk dikwels dieselfde. Die Egiptenare noem die Palestyne "ons Jode".

Die laaste tienduissend jaar was die Jode net nog een van die talle stamme in Palestina, wie se gemeenskaplike voorsate almal verwant was aan die Neanderthals van Europa. Al wat die Jode onderskei het was dat hulle altyd so sterk bewapen was, in net een god geglo en streng etiese kodes in hul daaglikse gedrag gehandhaaf het.

Dit is hierdie antieke Joodse swaard, en die verdwyning van die Kanaaniëte uit Palestina daarmee, wat vir baie hedendaagse Jode die regverdiging vir die skepping van die Joodse staat Israel is. Dit en God se belofte aan Abraham, van 'n groot Joodse staat wat die Eretz Israel genoem is, Land van Israel.

Palestina was egter ook een van die besigste kruispaaië in die antieke wêreld. Die een veroweraar na die ander het gekom en dit was meestal die Jode wat dit moes ontgeld. Meer as twee millenia het dit geduur, en toe die Ottomaanse Turke in 1516 met vier eeue van Turke heerskappy oor Palestina begin, was daar weinig Jode in Palestina oor.

In hul diaspora het die Jode hul oral oor Europa gevestig. Maar deur die eeue het die vervolgings en moorde van hele gemeenskappe voortgeduur, tot hulle aan die einde van die negentiende eeu begin terugkeer het na Palestina waar hulle landbouerssettings, die voorlopers van vandag se kibboes, gevestig het.

Toe die Britte Jerusalem van die Turke oorneem aan die einde van die Eerste Wêreldoorlog, was daar 535 000 Moslems, 85 000 Jode en 70 000 Christene in Palestina.

Die Britte het net een obsessie gehad: om die oorlogspoging tot sy maksimum te voer. Hulle het gereken hulle kan dit die beste doen deur Arabiese en Joodse aspirasies teen mekaar te probeer afspeel. In 1915 het hulle die Arabiere belowe dat Palestina hulle s'n sal wees as die Turke eers verstaan is, maar die volgende jaar het hulle in die geheim met Frankryk en Rusland ooreengekom om die gebied internasionale besit te maak.

En in November het Lord Balfour, minister van buitelandse sake, die Britse regering se steun vir 'n nasionale tuiste vir die Jode uitgespreek, met die verstandhouding dat "nothing shall be done which may prejudice the civil and religious rights of existing non-Jewish communities in Palestine..."

Brittanje se motiewe was heeltemal kortsigtig - om Rusland in die oorlog te hou en Amerika daarby te betrek.

As die Arabiere hulself soos die Jode georganiseer het in 'n nasionalistiese organisasie en hul saak so goed as die Jode gestel het, sou daar dalk nooit 'n Balfour-deklarasie gewees het nie. Trouens, tot 1920 het die Balfour-deklarasie nie oor die lippe van enige Britse beampte gekom nie, uit vrees vir 'n geweldige Arabiese reaksie.

Die Vrede om alle Vrede te beëindig, is die wrange titel van 'n onlangse boek oor die Britte se rol in hierdie tydperk.

Toe Arabisme uiteindelik begin ontstaan as politieke beweging, was dit in 'n atmosfeer van wantroue en intrige. Soos die Zioniste het hulle ook 'n hidden agenda gehad. Die Jode het in die openbaar gepraat van 'n tuisland in Palestina,

maar wou Palestina heimlik in die Staat van Israel omskep. Die Arabiere het gepraat van 'n onafhanklike, verenigde Arabiese staat, maar het eintlik 'n despotiese monargie beoog.

Albei was besittlike, paranoïese en onkompromitterende bewegings. "Die herontwaking van die Arabiese nasie, en die groeiende Joodse pogings om die antieke monargie van Israel op 'n baie groot skaal te vestig - hierdie twee bewegings is bestem om mekaar aanhoudend te beveg tot een van hulle oor die ander getriomfeer het," het Naguib Azouri, een van die laaste Turke beamptes in die doodsnikke van die Ottomaanse Ryk, geskryf.

Wat die Palestyne betref het hulle hulself tussen die twee wêreldoorloë nie as 'n "Palestynse volk" gesien nie; hul nasionale identiteit is meer dikwels met dié van Sirië of ander Arabiese lande verbind. Toe was die meeste van hulle agterlike, armoedige en letargiese bywoners op die grond van ryk Arabiere in Egipte,

Libanon of Europese stede.

Soos die Jode met intense energie begin het om kibbutzim dwarsdeur Palestina te vestig, het daar egter meer en meer bloedige botsings gekom, in 1920, 1921 en 1929, maar met Arabiese groepe oor die algemeen, en nie spesifiek die Palestyne nie.

Kommissies van ondersoek deur die Britte en Amerikaners het die oorsake van die geweld uitgespel. Die Arabiere was anti-Zionisties, hoofsaaklik omdat die Zionistiese leiers die vervreemding van Arabiese grond as 'n doelwit gestel het, iets wat hulle reeds toe reeds op flagrante wyse begin doen het.

"Die Arabiere het in die Joodse immigrasie nie alleen 'n bedreiging vir hul lewenswyses gesien nie, maar 'n moontlike heerser van die toekoms."

Met die vervolging in Nazi-Duitsland in die dertigerjare het die Jode na Palestina begin stroom - teen 1935 teen 'n tempo van 61 000 per jaar. Teen 1939 was die Joodse inwonertal 445 000. Geweld het hand aan hand gegaan. Tussen 1936 en 1939 het landwyse stakings deur Arabiere die verstommende tol van 5 000 Arabiese, 1 200 Joodse en 500 Britse dooies of gewondes geëis.

Die Britte het, anders as vandag, die kant van die Arabiere gekies. Ontbeperkte Joodse immigrasie en die voorgesette oordrag van Arabiese grond aan Jode was teenstrydig met die gees van die Volkerebond, het die regering in 'n witskrif bevind.

Daar was hewige ontsteltenis onder die Jode, maar voor die saak in die Volkerebond gedebatteer kon word, het die Tweede Wêreldoorlog uitgebreek. So groot was die haat en afgrype teenoor Nazi-Duitsland dat die Jode nie gehuiwer het om hul gewig by die Britte in te gooi nie.

"Ons moet die Britte in die oorlog help asof daar geen witskrif is nie, en ons moet die witskrif teenstaan asof daar geen oorlog was nie," het

David Ben-Gurion verklaar.

Na die oorlog het verskeie Joodse terreur-groepe - en Arabiese groepe - etlike Britse soldate om die lewe gebring. Dit was op hierdie punt dat Brittanje besluit het hy het genoeg gehad van die Midde-Ooste. Die Midde-Oosterse probleem is in die skoot van die pas gestigte VVO gegooi.

Die Britse houding is dalk die beste gedomstreeur deur die gerugte dat die Britse goewerneur die sleutel van goewernementskure met 'n miljoen pond se toerusting op sy kantoor se trappe gelaat het vir wie ookal dit daar kry.

Die VVO wou Palestina onder almal verdeel, maar niemand wou byt aan 'n land wat baie soos 'n Suid-Afrikaanse tuisland sou lyk nie - 'n deurmekaarspul van Joodse en Arabiese kolle. Die Jode het egter die beginsel van partisie aanvaar, omdat 'n halwe brood beter as geen brood is nie. Die Arabiere het dit verwerp omdat 'n halwe brood nie so goed as 'n hele een is nie.

Burgeroorlog het uitgebreek, en terreur-groepe aan beide kante het gruweldade gepleeg teen ongewapende mans, vrouens en kinders. Die Britte het niks gedoen om die geweld te keer, net die Union Jack opgevoer en Palestina op 13 Mei 1948 verlaat.

David Ben-Gurion het skaars die vestiging van die Joodse staat op Vrydag 14 Mei 1948 verklaar, of die Arabiese magte het aangeval. Toe Ben-Gurion sy eerste boodskap aan Amerika die volgende oggend uitsaai, kon luisteraars hoor hoe Egiptiese vliegtuie Tel Aviv in die agtergrond bombardeer.

Binne agt maande het die groter militêre vaardighede van die Israeli's die Arabiese state na die onderhandelingsstafel gedwing.

In hierdie tyd het meer as 700 000 Arabiere uit Palestina gevlug. Waar die Jode van hul Diaspora gepraat het, praat die Palestyne van al-Nakba - die Katastrofe.

Teen 1959 het een helfte van die Palestyne wat in 1948 uit Palestina gevlug het, in vlugtelingskampe gewoon. Van die ander helfte het een vyfde in Israel agtergebly en is vier vyfdes dwarsdeur die wêreld versprei. Tienduissende Palestyne woon vandag nog in dieselfde vlugtelingskampe.

Vir die Jode is geen onreg gepleeg nie. "Dit was 'n wonderbaarlike skoonmaak van die land," het Chaim Weizmann, die eerste Israeliese president gesê, "die wonderbaarlike vereen-

vouding van Israel se taak."

Elders in die Midde-Ooste, en in latere jare, is die Britse gemors voortgesit. Irak self is deur 'n mandaat van die Volkerebond geregeer. Koeweit het 'n Britse protektoraat geword in 'n reeks intriges gemik op die dwarsbomding van 'n Duitse projek om die Berlyn-Bagdad-spoorlyn na die Persiese Golf te verleng.

Sy grense is deur "bewegende vingers in die bewegende sand" geskryf, soos die Irakiese sê. As die Britte die Duitsers nie probeer dwarsboom het nie, sou Koeweit 'n Duitse besitting, oorgeneem van die Ottomaanse Turke gewees het - en uiteindelik aan Irak behoort het.

Vir die Arabiere was die verdediging van die Palestyne die simbool van hul eie verdediging aan die hand van die imperialistiese moondhede. En van hul vrees vir 'n beweging - die Zionisme - wat met die internasionale steun van die magtige Amerika agter hom, vir die Arabiere onbetuelbaar en feitlik onstuitbaar lyk.

Die Eretz Israel wat deur Abraham aan die Jode belowe is, sou tussen die Nyl- en die Eufraatrivier lê. Afgesien van die huidige Israel, sluit hierdie gebied Jordanië, Libanon, die Sinai-skiereiland, die grootste deel van Sirië en Irak en moontlik dele van Turkye en Saoedi-Arabië in.

Met Westerse wapens en die massiewe steun van Amerika en die Weste, waaronder Israel nie sou kon voortbestaan nie, het Israel deur die jare stelselmatig sy grondgebied na die Sewedaagse Oorlog in 1967, die Jom Kippoer-oorlog in 1973 en die Libanese inval in 1983 vergroot.

Hoe moet lande soos Irak weet of Israel, en die Zionistiese beweging, nie heimlik die Eretz Israel tot sy beloofde grense wil uitbrei nie, d.w.s. tot in hul eie grondgebiede?

As 'n mens in ag neem dat lande soos Irak en Koeweit self die produk van die partisie van die Britte is, behoort daar min twyfel meer te wees dat die lot van die Palestyne ook veel te doen het met die lot van elke Arabier in die gebied.

Doeltreffende terreur was lank die enigste uitweg vir baie Palestyne. Na die Irakiese oorlog - en veral omdat Saddam dit gaan verloor - staan die hele wêreld, en nie net Israel, dade van terreur in die gesig. 'n Oplossing vir die Palestynse vraagstuk sal gevind moet word om dit te vermy.

Saddam Hoesein: Satan met 'n stralekrans

DIKTATOR, Boef, Boelie, Bees, Malman, Satan, Hitler... daar is geen gebrek aan name om Saddam Hoesein te beskryf nie. En op die oog af verdien hy hulle, as 'n mens na die ysterhand kyk waarmee hy regeer, die hemel-hoë figure en monumente wat hy vir homself oprig, die groot aantal teregstellings van teenstanders op sy kerfstok...

Maar dit is nie die volle verhaal nie. Daar is heelwat dubbelsinnighede in die Weste se houdings jeens Hoesein. Sy gebruik van chemiese wapens teen kinders word byvoorbeeld met die toepaslike graad van afgryse bejeën, maar daar word vergeet dat die somtotaal van Saddam se gruweldade nie naasteby opweeg teen die verwoesting van Hiroshima en Nagasaki nie.

Toe Irak Koeweit op 2 Augustus verlede jaar binneval, het die Amerikaners, soos in die geval van die Iraanse Revolusie, hul verrassing uitgespreek dat hul inligtingsdienste dit nie kon voorspel nie. Maar feitlik in dieselfde asem is in die fynste besonderhede uit Saddam se binnekamer berig oor sy waansinnigheid en die teregstellings van teenstanders wat hy self sou waargeneem het.

Hy is deur die Britse pers die "Slagter van Bagdad" gedoop nadat hy die Londens-gebaseerde joernalis Farzad Bazoft weens spioensnase-aanklagte laat tereggestel het. Maar hy het ook die ander kant van sy persoonlikheid gewys toe hy Daphne Parish, 'n verpleegster wat saam met Bazoft in hegtenis geneem is, vrygelaat het.

Die grootste miskonsepsie is waarskynlik politiek en die media se skildering van Hoesein as 'n magsongewer, egosentriese alleenheerser.

Sielkundige ontleders, daarenteen, sien in sy keuse van woorde, gebaretaal en stemtoon 'n siening van homself as verteenwoordiger van 'n kollektief, as iemand wat homself negeer ter wille van 'n groter ideaal.

Dit is inderdaad sy onversetlike strewe na 'n kollektiewe ideaal wat hom so gewild maak by die Arabiese en Moslem-massas van Libanon tot by Pakistan. Arabiere en Moslems dwarsdeur die Midde-Ooste, tot in Afghanistan en die mees afgeleë Moslem-republieke in die Sowjet-Unie - die vierde grootste Moslem-staat ter wêreld - haat die imperiale moondhede met 'n stille passie.

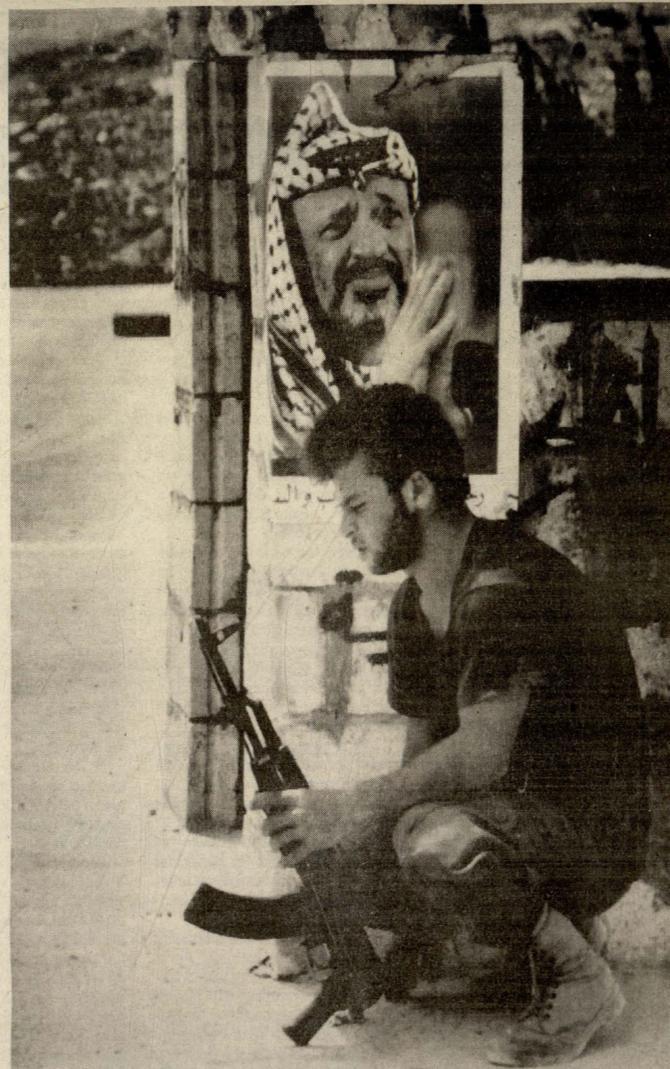
Dis hierdie passie wat Saddam wil uitbuit, om of die Arabiere of die Moslems saam te smee in 'n anti-imperialistiese mag.

Sy lewe is per slot van sake gewy aan die pan-Arabiese politiek. Sy verhaal as sluipmoordenaar vir die anti-imperialistiese Arabiese saak word so dikwels oor die Irakiese TV-vertoon as Ronald Reagan se ou cowboy-rolprente in Amerika.

Met sy inval in Koeweit, die ryk monargie wat staan vir alles wat verderflik is in die oë van baie Moslems, in wat hy genoem het die "stryd om Palestina, Arabiese ges en teen die Amerikaanse indringers", het Hoesein in die oë van die Arabiere ongekende overskrokkendheid aan die dag gele.

In hierdie beeld is dit makliker om die diktatorïele aard van sy bewind in te pas. In die ongenaakbare politieke wêreld waaruit hy kom, sien baie sy genadeeloosheid as net 'n verdere dimensie van sy heldhaftigheid.

Sy buitengewone pad na uiteindelijke mag in Bagdad het hom deur jare van onder-

'n Palestynse vegter met die Palestynse terrorisieleier Jasser Arafat op die agtergrond.

grondse aktivisme, ballingskap en tronkstraf gevoer.

Saddam is op 28 April 1937 in 'n dorpie naby Takrit - die geboorteplek van die 12e euse sultan Saladdin - aan die oewer van die Tigrisrivier sowat 1754 km noord van Bagdad, gebore. Saddam sien dit as teken van sy uitverkorenheid, om soos Saladdin die Bevryder van Jerusalem te word.

Hy is op 'n jong ouderdom wees gelaat en het Takrit in 1955 verlaat en na Bagdad gegaan waar hy by die Al-Karkh Sekondêre Skool gaan leer het. Die volgende jaar het hy aan 'n staatsgareppoging teen koning Faisal II deelgeneem, en hoewel dit misluk het, was dit 'n baken in die Baath-party se magstryd.

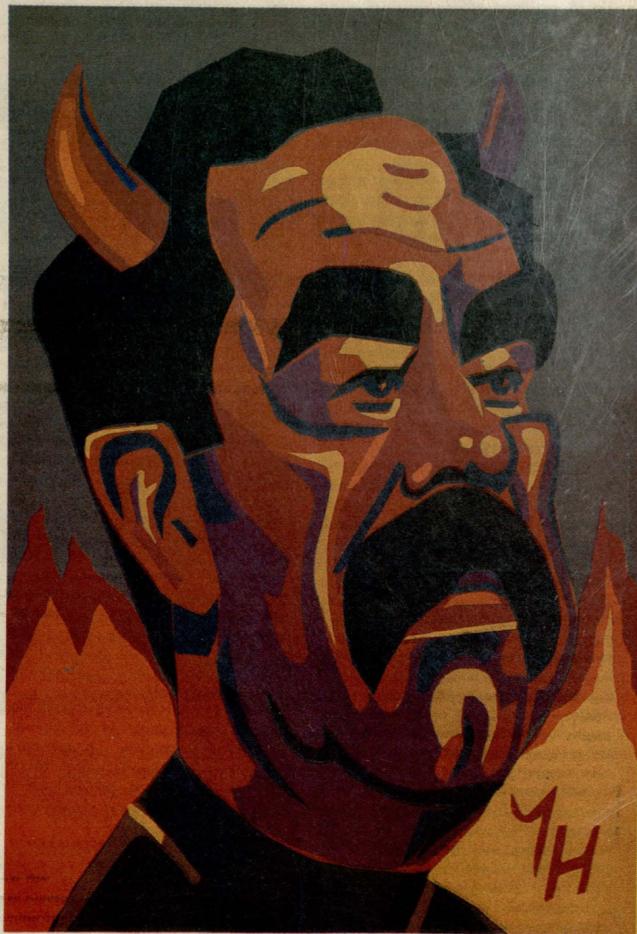
Die koning is dood in 'n militêre staatsgreep in Julie 1958 en Abdul Karim Kassem het die bewind oorgeneem. Kassem het 'n bondgenootskap met die Baath-party se bitter vyande, die Moskou-georiënteerde kommuniste, gevorm.

Hoesein was een van die tien jong mans wat deur die leiers van die Baath-party gekies is om die militêre leier in Oktober 1959 om die lewe te bring. Dié poging het misluk en Hoesein is ter dood veroordeel. In die tagtigerjare het Saddam Irak en Iran in 'n oorlog gedompel wat miljoen e lewens geëis het, en waarin chemiese wapens vir die eerste keer gebruik is.

Vir die Weste het Saddam 'n booswig geword. Amnestie Internasionaal het Irak as een van die grootste verbrekers van mense-regte bestempel.

Maar vir baie Arabiere en Moslems, ook die Palestyne in Israel en Jordanië is hy die enigste heerser wat sterk genoeg is om die onderdrukkende en selfsentreerde supermoondhede aan te vat.

- HANS PIENAAR en AFP

Saddam Hoesein... soos die Weste hom sien

(Illustrasie: Thina Horn)

DIE kernvraag in die huidige krisis in die Persiese Golf gaan nie soseer rondom die feit dat Irak se besetting van Koeweit onwettig is nie, maar eerder rondom die vraag of oorlog die korrekte strategie is om Irak uit Koeweit te kry.

Myns insiens behoort die volgende vier punte as riglyne en oorhoofse oogmerke te dien wanneer hieroor gedebatteer word:

* Die noodsaak om die vakuum wat na die Koue Oorlog in die internasionale gemeenskap ontstaan het, te vul met 'n wêreldorde waar oorlog en geweld as politieke strategie gestigmatiseer word en die nastrewing van vreedsame strategieë maksimaal bevorder word;

* Die noodsaak om die huidige vloeiende internasionale konteks, veroorsaak deur die krisis in Oos-Europa en veral in die Sowjet-Unie, sowel as deur die ineenstorting van die bi-polêre magsbalans, te stabiliseer;

* Die bevordering van langdurige en meer permanente vrede en stabiliteit in die Midde-Ooste;

* Die bevordering van die wêreldwye verswakking van religieuse fundamentalisme en ideologiese konserwatisme.

Daar bestaan min twyfel dat Irak in dié geval die aggressor is en dat Koeweit binnegeval is omdat Hoesein die ryk olievelde wil bekom, toegang tot die see wil hê en ook omdat hy nie sy oorlogskuld aan Koeweit wil terug betaal nie. Die oplossing van die Palestynse vraagstuk, wat 'n baie meer legitieme motivering van Arabiese kant sou wees om 'n krisis uit te lok, was dus nie van meet aan 'n doelwit met die Koeweitse inval nie. Net so is die Amerikaanse betrokkenheid nie gemik op die beskerming van demokrasie nie (Koeweit was 'n diktatuur), of die beskerming van die beginsel van soewereiniteit nie (Amerika meng gedurig fisies in by die interne aangeleentheid van ander lande), of enige ander edele motief nie. Dit gaan waarskynlik eerder om olie en mag; en dit wil al hoe meer lyk om die uitbouing van Amerikaanse hegemonie in die internasionale arena.

Maar dit is ook baie duidelik dat die krisis in die Golf nie net gaan om

Die Persiese Golf: olie en mag

ANDRÉ ZAIMAN meen totdat daar verduidelik word hoe oorlog teen Irak tot langdurige vrede en stabiliteit in die Midde-Ooste sal bydra, militêre optrede teen Irak 'n kortsigtige en ondeurdagte flater sal bly

Irak se besetting van Koeweit nie, maar dat die kwessie van Midde-Oosterse veiligheid en stabiliteit in gedrang kom. Dit is 'n komplekse saak met potensieel enorme implikasies. 'n Mens sou verwag dat 'n Amerikaans-geleide en VVO-goedgekeurde intervensie gemotiveer sou word deur 'n minder angstige politiek-militêre strategie wat gemik is op die maksimale isolering van die Irak-regering eerder as deur 'n skynbaar hoofsaaklik militêre strategie van uitwissing.

'n Mens sou veral verwag dat die VVO se betrokkenheid sou bydra tot soberheid, geduld en internasionale staatmanskap, gesien in die lig van die ernstigheid van die situasie. Daarom wys die hantering van die krisis in die VVO tot dusver op die gevaar van eensydige dominasie in die internasionale sfeer deur 'n enkele supermoondheid.

Veral twee groepe faktore het myns insiens daartoe gelei dat die Amerikaners tot dusver nie 'n strategie van isolasie behoorlik uitgetoets het nie:

* Die oorheersend militêre benadering reg vanuit die staanspoor deur die VSA, die veranderde internasionale konteks en interne Amerikaanse politiek.

Die Amerikaners het bykans van die begin af gekonsentreer op 'n enger militêre benadering wat korttermyn- militêre resultate sal oplewer eerder as 'n politiek-militêre benadering wat gemik is op die bereiking van langtermyn- politieke doelwitte.

Dit wil voorkom of die snelle ontlooiing van Amerikaanse troepe in die Golf 'n soort oorlogsgeskepe geskep het wat sy eie momentum opgebou het en waarskynlik Amerikaanse ontledings hewig beïnvloed het. Dit het waarskynlik daarvoor

gesorg dat eng militêre en taktiese oorweginge (soos die woestywinde volgende maand) die Amerikaanse strategiese debatte kon oorheers.

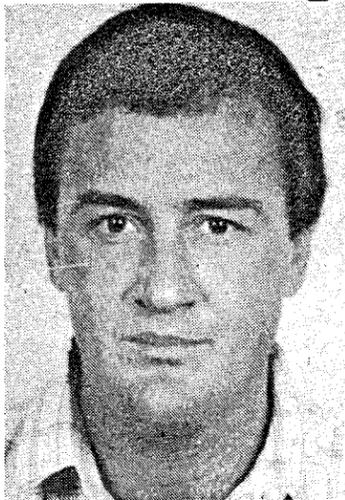
Gekoppel aan die krisis in Oos-Europa en veral die Sowjet-Unie met die gevolglike afwesigheid van 'n ander supermoondheid wat die Amerikaanse benadering kon temper, of as teenwig kon optree in die geval van oorhaastige Amerikaanse optrede, het die Amerikaners daarin geslaag om die VVO van die "onmoontlikheid en gevaar" om 'n ander strategie te volg en die "dringende van oorlog" oortuig.

Amerika het ook te make met 'n baie sterk, invloedryke en uitgesproke pro-Israel-lobby binnenslands, terwyl pres Bush, wat in die algemeen as 'n "swak" leier tipeer word, dié persepsie ter wille van interne politieke faktore agter 'n beeld van kragdadige leiding in die internasionale sfeer wil verdoesel.

* Die onopgeloste Palestynse kwessie en Amerika se skynbare geloof dat Amerikaanse hegemonie die sleutel tot stabiliteit in die Midde-Ooste inhou.

Amerika en Israel het tot voor die VVO-toespraak van Jasser Arafat van die PLO in 1990, waartydens die PLO die staat Israel se voortbestaan ondubbelsinnig erken het, die "morele hoë grond" in die Midde-Ooste met die Arabiere gedeel. Die onredelike aandrang van die Arabiere dat die staat Israel geen reg tot voortbestaan gehad het nie, was opgestel teenoor die ewe onredelike (en onwettige) besetting van Palestynse grond deur die Israeli's. Israeli aggressie kon verdedig word met die argument dat die land se voortbestaan (letterlik) op die spel was.

Maar die Arafat-toespraak in die VVO het die politieke spel rondom

'n Mens sou veral verwag dat die VVO se betrokkenheid sou bydra tot soberheid, geduld en internasionale staatmanskap, gesien in die lig van die ernstigheid van die situasie.'

dié kwessie dramaties en fundamenteel verander. Indien Israel die moment aangegryp het, of Amerika ekonomiese druk op Israel geplaas het om dit te doen, kon dit 'n belangrike bydra gemaak het om die werkbaarheid van 'n isolasie-strategie in die huidige krisis te verhoog. Indien daar reeds 'n proses aan die gang was om die kwessie op te los, sou die posisie van die gematigde Arabiese lande versterk gewees het, 'n groter wig ingedryf kon word teen Arabiese eenheid in die huidige krisis, Hoesein sou beter geïsoleer kon word en daar sou beter langtermyn-vooruitsigte tot vrede in die Midde-Ooste in sig wees.

Amerika weier egter om Israel se

onwettige besetting te help beëindig, veral onder druk van die sterk pro-Israel-lobby in die VSA, terwyl die onopgeloste Palestynse kwessie die troefkaart van Hoesein bly.

Buiten die enorme koste van die oorlog wat "regverdig" moet word, is die grootste krisis wat Amerika in die gesig staar dié feit: dat daar nog bykans geen poging aangewend is om te probeer verduidelik hóé die aanval van Irak, die waarskynlike vernietiging van Koeweit se olievelde, die potensiaal vir Arabiese eenheid (die Islamitiese heilige oorlog wat Moslem-lande van Noord-Afrika, deur die Midde-Ooste, tot in sommige Sowjet-republieke sal saamsnoer), haat en wrewel gaan bydra tot vrede in die Midde-Ooste. Die Amerikaners moet gedwing word om te verduidelik hoe hulle die post-oorlogssituasie gaan hanteer en hoe dit tot groter vrede en stabiliteit in die Midde-Ooste gaan bydra.

Dit wil voorkom of Amerikaanse oorlogslus gemotiveer word deur 'n kombinasie van 'n drang om Amerikaanse hegemonie te bevestig en weerwraak te neem teen die besetting van 'n bondgenoot se grondgebied. Dit sal 'n fatale fout wees as Wes-Europa en ander lande toegelaat het dat hulle ingesleep is by die uitbouing van Amerikaanse eie belang. Daarbenewens gaan dit die geloofwaardigheid van die VVO as onpartydige internasionale arbiter verder ondermyn, gaan die Derde Wêreld se ontwikkelingshulp in 'n oorlog ingepomp word en het die wêreld moontlik 'n gulde kans laat verby gaan om 'n nuwe wêreldorde - wat berus op internasionale geregtigheid, vreedsame kollektiewe aksie en die erkenning van lande se soewereiniteit - te help skep.

Israel se reg tot voortbestaan moet herbevestig word, maar mag nie langer toegelaat word om die besette Palestynse gebied te okkupeer nie. Saddam Hoesein moet padgee uit Koeweit. Maar die strategie om dit te bereik moet bydra tot die vestiging van meer permanente vrede en stabiliteit in die gebied. Totdat daar verduidelik word hoe oorlog teen Irak daartoe sal bydra, sal militêre optrede teen Irak myns insiens 'n kortsigtige en ondeurdagte flater bly.

Gesoek: 'n teenmiddel teen vroom-aanvalle

EEN van die ernstigste probleme waarmee 'n geloofsteoretikus gekonfronteer word, is mense wat vroom-aanvalle kry. Ek werk al meer as twintig jaar aan 'n doeltreffende teenmiddel, maar werklike sukses ontglim my steeds.

Nie net die roem en bekendheid wat sou kon spruit uit die ontdekking van 'n teenmiddel teen vroom-aanvalle nie, maar ook die finansiële onafhanklikheid wat die patentreg op so 'n middel sou kon bied, bly vir my 'n lewensideaal.

Tot tyd en wyl ek dié feitlik onbereikbare ideaal kan verwesenlik, verdien ek egter my brood met die vraag na hoe mense se geloof inmeekaarsit en werk. So uit die Boek gesê: ek vul nog elke dag my maag met die denkkrummels wat van die geloofstafel afval.

So met die tyd saam het dit darem tot my deurgedring wat die oer-oorsaak van vroom-aanvalle is. Dit is wanneer geloof nie op baie dinge gerig is nie, maar net op een ding, soos God. Tradisioneel word dié problematiese standpunt uitgedruk in die frase dat die inhoud van geloof God is. Dit lyk my al wat ek op so 'n stelling kan antwoord, is om te sê: die inhoud van geloof is geloof, soos die inhoud van denke denke en die inhoud van gevoel gevoel is.

Menslike geloof het - soos denke en gevoel - talle daaglikse verwysingspunte, waarvan God slegs een is. God is nie die superpunt van die honderde kere wat my geloof elke dag in werking is nie. Wanneer God die superpunt

van menslike geloof is, word min tyd en aandag aan die daaglikse ervaring van geloof gegee, amper soos wanneer 'n walvis in 'n private swembad die ruimte van ander swemmers wegneem.

Ek probeer 'n lansie breek vir daaglikse geloofservaring naas baie ander ervarings. So 'n probeerslag is nie 'n keuse vir ateïsme nie, maar is die spelende wegbeweeg van sowel die swaar teïstiese walvis as die dartelende ateïstiese piranhas in die swembad, wat ook nie werklik ruimte laat vir menslike vertroue nie. 'n Dooie god of gode oefen 'n spesifieke soort mag uit wat somtyds meer boelie as die lewendige. Ons kan egter 'n ander keer daarvoor gesels.

Waarom herken ons die teïstiese boelie-standpunt dat God die enigste inhoud van geloof is? Eerstens aan die idee dat geloof nie soos denke en gevoel 'n menslike ervaringsveld is nie, maar dat dit 'n geestelike, bo-wêreldse en goddelike iets is, wat beteken dat honderde alledaagse verwysingspunte nie ook daarin kan funksioneer nie.

Tweedens word alle geloofsuitsprake as sake van lewe en dood beskou: jy het of die "regte" geloofen is "gered", of jy het dit nie, en moet dringend "gered" word. Dié soort fanatisme het al meer mense van hulle eie alledaagse, individuele geloofservaring weggejaag as enigiets anders. 'n Derde kenmerk lê in die gebruik van die voorsetsel "in", byvoorbeeld in stellings soos: "Ek/hy/sy/ons

Geloofspraatjies

ERASMUS VAN NIEKERK

glo in God". Die "in-God-glo-ers" is bykans deur die bank beterweterige teïste wat skuil agter die idee dat wat hulle weet, nie uit hulself nie, maar van God (deur openbaring of die Bybel) afkomstig is.

'n Vierde kenmerk waaraan die teïstiese boeliewalvis herken kan word, is die aandrang daarop dat vrome sugte en stiltetyd beter is as die vergestaltung van konkrete geloof in mense se eet, dans, speel en politieke aksies.

As al dié kenmerke by iemand teenwoordig is, neem vrome verveling die plek in van 'n ryke verskeidenheid van menslike ervaringe, en word ek sommer weer vuur en vlam in my soeke na 'n werklik doeltreffende teenmiddel teen vroom-aanvalle.

Dit bring ons weer terug by my eerste punt. Geloof funksioneer voluit op die vlak van vertroue dat die stoel waarop ek sit nie onder my sal inmeekaarsit nie, vertroue dat my skeelhoofpyn sal oorwaai, vertroue dat die bure se hond my nie sal byt nie, vertroue datek nie te veel sal moraliseer terwyl ek nou sit en skryf nie, maar tog net een ou vroom jakkalsie uit 'n gat sal uitrook wat sal saampraat, en vertroue dat God vanjaar ook deel van al my geloofs-, denk- en gevoelsgoeters en -ervaringe is. Wat meer (of minder) as dit is, is uit die kerklike borse.

(Erasmus van Niekerk is verbonde aan die Departement Sistematiese Teologie, Unisa)

Die tannie wat die wa in die drif laat vassteek het...

DIE somervakansie is vir die meeste van ons 'n geleentheid om 'n bietjie rond te ry. Te kuier en te gesels, en om mense te ontmoet met wie jou paaië nie andersins maklik sal kruis nie.

Binnelanders ry nog graag, op strande ten spyt, see toe. En wanneer jy daar toevallig begin gesprek maak met iemand wie se kind jou handdoek vol sand gooi, ontdek jy weer 'n keer op watter snaakse stukkie apartheidseiland jy nóg boer.

Soos die tannie van Fauresmith met wie ons oujaarsaand aan die praat raak, terwyl 'n mens probeer om jou verleentheid oor die Oujaarskonsert op TV1 weg te steek.

Met die laaste wit verkiesing was Fauresmith nogal in die nuus, omdat die NP en die KP daar presies ewe veel stemme getrek het. En dis die tannie wat, verseker sy ons, die wa in die drif laat vassteek het.

Eers word ons vertel van die verkiesing self. Synde 82 jaar oud, beskou sy haarself geregtig daarop om aangery te word stembus toe, al is die stembus naby genoeg vir haar om te loop. Dis 'n senior Senior Burger se reg en voorreg.

Rondom die stemwerwery, die vervoerbeloftes, die swart gevaar en die melkert, is daar besluit dat die KP dié slag die kruisie sal kry. Maar op pad reeds begin sy bedenkings kry: sy stem darem altoos Nasionale Party, van toe af aan, en as lid van die Ossewa-Brandweg het sy buitendien vyftig jaar gelede 'n eed afgelê om nooit die nasie te verrai nie.

En daarom, toe sy daar in haar magtige eensaamheid in die stembus staan, bly sy getrou, stem vir die NP en verongeluk daarmee maande se fyn-berekende optelsommetjies.

Met dié dat mense opstaan vir

die middernagdiens, begin die gesels loop in die rigting van die kerk.

Die kerke loop ook leeg op Fauresmith en dit skep probleme vir die finansiering.

Dis omdat daar nie meer genoeg kinnners is nie en die jonges halsstarrig word vir die kerkganery, dat die kerk maar saambid moes invoer.

Dis daarom dat die lokasie nou ook Sondag dorp toe genooi word.

"Nou vra ek vir Margaretha, dis nou die kleinmeid wat al jare by my werk, nou vra ek haar oor hierdie kerkstories.

"Die's darem beskeie genoeg om te kan weet wat is reg. Hoekom sal hulle nou na die binnedorp se kerk wil kom: 'Ons sal mos nie kan verstaan hoe kerk julle witmense nie.'"

"Weet jy," vertel die tannie ewe vertroulik aan die hele geselskap, "van hulle kam hulle hare glad uit. Asof daar nou fout is met die pe-

perkorrels.

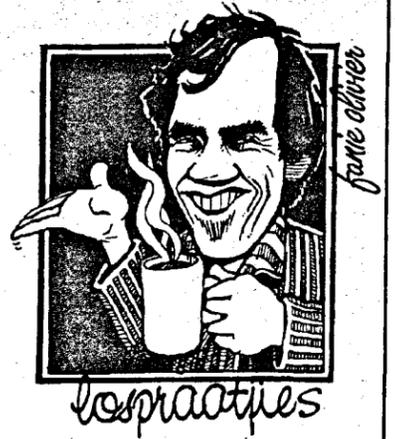
"Ek sê nog nou die dag vir die meid. Dis nie ons witmense se skuld dat julle is soos julle is nie. Dis nie ons wat julle gemaak het nie - dis die Here wat dit gedoen het en vir wat moet julle dan die prikkels teen die skene skop?"

Maar in een en dieselfde asem kom 'n ander stuk Suid-Afrikaanse werklikheid na vore: haar geërgdheid oor die obsessie van anderom al wat nie wit is nie uit die dorp te wil verwilder.

"Ek sê vir die mense," sê sy vir ons, "en as julle nou al die swartgoed wegjaag, gaan julle self teen die telefoonpale opklim om die foun reg te maak?"

En uit die dieptes van haar hart kom daar 'n wroeging wat wragtie die oujaar se laaste stukkie rassisme ophelder.

"Nee, kyk: julle ken nie die

Vrystaters nie. Die Vrystaters is lui en ons wat nog in die Kolonie gebore is, kan ons nie maklik ophou skaam vir die Vrystaatse mans nie. Sit daar komplete soos babas - lig nie hulle hande om iets te doen nie.

"Nee kyk, ek het hulle so uitgekyk en ek weet dis die waarheid wat ek praat: hulle is wragtag te lui om eers hulle gesig te was."

En met dié tel Paul Eilers die laaste paar sekondes af van die jaar waarin Fauresmith en alles wat die Tannie haar hele lewe lank geglo het, onherroeplik irrelevant geword het.

Waarom is getuies so onwillig om te getuig?

DIE Departement van Justisie en die polisie spreek dikwels hul besorgdheid uit oor die onwilligheid van getuies om in kriminele verhore te getuig. Intimidasie en vrees vir vergelding word dikwels as die hoofredes vir dié onwilligheid aangevoer. Maar soos die volgende twee sake aantoon, is daar ander redes.

My kliënte was ses stakers. Daar is beweer dat hulle 'n mini-bus wat ses mense wat die staking verbreek het, afgetrek het, die insittendes aangerand en die voertuig beskadig het. Dit wou voorkom om die aanvallers se motief was om diegene wat die staking verbreek het, te ooreed om hul tydelike werk gedurende die staking te laat vaar.

Op die dag wat die saak moes voorkom, het nie een van die staatsgetuies opgedaag nie. Ondanks my teenkanting het die landdros die saak uitgestel en dagvaardings vir die inhegtenisneming van die staatsgetuies uitgereik.

Op die dag van die verhoor, 'n Maandag, was ek verras om drie Indiër-jeugdige - geboei en onder polisie-bewaking - in die ingangsportaal van die hof te sien staan.

My kliënte het hulle as die staatsgetuies uitgewys. Die jeugdige is na die hofselle geneem en opgesluit.

Ek het met een van die getuies se ouers by die hof gesels. Hy het vertel hulle kinders was op skool in Lenasia en het gedurende die Desember-vakansie by 'n fabriek gewerk om sakgeld te verdien. Nie een van hulle is erg beseer in die betrokke voorval nie. Nie een van hulle het geweet dat hulle in diens geneem is om 'n staking te verbreek nie, en nie een van hulle wou 'n saak aanhangig maak nie. Hulle is egter deur die polisie meegedeel (korrek) dat hulle nie 'n keuse het nie.

Die vorige Vrydag, sê die ouer,

het die polisie hulle huise besoek, die kinders in hegtenis geneem en toegesluit. Hulle moes die naweek in die tronk deurbring. Onnodig om te sê dat dit die ouers, en ongetwyfeld die kinders, diep ongelukkig gemaak het.

Die jeugdige het die hele oggend in die selle deurgebring. Met die teepouse om 11 het een van hulle uit die selle na die hof gekom en my gesmeek om hom 'n bietjie water te gee omdat hulle die hele oggend nog niks gehad het om te drink nie. Ek het vir hulle water gegee en hulle is terug selle toe.

Die saak het na middagete voorgekom en die jeugdige is om die beurt ingeroep. Elkeen het net 'n paar minute getuig. Elkeen van hulle het getuig dat hulle nog nooit een van die aangeklaagdes gesien het nie.

Sonder enige bewyse teen die aangeklaagdes is hulle vrygespreek.

Die getuies het miskien die waarheid gepraat want die identifisering van die beskuldigde, wat die grondslag van die aanklagte teen hulle gevorm het, was baie swak. Dit is gedoen deur 'n versameling van honderde paspoortgrootte swart en wit identiteitsfoto's van die

JURIE DE WET is die skuilnaam van 'n praktiserende prokureur wat hoofsaaklik in Suid-Afrikaanse kriminele howe werksaam is. Die doel van die nuwe tweeweklikse rubriek is om die leek in te lig oor die kriminele regstelsel van ons land. Name en plekke is verander om die betrokkenes te beskerm

maatskappy wat aan die getuies gewys is die dag na die aanval, en waaruit hulle die aanvallers moes uitwys. Ek kan egter nie help om te dink dat indien die getuies nie die hele naweek toegesluit was nie, hulle die hof van groter hulp kon wees.

Die tweede voorval het 'n paar maande later gebeur. Ek is gevra om 'n uitkenningsparade by te woon waarin my kliënt, wat daarvan aangekla is dat hy 'n man by die Johannesburgse stasie vermoor het, sou verskyn. Ek is na 'n kamer geneem waar tien mans, van min of meer dieselfde liggaamsbou en ouderdom as my kliënt, in 'n ry gestaan het.

Hulle is deur die offisier aan diens beveel om op aandag met hul arms gevou te staan.

Daar was 'n lang gewag terwyl die offisier die mans se besonderhede afgeneem en ons op die getuies gewag het.

Elke nou en dan het die mans, wat bang en ongemaklik gelyk het, bitterlik oor die een of ander ding by die swart polisieman gekla. Elke keer het die offisier in bevel hulle beveel om stil te bly en te staan.

Ek het die polisiemangevra waar dié mans vandaan kom en waaroor hulle kla.

Hy het gesê hulle is van die straat af opgetel en aangesê om die parade by te woon en dat hulle kla oor die vertraging en die feit dat hulle werk toe moet gaan. Nie een het vrywillig

aan die uitkenningsparade deelgeneem nie.

Die offisier aan diens het hulle skokkend behandel. Al die mans is om hulle adresse gevra en verskeie van hulle het posbusnommers gegee. Elke keer, tot groot vermaak van die ander wit polisiemanne wat teenwoordig was, het die offisier die

'In albei gevalle het ek verwys na die polisie wat oënskynlik daarop uit was om af te knou, skrik te maak en hulle eie getuies te intimideer.'

mans verkleiner en gesê hulle is stupid want 'n mens kan onmoontlik in 'n posbus woon.

Uiteindelik het die getuies opgedaag. Albei was ouerige mans. Hulle is aangesê om agteruit te loop as hulle die vertrek binnegaan en

daarna het hul eskort hulle met hul gesigte teen die muur geplaas.

Die offisier in bevel het gesê as hy die bevel gee moet hulle omdraai, van links na regs verby die ry mans loop, noukeurig na elkeen kyk en aan die een raak wat die man vermoor het. Dié instruksies is kortaf uitgeblaf. Toe een van die mans na die offisier draai om 'n vraag te vra, is hy uitgeskel en teen die muur gestamp.

Soos te wagte het albei die mans begin protesteer, nog voor hulle gevra is om met die uitkenning te begin, dat hulle geen benul het wie die moordenaar is nie en dat hulle hom onmoontlik sal kan uitken.

Nieteenstaande dié protes is albei getuies beveel om op en af verby die ry mans te loop te midde van 'n stortvloed van kortaf en onvriendelike instruksies deur die polisie dat hulle noukeurig na al die mense teen die muur moet kyk.

Albei die mans was baie bang en dit het voorgekom of hulle net daar was omdat hulle geen ander keuse had nie.

In albei bogenoemde gevalle het ek verwys na die polisie wat oënskynlik daarop uit was om af te knou, skrik te maak en hulle eie getuies te intimideer. Hulle is soos kriminele behandel.

Die vraag is: In watter mate het die polisie se optrede teenoor die staatsgetuies daartoe bygedra om hul bereidwilligheid tot samewerking te beïnvloed? Miskien as die polisie hulle getuies ordentliker behandel, as hulle vriendelik is en op 'n kalm en gerusstellende manier verduidelik waarom hulle geroep is, wat van hulle verwag word, sal hulle meer bereid wees om saam te werk en sodoende toesien dat geregtigheid geskied.

Maar hoekom sal ek kla? In albei gevalle het die polisie my baie gehelp in my kliënte se verdediging.

Kernwaansin in die movies

Hier is ANDREA VINASSA se volledige kerngids vir dié rolprentleefhebbers wat die 'Derde Wêreldoorlog' voor hul video-masjiene wil deurbring

NET toe ons gedink het dit is veilig ... net toe die Amerikaners en die Russe die voorvinger van die rooi knoppie verwyder ... Kernwapens, kemoorlog en die apokalips het sedert die middel-vyftigs rolprentmakers oorgenoeg begeestering gebied vir tientalle prente. Die meerderheid het B-grade-wetenskapfiksie en belaglike bangmaakstories vervaardig wat niemand eintlik ernstig kon opneem nie.

Maar die bom het enkele uitmuntende dokkies (wat ons nie hier gesien het nie, seker omdat die bom nie vir ons juis 'n bedreiging ingehou het nie) en ten minste twee klassieke rolprente opgelewer: Alain Resnais se "Hiroshima, Mon Amour" (Marguerite Duras het die draaiboek geskryf) en Stanley Kubrick se "Dr Strangelove: Or How I Learned to Stop Worrying and Love the Bomb". Jimmy Murakami se geanimeerde "When the Wind Blows" behoort ook mettertyd klassieke status te kry.

Die Franse skrywer Marguerite Duras se tragiese tema is die onmoontlikheid van liefde tussen man en vrou in 'n gewelddadige wêreld. 'n Liefdesverhouding tussen 'n Japanse man en 'n Franse aktrise word in die wiele gery wanneer die vyandigheid tussen mense en die mens se wil om selfvermietiging te swaar weeg op die vrou se gewete. Die Romeo-en-Juliet-tema weerklink op 'n globale vlak.

"Hiroshima" het in 1959 die Jurie-prys by die Cannes-fees gewen en bevat terugflitse na 'n traumatiese voorval tydens die Tweede Wêreld-oorlog in Frankryk wat die vrou verhoed om 'n permanente verhouding met die man aan te knoop. Dit speel in Hiroshima af.

Hiroshima

Die vrou het tydens die oorlog 'n klandestiene verhouding met 'n Duitse soldaat gehad. Hy het in haar arms gesterf. Sy is toe in die openbaar gemartel en deur haar ouers in die solder opgesluit. Dié jongste verhouding in Hiroshima is vir haar soos 'n nagmerrie - haar minnaar verstaan haar fatalisme nie tot sy die hele verhaal aan hom bloodlê. "Hiroshima, Mon Amour" eindig in die soort doodloopstraat wat Sartre sou beny.

Die jongste bom-movie is die Britse span Bruce Robinson en Roland Joffé se "Shadow Makers" wat binnekort hier begin draai.

Baie rolprentkenner meen "Dr Strangelove" is die beste prent oor die kernonderwerp. Joffé, ook die regisseur van "The Killing Fields" en "The Mission", sê in 'n onderhoud met die rolprenttydskrif Premiere: "But Kubrick made a very interesting decision, to turn 'Strangelove' into a comedy. And at the point he did that, I think he made a wonderful film and castrated the subject."

"Shadow Makers" is allermins 'n komedie. Dit is 'n geskiedkundige herskepping van die ontwikkeling van die oorspronklike bom - "the device" - in 1943 in Los Alamos, Nieu-Mexiko. Paul Newman speel die rol van maj-genl Leslie Groves wat alombekend staan as die dryfkrag agter die eerste kernwapen. "Was dit nie vir Groves nie, het ons nie 'n bom gehad nie," meen Newman in die persnotas.

Groves is bygestaan deur die briljante, digterlike fisikus, J Robert Oppenheimer (gespeel deur "The A-Team" se "Howling Mad" Murdoch, Dwight Schultz). Oppenheimer was, as gevolg van sy sosialistiese en intellektuele agtergrond, nie die Pentagon se eerste keuse vir die "Manhattan-projek" nie. Groves het egter gedink Oppenheimer was weerloos en dus plooibaar.

Die prent se werktitel was "Fat Man and Little Boy" - die Amerikaanse weermag het Hiroshima se uraanbom Little Boy genoem en Fat Man was die plutoniumbom wat Nagasaki vernietig het.

Die vervaardiger Tony Garnett sê: "It's interesting that until VE-day there was such an unambiguous moral justification for such an obvious evil."

Volgens Joffé was vorige prente oor die bom óf morele essays óf het hulle gely aan 'n gebrek aan mitiese omvang: "For me, the crucially interesting thing was not the bomb itself - the bomb was essentially a dead thing - but the people who were making it. If we could understand how the bomb affected them and what they thought they were doing, and the kinds of questions they were or were not asking themselves, we begin to learn about ourselves. There's nothing to learn about the bomb except that it goes bang."

Faust

In Joffé se mitiese weergawe van die bomstorie is Groves Mephistopheles en Oppenheimer is Faust. Die konflik tussen die lede van die groep vooraanstaande fisici en die morele dilemmas rondom die ontwikkeling van die bom is die hoofbestanddeel van Joffé se prent. En ons weet almal waarop dit uitgeloop het...

"Advance to Ground Zero" is 'n beskeie, maar uiters ontstellende prent wat hier net op video beskikbaar is. Dit is vervaardig deur Martin Sheen se produksie maatskappy, Wisdom, en handel oor 'n dokter (gespeel deur Sheen en sy seun Emilio Estevez) wat in 1956 deelneem aan kerntoets in die Nevada-woestyn. In daardie tydperk is 235 000 Amerikaners blootgestel aan radio-aktiewe bestraling. Byna 700 is regstreeks met radio-aktiewe stowwe ingespuet.

Destyds, toe niemand eintlik 'n begrip gehad het van die nadelige uitwerking van radio-aktiwiteit nie, is die toetse bo-gronds gedoen. Soldate is dikwels as proefdiere gebruik om vas te stel of 'n Amerikaanse mag betrokke kon raak by 'n kemoorlog en dit oorleef. Talle Westers is ná die kerntoets in dié woestyn verfilm en talle akteurs, John Wayne inkluis, is aankanker dood. Of hul dood verband hou met die toetse word nie uit amptelike bronne bevestig nie.

Mense wat nuuskierig is oor hoe die wêreld ná 'n kernoorlog kan lyk, kan gaan kersopsteek by 'n klomp regisseurs en skrywers wie se verbeelding hulle in die steek gelaat het. Dit is interessant dat dit die Amerikaners is wat op die silwerdoek gekkeer met die moontlikheid van 'n kernoorlog en die stof gebruik om verregaande B-grade-snet te vervaardig.

Gemors

Vergelyk byvoorbeeld Spike Milligan se komiese "The Bedsitting Room" (1969) met Amerikaanse prente soos "The Big Bang" (1987), 'n belaglike geanimeerde prent oor die vierde wêreldoorlog; "A Boy and His Dog" (1974) wat van ander post-apokaliptiese prente onderskei word omdat 'n hond telepaties met sy baas kommunikeer; "Buck Rogers and the 25th Century" (1979), 'n Amerikaanse James Bond met kernmutante in Chicago; "Café Flesh" (1982) waarin 99 persent van die bevolking "Sex Negative" is m.a.w. hulle braak as hulle wil liefde maak; "Damnation Alley" (1977), 'n gemors, vol mutante en mensvretende kakkerlakke; "The Day the World Ended" (1955) ... nog gemors en "Deathspout" (1978) ... nog gemors. "The Last Woman on Earth" (1960) is deur Robert Towne (die skrywer van "Chinatown") geskryf en is in 'n ander klas. Drie karakters duik in die see wanneer die kern-slagting plaasvind. Hulle besluit 'n ménage à trois is die beste uitweg!

"Dark Enemy" (1981) is ook 'n perld van 'n ander kleur. Dié eksperimentele kinderflik handel oor 'n groep kinders wat onbewus is van 'n vorige beskawing.

"The Falls" (1980) is die Britse avant-garde regisseur, Peter Greenaway se bydrae tot die genre. Greenaway dokumenteer die "biografieë" van 92 oorlewendes van 'n apokalips. Vorm word natuurlik bo inhoud benadruk. Volgens kritici is dit briljant.

Die Russe het die saak met meer erns benader. Hul droewige en pessimistiese uitkyk word in Konstantin Lopusjanski se "Letters from a Dead Man" (1986) en Andrei Tarkofski se "The Sacrifice" (1986) uitgebeeld. Dit is veelseggend dat dit die Russe is wat ná 'n kernslagting gryp na goddiens en die geestelike. (Die Amerikaners se uitkyk is suiwer materialisties.)

Tarkofski

Tarkofski se "Sacrifice" is waarsynlik die beste prent oor dié onderwerp. Daarin onderhandel die hoofkarakter met God: hy sal homself opoffer as die wêreld na normaal kan terugkeer. Die Time Out-rolprentgids sê: "In Tarkovsky's elliptical and visionary world, the outcome is indeterminate; but

the opening condition of fear and the later weight of prayer are as palpable as a roll of distant thunder. No one else can approach his sense of the apocalyptic."

"Lord of the Flies" raak-raak aan die onderwerp; "The New Barbarians" is die minestrone-weergawe van "Mad Max"; "Panic in Year Zero" wys vir ons die oorlewingstrategieë van die ouens in Los Angeles; in "Planet of the Apes" herontdek Charlton Heston die menslike beskawing op 'n vreemde planeet; in "The Quiet Earth" skeer die Amerikaners weer die gek.

"Testament" (1983) is miskien die Yanks se beste fiksie-poging: dit is 'n hartverskeurende prent oor 'n gesin wat stadig een vir een aan die gevolge van kernbestraling sterf. "The Day After" (1985) het 'n soortgelyke tema.

'n Regstreekse kemaanval op Suid-Afrika was nog nooit eintlik 'n gevaar nie, daarom sal ons in die suidelike halfrond met "On the Beach" (1959) identifiseer. Neville Shute se roman speel in Australië af, waar die laaste lewende mense op aarde wag dat die bestraling uit die noordelike halfrond hulle oorval. Die flikweergawe is egter doodvervelig.

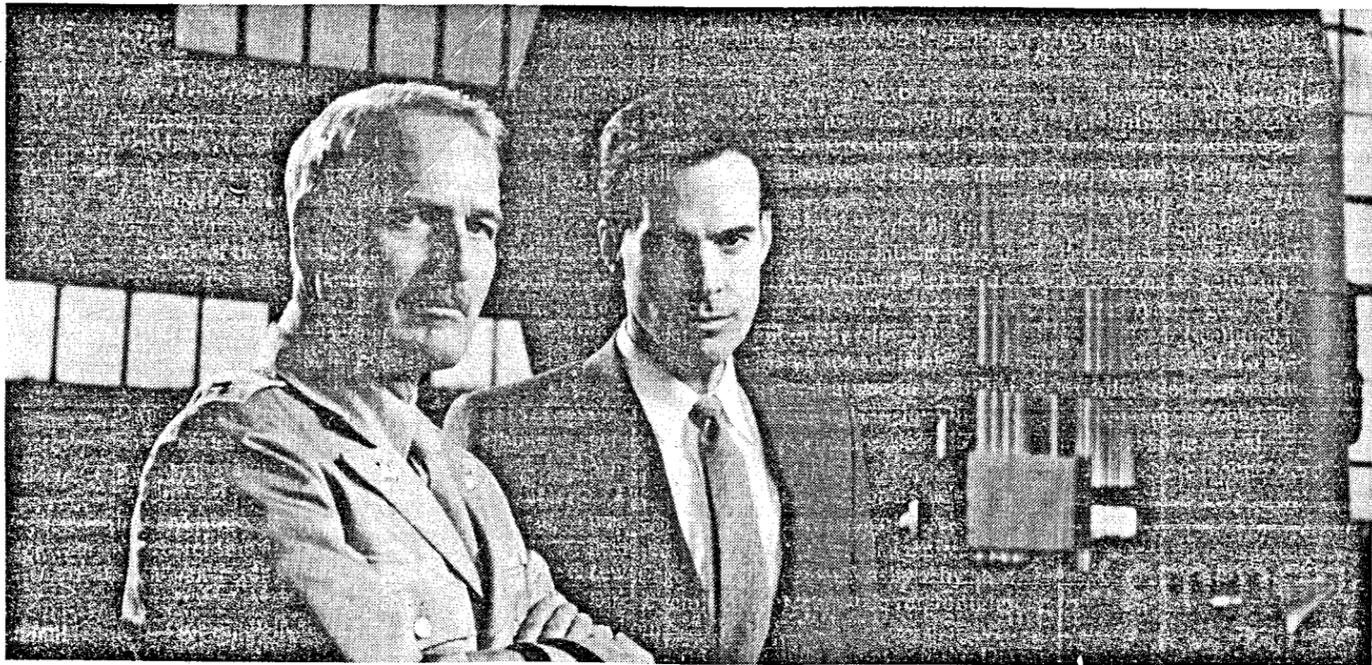
Wapens

Vir diegene wat nie van wetenskapfiksie hou nie, is daar 'n hele boel prente wat waarsku oor die gevare van kernwapens:

"America - From Hitler to MX" (1982), een van enkele Amerikaanse dokkies wat krities staan teenoor die betrokkenheid van Amerikaanse kapitaal by 'n kernoorlog; "Amazing Grace and Chuck" (1987) is 'n verregaande verhaal oor 'n Amerikaanse bofbalspeler wat die Russe dwing om afstand te doen van hul kernwapens, en "The Bedford Incident" (1965), wat ons terugvoer na die Koue Oorlog.

"Atomic Café" (1982) lyk na 'n fassinerende dokumentêr oor hoe die Amerikaners geleer is om die bom lief te hê, maar soos gewoonlik het ons dit nie plaaslik te sien gekry nie. Dit bevat argiefmateriaal oor hoe die Amerikaners reklame gemaak het vir "die bom". Paranoia, "McCarthyism" en kernwaansin was aan die orde van die dag en die Amerikaanse regering het met alle mag gestreef om die bom 'n aanvaarbare toevoegsel tot die Amerikaanse kultuurlewe te maak.

Vroue maak hul bydrae met "Carry Greenham Home", 'n vaal, maar eerlike dokumentêr oor die vredesproteste op Greenham Common. Die "vroulike hoek" kry ook uiting in "Desert Bloom" (1985): 'n stemmingsvolle prent oor die gees van die vyftigs toe kerntoetsing in erns in die Nevada-woestyn begin het en die naëwiteit waarmee die Amerikaners die kern-tydperk

Paul Newman as Groves en Dwight Schultz as Oppenheimer in 'Shadow Makers'

Op die stel, Los Alamos-wetenskaplikes berei die bom vir 'n toets voor

Of hoe die Amerikaners geleer het om die bom lief te hê

binnegegaan het.

Hul naïewiteit word net oortref deur hul sinisme: "Half Life" (1985) is 'n Australiese dokumentêr oor die kerntoets wat op die Marshall-eilande in die Stille Oseaan uitgevoer is. Operasie Bravo het 'n ontploffing meer as 1 000 keer groter as die een op Hiroshima ontken. Volgens die regisseur het die feit dat die wind die bestraling na twee nabygeleë eilande toe sou dra, die goedkeuring van alle betrokkenes weggedra. Propaganda-prente het daarna gepraat van die "stupendous blast" en die "happy amenable savages" wat in die "kernsneeu" gespeel het.

"The Day After Trinity" (1980) is 'n dokumentêr oor Joffé se "Shadow Makers". Die eerste wetenskaplikes wat die bom ontwikkel het, gesels oor hoe die euforie verander het in die besef dat hulle een "Final Solution" deur 'n ander vervang het. Die prent bevat asemnemenende film-materiaal oor die bom in aksie.

Alledaagse kemprente sluit in "The Day the Earth Caught Fire" (1961) waarin 'n joernalis ontdek die aarde is deur twee gelyktydige ontploffings van sy as af gekantel en "Defence of the Realm" (1985), 'n Britse politieke komplotprent.

Die groot regisseurs het in hierdie

kategorie ook nie juis goed gevaar nie: Michelangelo Antonioni het hom al in 1962 met "The Eclipse" oor die onderwerp uitgespreek. Maar al wat hy kon bied, is fassiele angs en uitgediende simboliek. Sidney Lumet het met "Fail Safe" (1964) vir ons Koue Oorlog-paranoia, melodrama en psigose gegee.

Akira Kurosawa vaar beter met "I Live in Fear" waarin die patriargale hoof van 'n Tokio-gesin, uit vrees vir 'n kern-aanval, besluit om op 'n plaas in Brasilië te gaan woon. Kurosawa het weer die saak in sy prekerige "Akira Kurosawa's Dreams" aangepak.

Kernkultuur

Die kunstenaar Laurie Anderson se "Home of the Brave" (1986) het volgens kritici nie in haar aanklag teen wapentegnologie en kernkultuur geslaag nie.

"Kiss Me Deadly" (1955), 'n film noir-agtige prent oor Koue Oorlog-paranoia, word as meesterstuk beskou. Dit dien as waarskuwing vir die mens wat gedurig knoei met die onbekende sonder om aan die gevolge te dink.

Daar is ook "Rockets Galore" (1958), 'n verspotte komedie; "Seven Days to Noon"

(1950), 'n imposante drama waarin 'n kernfisikus dreig om Londen te vernietig as die Britse regering nie ontslae raak van alle kernwapens nie; "Superman IV - The Quest for Peace" (1987); "Them!" (1954), 'n riller oor radio-aktiewe miere; "Twilight's Last Gleaming" (1977), die eerste prent van die Carter-administrasie en 'n rekenaar-riller; "Unstable Elements - Atomic Stories 1939-85" (1965), 'n Britse dokkie oor die bedrieglikheid van die begrip "Atoms for Peace" en hoe die Amerikaners die bom gebruik het om oor die res van die wêreld baas te speel, en "WarGames" (1983), waarin 'n Amerikaanse tiener en sy rekenaar die wêreld red.

Kernkrag hou ook in 'n vreedsame wêreld gevare in: Die Australiese "The Chain Reaction" handel oor kern-kontaminasie waarin almal in zombie-pakke rondhardloop; in "The China Syndrome" ondersoek Jane Fonda en Michael Douglas nalatigheid by 'n kernkragstasie; die walglike "Class of Nuke 'em High" is 'n samesmelting van Blackboard Jungle en splatter-eco-horror en in "Crack in the World" bars die aardkors nadat wetenskaplikes ondergrondse kerntoets uitvoer... met apokaliptiese gevolge.

Dan is daar Joseph Losey se "The Damned" (1961), ook oor kern-navorsing, en die

Amerikaanse dokumentêr "Dark Circle", vol onderhoude met Nagasaki-oorelewendes; "The Fiend Without a Face", 'n stylvolle Kanadese eco-horror-fantastieprent; "In the King of Prussia", "goeie" propaganda oor die hofsak teen 'n General Electric kernwapen-fabriek en "X The Unknown", die historiese verhaal van 'n radio-aktiewe onding wat uit die Skotse Hoëveld oprys.

Silkwood

Mike Nichols se "Silkwood" is een van die min kernprente wat ons hier gesien het. Seker omdat "Silkwood" 'n groterige Hollywoodflick was wat die lig gewerp het op die (ware) geheimsinnige dood van 'n werker by 'n kernfabriek, vermy dit die issues. Karen Silkwood is waarskynlik deur die kernbase vermoor omdat sy te veel vrae gevra het. Die Time Out-rolprentgids beskryf dit s6: "Rather like making a film about Joan of Arc and concentrating on her period pains."

(Inligting vir hierdie artikel kom uit *Première*, *The British Film Institute Quarterly*, *Parker Tyler se "Classics of the Foreign Film"*, *Time Out-rolprentgids*, die *BFI se Monthly Film Bulletin* en *Sight and Sound*.)

ELMARI RAUTENBACH skryf oor die week se TV

"AGENDA" is gedoem. Tensy dié "diepte-nuusprogram" van die SAUK sy ganse formaat en aanslag verander, sal geen volblad-koerantadvertensies óf uitnodigings om minister Vlok "regstreeks self" te vra "wat hy omtrent ons geweldige misdaadprobleem gaan doen" hom verhef bo 'n blote "Netwerk" met neonligte nie...

Die "Agenda"-span sal dit beslis nie wil hoor nie, maar selfs mét die beperking dat hy nie die nuus van die dag mag uitsaai nie is "Carte Blanche" in dié stadium veel meer "aktueel, kontroversieel en onthullend" as sy eweknie by die SAUK. En ironies genoeg is bogenoemde die slagkreet van "Agenda".

Verlede week was die groot bekendstelling van "Agenda". Trompetgeskal, 'n luisterryke onthulling van die naam en elke denkbare belangrike politikus op die verhoog het dit gou uitgespel dat die SAUK met dié swaargeskut sy mededinger, M-Net, van die nuusveld wil afvee. Maar wat gebeur 'n week later?

Met groot swart telefone in elke koerant is lesers Maandag uitgenooi om die "Agenda"-ateljee te bel en min. Vlok self oor die geweldige misdaadprobleem in die land uit te vra.

Maar is dit 'n probleem waarop daar hoegenaamd antwoorde is? En watter "misdaadprobleem" het "Agenda" in besonder in gedagte gehad? Misdaad in Suid-Afrika het baie gesigte. Daar is toenemende misdaad in stedelike woonbuurte wat deesdae dikwels gepaard gaan met moord, maar daar is ook misdaad wat direk voortspruit uit die politieke onstabiliteit in die land en lei tot mense-slagtings.

Nie net is ons land se misdaadprobleem 'n besonder wyd-lopende probleem nie. Maar om boonop só 'n ongedefinieerde onderwerp te pak met net een gas in die ateljee is doodsake vir enige diepte-program. Een mens beskik nie oor al die antwoorde nie; nog minder oor die vermoë om alle aspekte van die probleem te belig. Belangriker nog is die feit dat dié gas 'n politikus is wat net een kant van die saak van misdaadbestryding verteenwoordig.

Seks vir arme siele

GRIN & BARE IT!

Deur Tim Plewman

Met Gordon Mulholland, Tim Plewman, Eddie Eckstein e.a.

Regie: Rex Garner

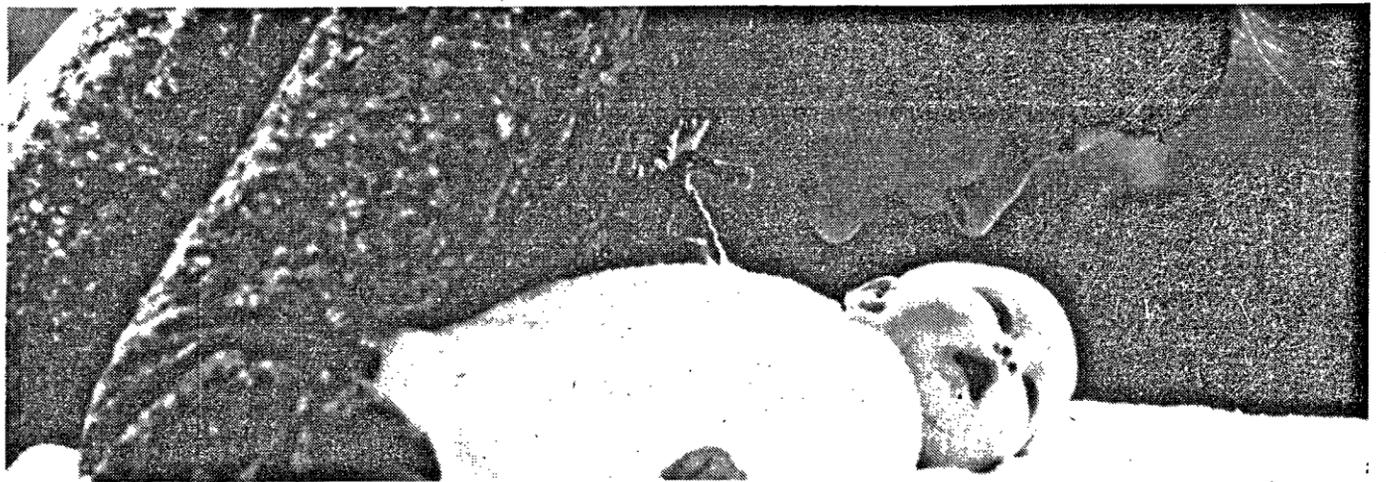
In die Baxter-Konertsaal.

ARNOLD BLUMER

AS jy 'n koffieboontjie aan die einde van 'n stuk garing heen en weer deur 'n emmer water trek, dan kry jy baie flou koffie - miskien. Wat Tim Plewman en sy geselskap hier opdis, is nog flouër. Die storielyn is so droog en afgesaag soos die dennebome op Boland Timber se werf. Om dinge op te kikker spoeg die karakters whiskey in mekaar se gesigte en hulle lek dit nie eers af nie - watter vermorsing van goeie drank! Verder drie paar tiete en 'n pens met 'n bra op: 'n derde-rangse seks-show op die Reeperbahn het méér skop. Maar aangesien "Penthouse" nog nie beskikbaar is nie, gaan die toeskouers na hierdie opvoering stroom. En hulle en die toneel-"spelers" kan nie verstaan hoekom hierdie soort opvoering nie alle beskikbare toneelpryse inpalm nie: dit is dan so suksesvol!

Wat hier gepleeg word is nie "people's culture" en ook nie eurosentriese elitêre kultuur nie, maar 'n (gedeeltelik) sosiaal gesanksioneerde veiligheidsklep vir al daardie kleinburgerlike siele wat in hulle kinderdae geleer is dat masturbasie hare op jou vingers laat groei. Dit is miskien die terapeutiese waarde van dié soort opvoering.

Netwerk met neonligte

Die laaste kans om Meryl Streep se lelikste haarstyl te aanskou ... 'A Cry in the Dark' op M-Net

DIE WEEK SE HOOGTEPUNTE:

Vanaand:

* "Orkney snork nie" om 9:35 nm. op TV1, 'n her-uitsending van die eerste reeks.

* "Spies en Plessis" om 10:40 nm. op TV1. Dié geselsprogram het die afgelope tyd nuwe lewe gekry. Met P.G. du Plessis en Jan Spies as die aanbieders.

Môre:

* "Marriage Italian Style" om 11 nm. op TV1, Loren en Mastroianni in 'n vrolike De Sica-komedie.

* "Murphy Brown" om 9:03 nm.

* "And now for something completely different" om 7 nm. op M-Net, John Cleese en kie. se Monty Python-humor, en "Nuts" om 9 nm.

Maandag:

* "Joe Cocker" om 11:14 nm. op TV4.

* "A Cry in the Dark" om 7 nm. op M-Net, met Meryl Streep en Sam Neill as die Australiese "dingo"-egpaar.

Dinsdag:

* "Hitchhiker" se "Love Sounds" met Klaus Kinski om 9:30 nm. op M-Net.

* The Golden Girls" om 9:30 nm. op TV1.

Woensdag:

* "The Famous Teddy Z" om 6:30 nm., met Jon Cryer in die rol van 'n posklerk-speurder, en "Just Nuisance" net hierna om 7 nm.

* "Dossier" om 10 nm. is die Afrikaanse weergawe van "Police File".

Donderdag:

* "Full House" om 6 nm. "oop tyd" en "Aquaventure" om 7 nm. op M-Net.

* "Dadah is Death" om 9:04 nm. op TV4.

Om dan staat te maak op luisteraars om in te bel met kontroversiële vrae is dom. Kry jy vaal oproepe wat meestal onbenullige vrae as onderwerp het - wat die geval was Maandag - het jy 'n vaal, eensydige program. Die paar vrae wat Annette en Harald gevra het in 'n poging om "kontroversieel" te wees, was té min, té rond en bont en sonder pit om 'n gesprek tot gevolg te hê.

Só is sowel die Sebokeng-voorval as beskuldigings dat Operasie Skildwag verbokkel het in kwalik 5 minute afgehandel. (Laasgenoemde alleen kon met 'n bietjie moeite maklik 'n boeiende program op sy eie geword het.) Beskuldigings van die ANC dat 'n sogenaamde Derde Mag, die Polisie, politieke geweld in die hand werk, is nooit eens bespreek nie. Uiteindelik het "Agenda" die indruk gelaat van vraag, antwoord, nuwe vraag, antwoord, met geen in diepte-gesprek oor eenenkele onderwerp nie en geen poging om tot die kern van die probleem deur te dring nie.

En antwoorde soos "mense in dié land moet hande vat met die Polisie en hulle help in hul taak" is nie die soort stof waarvan opwindende programme gemaak word nie - veral nie as die twee aanbieders die man toelaat om met só 'n vaagheid weg te kom nie. Dit is nie "onthullend" nie, allermins "kontroversieel" en uiteindelik net gegrond op politieke sentimente pleks van feite.

As "Agenda" hoegenaamd sal wil slaag, sal hy moet gaan kers opsteek by die Amerikaanse "60 Minutes" of Ted Koppel se "Nightline". Maar dan sal hy bereid moet wees om geld te bestee - baie geld - op navorsing, verslaggewers wat buite inligting inwin, en filmmateriaal oor die onderwerpe wat bespreek word; en sal hy ook meer tyd moet spandeer aan die manier waarop die program aanmekeer gesit en aangebied word. Twee aanbieders, 'n gas en 'n paar oproepe wat eue neem om deurgeskakel te word, is 'n waarborg vir oppervlakkigheid.

Bekke gaste en ruimte-wesens

NOG iets waarna die SAUK klaarblyklik nastiglik soek, is die ideale geselsprogram. Tony Sanderson het gekom en gegaan. Só ook Kevin Savage. Maar steeds is het einde niet.

Die afgelope vakansie is ons behoorlik toegegooi onder 'n uiteenlopende klomp

gesels- en gesels- en vermaakprogramme. Sommiges, soos TV4 se "S&T" en TV1 se "Alain D' Woolf" moet liefso gou moontlik vergeet word.

'n Ander, soos TV4 se "Patrick", met Patrick Mynhardt as die gasheer het 'n mate van sukses behaal, in só mate alans in die oë van die SAUK dat 'n reeks van vier programme nou gemaak word wat Saterdag 9 Februarie om half tien afskop.

Van die hoofredes hoekom dié program geslaag het ná soveel ander mislukte probeerslae is waarskynlik die keuse van gaste, dit wat hulle kwyt geraak het, en die vinnige pas, met mense wat kom en gaan en soms selfs by die gasheer oorneem en begin vrae vra aan 'n betrokke gas. Met die uitsondering van Shaleen Surtie-Richards is in dié loodsprogram van "Patrick" eerder gekonsentreer op ongewone mense as sogenaamde bekendes en beroendes (en by ons beteken dit nege uit tien keer 'n TV-ster). Die elegante gryskop Elizabeth Klarer, wat met 'n doodreguit gesig vertel hoe sy 'n kind van 'n buite-ruimtelike wese gebaar het - uiteraard op die planeet van die kind se pa(!) - en dit boonop (steeds met 'n reguit gesig) 'n "close encounter of the fourth kind" noem, is darem eindeloos interessanter as die oor-bekende sterretjies wat hul verskyning op bykans elke ander geselsprogram gemaak het.

In die eerste program van die reeks kom dit egter voor of "Patrick" weg beweeg van dié resepe as jy kyk na die name van sy gaste. Maar sy besprekingsonderwerp prikkel steeds die belangstelling. Die mense met wie Patrick op 9 Februarie gaan gesels oor "bygelowe en fobies" is die sirkusbaas Maurice Carré, Mimi Coertse, Zack du Plessis, Abdul Bhanjee en Alvin Collison. Dit kan dalk werk...

Intussen het TV1 glo besluit om finaal vaarwel te sê aan die hopelose "Late Night Live" en beplan hy glo later in die jaar 'n soort "song 'n dance"-geselsprogram met Cyril Green as die aanbieder. "Biltong and Potroast" met musiek?

Misdaad: die wrede werklikheid

MISDAAD word dikwels in polisieboekse op TV op 'n ligte manier hanteer. Die skurke kom meestal lomp en dom voor, met die geregsdiens as al-magtig, al-wys en

met 'n sin vir humor selfs in die moeilikste situasies. "Hill Street Blues" was van die eerste polisieboekse wat die grimmige werklikheid in geen simpateke terme uitgebeeld het nie en doen dit steeds - in só 'n mate dat sommige kykers nie meer kyk nie, want dit is nie "vermaaklik" nie.

Dié werklikheidsgetrouheid van die reeks het egter 'n eie aantreklikheid. As 'n kyker identifiseer jy met die menslike emosies van die karakters en raak die verhaal jou.

Ewe werklikheidsgetrou word die ware verhaal van 'n jong Australiese dwelmsmous uitgebeeld in TV4 se mini-reeks, "Dadah is Death", wat Donderdagaand om 9:14 nm. begin. Die reeks is gegrond op die stryd van Kevin Barlow (John Polson) se ma, Barbara Barlow (Julie Christie), om haar seun van 'n galgdood in Maleisië te red, nadat hy op die Penang-lughawe gearrester is met heroïene in sy besit. Die Maleisiese regering was onwrikbaar in hul besluit: vir dié oortreding word die doodstraf opgelê - ongeag die ouderdom van die gevangene óf sy rekord. Barbara Barlow se enigste uitweg was 'n wêreldwye emosionele veldtog om hulp...

Goeie komedie is daar darem ook. "The Fanelli Boys", wat Vrydagaand om 11:04 nm. op TV4 uitgesaai word, is 'n produk van die "Golden Girls" se skryfspan, terwyl Donderdagaand se "Assignment Adventure" om 11:30 nm. op TV1 kyk na die mens se dramatiese pogings om struikelblokke in die natuur te oorwin. Donderdag se episode beeld die Amerikaner Jeff Lowe se stryd uit om Moose's Tooth, 'n ysberg in Alaska, tot bo te klim.

Die drie naweekfliks wat die moeite werd is, is M-Net se "Nuts" mōreand om 9 nm., waarin Barbra Streisand 'n ryk prostituut is wat wil bewys sy was nie kranksinnig toe sy 'n man vermoor het nie; dat sy trouens die reg gehad het omdat dit selfverdediging was; "Switching Channels" Sondagaand om 8:30 nm., 'n komiese weergawe van "Broadcast News" met Kathleen Turner, Christopher Reeve en Burt Reynolds in die hoofrolle; en die ewe vermaaklike, uitstekende "Marriage Italian Style" om 11:00 nm. mōreand op TV1. Hierin speel Sophia Loren 'n uitgeslae Italiaanse vrou, wat haar minnaar (Marcello Mastroianni) met 'n slap riem - en drie seuns - vang. Die regsgeleerde is Vittorio De Sica.

THE COMFORT OF STRANGERS
Met Rupert Everett, Christopher Walken, Natasha Richardson en Helen Mirren

JAN KONTERDANS

"THE Comfort of Strangers" is 'n moeilike rolprent, maar beslis 'n lonende en onthutsende ervaring. Die rolprent ondersoek 'n verwronge verhouding tussen fascisme en seksualiteit, maar is nie moralisties nie.

Die rolprentgenre word hier dalk oorskat deur te veel onmiddellike diepte-waarneming van 'n kyker te verwag. Dramatiese inhoud gaan verlore ter wille van die verborge sielkundige ontplooiing van die karakters. 'n Mens wonder ook of Harold Pinter se bedoelde saai dialoog nie die intelligensie van die toeriste-paartjie onderskat nie.

'n Britse paartjie, Mary en Colin, wat ongetroud is maar saamwoon, gaan Venesië toe vir 'n "tweede wittebrood". Hulle verhouding is vervelig en dood nes hul ervaring van die omringende sensuele weelde. Hulle het Venesië toe gekom "sodat ietskan gebeur om hul verhouding te red".

Op soek na 'n restaurant raak hulle hopeloos verdwaal totdat ene Robert, 'n gladde aristokraat wie se voorgeslagte van Venesië is, onverwags op hulle afkom en na sy eie restaurant vergesel.

Hy vertel hulle 'n bisarre verhaal van sy kinderjare en dit blyk hy is 'n vreemde karakter wat daarvan hou om plesier met pyn te kombineer.

Nadat Mary en Colin op sy wyn dronk word, slaap hulle in die straat. Toe Robert hulle die volgende dag raakloop, is hy kantiig geskok en bring hulle na sy huis om te slaap. Agter sy gemaklike houding skuil 'n berekende houding wat die toeval netjies beplan.

Mary en Colin se saai liefdeslewe ondergaan 'n onverklaarbare oplewing as gevolg van die ontmoeting met Robert en sy vrou Caroline. Sy is net so vreemd soos hy en tydens hul eerste gesprek vertel sy uit die bloute aan Mary dat sy haar en Colin, wat baie aantreklik is, afgeloer het terwyl hulle kaal geslaap het. By 'n later ontmoeting vertel sy oor haar en Robert se

Fascisme se vreemde troos

sadomasochistiese verhouding. Hy is die sadis en sy die masochis en sy sien haar lewe as uitsluitlik as diens aan hom.

Die toeriste-paar se leweloosheid kontrasteer eers opvallend met die (versteurde) lewenslus van die Venesiese paar. Daar is 'n vreemde hartstog in lg. twee se lewens. Snaakse dinge gebeur egter in die herehuis met Mary en Colin, maar 'n mens vermoed hulle is onbewustelik daartoe aangetrokke. Toe Colin aan Mary vertel Robert het hom, toe hulle alleen was, in die wind geslaan is sy met afsku vervul.

Mary onthou op 'n stadium na 'n nagmerrie 'n foto van Colin wat Robert skelm van hom geneem en aan haar gewys het. Tydens die laaste, noodlottige besoek aan die herehuis neem Robert Colin na sy restaurant wat ook 'n diskrete uithangplek vir gays is. Tuis in die groot huis gee Caroline intussen Mary 'n dwelmdrankie in. Terwyl sy erg bedwelms, vertel sy Mary dat sy en haar man 'n seksuele obsessie met Colin het. Toe die mans terugkeer is Colin vanselfsprekend erg ontsteld oor sy vrou se toestand. 'n Bakleiery ontstaan en die onagressiewe Colin word koelbloedig voor 'n spieël vermoor. Die toneel waar hy doodbloeit kan moontlik aan 'n orgasme herinner. Mary, Robert en Caroline eindig in die polisieostasie.

Robert se verborge persoonlikheid begin gaandeweg bekend word. Hy is trots op sy familie se fascistiese geskiedenis en het veral vir sy afsydige, fascistiese machismo-pa (nou wyle) 'n heldevereering. Sy seksualiteit is sterk daardeur beïnvloed. Die kyker vermoed hy is latent homoseksueel.

Sy vrou sê oor haar versteurde huwelik aan Mary: "Omdat ek pyn gevoel het, het ek later skuld begin voel. Daarom moes ek weer pyn voel". Skuldig natuurlik, dat sy 'n vrou is.

Colin is 'n prosaïese, passiewe karakter. Hy het 'n sterk vroulike kant (ondanks sy forse voorkoms) waarvan die positiewe kant later na vore tree. Hy word deur die

ongehinhibeerde Venesiërs aangestaar as 'n seksvoorwerp omdat hy so mooi is. Na die wending in sy verhouding met Mary is dit duidelik haar seksuele ervaring as vrou is vir hom ook belangrik. Voorheen kon hy nie 'n flenter omgee nie. Hy verander van onaantasbaar sorgeloos in 'n meer huislike tipe wat Mary vra om te trou. Sy is eers die huislike een maar word gaandeweg meer onafhanklik en vry.

Die rolprent probeer veranderende geslagsrolle herdefinieer. Die aristokratiese paar is seksisties. Telkens sê Robert die man se rol moet weer gesuiwer word sodat hy weer behoorlik kan oorheers. Die twee toeriste se verhouding in teenstelling is androgeen en vervelig.

Die fascisme in Robert se seksualiteit val op. Hy het 'n totale aversie om enige kwesbaarheid in homself te aanvaar want dis teenstrydig met sy geïdealiseerde beeld van die man as onaanraakbaar. Die beeld, geskoei op sy pa - die oppermagtige, onbereikbare fascis, word op Colin geprojekteer. Hy voldoen aan die onbereikbare ideaal omdat hy 'n toeris is en Robert hom nie ken nie.

Robert bevind hom in 'n absurde, pynlike situasie. Hy kan nooit sy begeerte na die oppermagtige man vervul nie want daarvoor moet lg. "in besit" geneem word. (of Robert deur hom "in besit" geneem word).

Die onbereikbaarheid van die geïdealiseerde man wat Robert heimlik begeer, is, soos die koudheid van sy pa, onontbeerlik vir die "oppermagtigheid" daarvan. Om sy eie "goddelike" status - die woord word gebruik - in stand te hou, viktimiseer Robert vir Colin en vermoor hom later. Die moord neem die plek in van 'n seksdaad, sonder lg. se kompromieë.

In proto-tipe fascistiese samelewings waarin die man sterk oorheers, gebeur dit oënskynlik dat die fascistiese man die ander man wat hy begeert tot slagoffer maak om dit te ontken. Sy homoseksualiteit bestaan op absurde manier in weerwil van die ontwerp

van sy samelewing.

Colin word gemolesteer (iemand knyp sy boud) deur Robert se gay meelopers en hul houding eggo die seksueel verdruchte houding van Robert. Hul homoseksualiteit word op potsierlike wyse 'n herbekragtiging van die fascistiese samelewing pleks van om die doodsteek daarvan te wees.

Robert haat vroue omdat hulle die ware dinamiek van verhoudings waarin gemeenskaplike kwesbaarheid 'n rol moet speel, verteenwoordig. Hy haat ook mans soos Colin wat daarmee saamspeel, die magtige man-beeld vernietig en boonop 'n jol het. Hy is jaloers op albei se sielkundige integrasie.

Die kragtoer van die rolprent is hoe dit die problematiek van die twee pare bymekaar laat aansluit. Die rol van Colin en Mary is nie slegs dat hulle as naïewelinge beskikbaar is om uitgebuit te word deur die ander twee nie. Colin en Mary se doodsheid laat die kyker net so ongemaklik voel as Robert-hulle se vreemdheid.

Dis aardig dat dit die twee Venesiërs is wat in hul gebare en dialoog gevoel en empatie toon. Wat normaalweg met ordentlike mense soos Colin en Mary verbind word, word hier met boosheid en uitbuiting gekombineer.

Dit lyk of Colin en Mary se oorspronklike afwesigheid van sensitiwiteit ook te wyte was aan 'n afwesigheid van gemeenskaplike kwesbaarheid teenoor mekaar, maar om heel ander redes as by Robert-hulle.

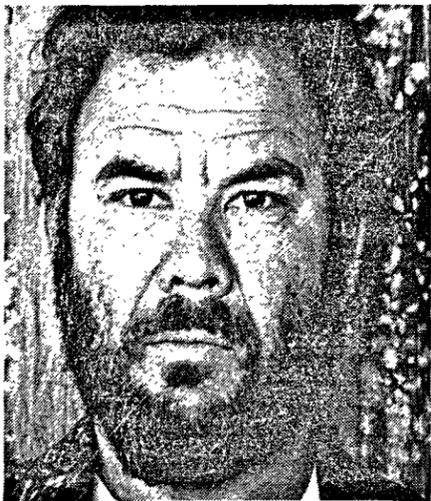
Dis asof Robert en Caroline aan Mary en Colin wys dat die teelaarde vir kwesbaarheid nie onverstoerbare alledaagsheid is nie maar 'n mate van onsekerheid, twyfel, gevaar en vreemdheid teenoor mekaar. Robert en Caroline bring 'n vrugbare konflik in die ander twee se lewens. Die gelate aanvaarding op Mary se gesig in die polisiekantoor is waarskynlik weens die nuwe, onthutsende insig wat sy gekry het wat selfs haar droefheid oor Colin se dood oorheers.

Kaapse Krismis - Klopse in die gopse

ROBIN HAWKINS maak 'n Kaapse lawaal

IN die langerige gaping, gaap die Kaap maar, soos gewoonlik. Alles stol en daar is kans om oor 'n hele paar sake na te dink. Daar's die gewone strandstorm van binnelanders en saam met hulle die vlaag "Jo'burg acts" om hulle te bedien. Die klubs en goed, lyk my, glo vas dat hierdie ingevoerde geldmyne verkies om deur bekende "kuns en kultuur" getraakteer te word. As Kapenaar, sal ek nie kan sê nie. Ek weet net dat ek in Johannesburg geneig sou wees om Kaapse vermaak te vermy. Ek meen mos...Daai vind ek mos volop by die huis in elk geval.

Maar al deur al die jollery is die ernstiges onder ons nog steeds besig met debatte en polemiek en ander meer belangrike kultuursake. Genoeg om 'n mens heel om te krap. Daar's deesdae soveel stuiwers dat die armbeurse opraak. Dit gaan alweer oor die kulturele boikot en die ou Kaapse lawaaimakers het alweer baie daartoe te sê. 'n Artikel in die London Times het die spykers kliphard op die kop geslaan toe daar gepraat word van die professionele burokrate wat in gevaar staan om hul gerieflike werkies te verloor, indien die boikot sou verval want dis inderdaad die kleinste, gryser vissies - wat die bietjie mag wat hulle het dalk moet prysgee - wat die hardste skree, al stem die meeste groot kokkedore blykbaar saam, dat die boikot gelig moet word. Selfs kameraad Tambo is dit hiermee eens. Ons praat nie eens van die groot vraagteken wat oor die hele boikot-etiek hang nie. Dis mos makliker om oogklappe aan te trek as om sake "uit te check" en 'n eie selfstandige mening te vorm. Of so dink me. Jacqui Nolte een van die mees spraaksame spreekbuise van die

Roger Lucey ... die troebadoer met vlymskerp tande

sogenaamde "progressiewe" demokratiese beweging en haar trawante blykbaar, soos hulle vir Mike van Graan van CAP se meer verligte standpunt in South met hul uiters reaksionêre retoriek probeer aanval. Daar word gesuggereer dat Mike en mense wat soos hy "inkonsekwent" optree hardgewonne grond prysgee ... Dat hulle die hele grondslag van die struggle ondermyn en dis veragterlik. A nee al!

Watter tipe denke is dit (as mens dan nog van "denke" kan praat) wat weier om verdere betragting van 'n saak toe te laat, nadat 'n besluit geneem is. 'n Besluit wat nie net belangrike gevolge het nie, maar wat toe dit geneem is moontlik effens ondeurdag was en wat met verdagte kriteria toegepas is. Situasies verander. Kriteria wat van die staanspoor af wankelrig was, verander ens. Niks behalwe me. Nolte se posisie is volkome staties nie. Ongelukkig is sulke mense dikwels belangrik in die kielwater van Kaapse kultuur. Hulle sit op komitees en lewer alewig

toesprake wat skrikwekkend na mekaar klink, tot op die punt waar 'n mens weet wat hulle te sê gaan hê. Dus spaar 'n mens maar die petrol en bly tuis. Selfs die TV bied meer veruiming aan, en dit sê baie.

Hier kom nog 'n goggal! Wat het van die begrip "vryheid" in hierdie retoriese moeras geword? Waar pas beleidmakers en "cultural desks" in? Waar kry hulle hul kriteria vandaan en die belangrikste, wat is hul motiewe? Die knoop lê natuurlik in motiewe. (Groot vraagtekens flits byvoorbeld as verteenwoordigers van platemaatskappye op hul kultuurkomitees sit.) Hier wil ek die begrip mainstream voorstel, waar dit 'n prominente kunstendens vorm, wat dikwels deur skrandere entrepreneurs raakgesien en uitgebuit word. Waar die straat-musiek van daklose New York jeug meedoënloos bemark word tot hoogmode, waaruit dieselfde ou spul maar weer baie geld maak. Ek vra my dus af: Wie kapitaliseer uit kunstendens wat deur beleidvormende kultuur-komitees en goed bevorder word, op watter manier ook al?

Kyk byvoorbeeld na POC. Ses maande terug was hulle vir my hoogs interessant, maar nou maak hulle my net vies. Na hulle "sukses" op die Radio 5 Birthday Bash daar op die Rand, is soveel geld en ontwerp in hulle ingepomp, dat hulle deesdae bloot 'n mode-formule geword het, waar hulle in die begin sterk verbind was aan skooljeugopstande aan die Kaap. Dis eintlik tragies. 'n Vriend van my som die proses toe heel eenvoudig op. "But you see, sê hy 'they've just joined the mainstream." Presies. Of korter gestel: Sies.

Roger Lucey-Running for cover

Dis juis hoekom ek nogal opgewonde was toe ek hoor van die wederopstanding van Roger Lucey, 'n musikant wat nog altyd net skuins van hierdie "mainstream"-besigheid beweeg het, en wat skielik omtrent 6 jaar terug verdwyn het. Slaan my dood toe

sy agent my bel en sê dat hy weer 'n plaat gemaak het, en dat hy 'n show by die Little Theatre op UK se stadskampus gaan aanbied. Ek luister toe die opnames en was nogal beïndruk. Toe gesels ek met Roger, omdat 'n paar goedjies gepla het. Daar is steeds sy kitaar feitlik dwarsdeur; "backing vocals" wat nie lekker is nie - te hard en gedwonge - en een of twee ander dinge. Ek wou uitvind hoe die sake in sy verhoogoptredes aangespreek gaan word, omdat ek weet wat ons plaaslike plate-regisseurs aan musiek kan maak.

Daar is 'n minimalisme in sy benadering wat in kras teenstelling met die half-kitsch deklaag staan. Miskien 'n ietsie van Tom Waits, met lifteke wat hard tussen die oë slaat. Sy inhoud bly diep in sy ervaring as 'n nuusman in SA gewortel - die musiek vol tragiek en patos weerspieël sy siening van homself as troebadoer. Vandaar die minimalisme... Vandaar ook die gebondenheid aan die kitaar. Dis hoogs draagbaare Kenny Henson se "folk/rock"-kitaarstyl pas goed in. Niks baskitaar nie. Die onderlaag word gedra deur lieflike tromwerk van Dan Chiorboli wat Afrika tot in die rugstring van die musiek inweef. Hy het terloops al met Ladysmith Black Mambaso saamgewerk. Instrumentasie wat maklik in sinnelose lekkerluister "rockability" kan omtaard as dit nie baie vernuftig behandel word nie. Al is dit nie eintlik op opnames die geval nie behalwe in die skitterende lied, "The Line" is ek geneig om die fout voor die deur van die produksiekamer te lê en aan te beveel dat mens die opvoerings bywoon. Roger se sterk persoonlikheid en skerp waarnemings en die minimale direktheid van sy styl wat die musiek van alle onnodige versiering stroop, beloofom nogal 'n ervaring te wees. Ek sien self uit daarna. Dit loop van 22 Januarie tot 26 Januarie.

Gaan kyk. Die troebadoer het vlymskerp tande.

Fishpaste, Kondensmelk en Koningskruid

MIN dinge laat 'n mens se moed so sak as skemerkelk-happies.

Jy staan dop in die hand en gesels met die baas se boring vrou, wiegend op jou haaipolfaais en hoop vir 'n happie. Helaas dan kom dit: Winkelwitbrood-driehoek met Marmite op repies blaarslaai, doopsouse gemaak met kondensmelk en salad cream, slap sausage rolls, Weense worsies en miniatuur-uitjies die kleure van verkeersligte ingeryg met kaasblokkies op 'n stokkie.

Hoekom is cocktail-kos meestal so aaklig? 'n Gasheer doen dikwels moeite met sy full bar, jy kan Campari en vermoet kry, maar te ete gee hy sonder skroom vir jou 'n keuse van Salticrax met 'n enkele groen olyfringetjie of fishpaste op ou scones.

Wat makeer hom? Mense is honger as dit cocktail-tyd word man. En as jy wil hê jou staan-en-skree-partytjie moet 'n sukses wees, moet jy keer dat neef Kris om halfagt in die krismisrose val, dronk en honger.

Hiermee dus 'n paar lekker skemerkelk-resepte as aansporing, sodat ons nie agterna by Blues moet gaan eet om die gaatjies vol te kry nie.

Die meeste van die resepte is afkomstig uit 'n heerlik bruikbare kookboek genaamd "Particular Delights" van Nathalie Hambro. Sy is 'n wiz van 'n kok wat kan skryf ook.

Hier is 'n weergawe van devils on horseback, 'n ou Ingelse southappie. Die beste manier om met filo-deeg te werk, is een blaar op 'n slag. Hou die res onder 'n nat vadoek, anders droog hulle dit uit.

Dulwels in oorpakkies

Jy benodig 100 g blouskimmelkaas, een gehoopte eetlepel fyn vinkelsaad (supermarke hou deesdae alle speserye aan), 20 ontpitte pruimedante, 20 repies dun spek sonder swaard, tien blare filo-deeg en vier eetlepels gesmelte botter.

Meng die kaas en vinkelsade saam en

vul die pruime met 'n lepeltjie mengsel elk. Rol 'n repie spek om elke pruim en hou eenkant.

Maak twee jassies op 'n slag: neem een blaar deeg, lê plat neer en smeer 'n lagie gesmelte botter op met 'n kwassie. Sny die blaar in die lengte in twee. Plaas 'n pruimedant in elke hoek en vou die deeg skuins in driehoek oor en weer, laag op laag, asof jy 'n samoosa maak. (Moenie panic nie, gebruik jou verstand.)

Herhaal totdat al die pruimedante opgebruik is. Die res van die filo-deeg kan jy weer in die vrieskas wegpak.

Bak die filo-jassies op 'n gesmeerde bakplaat teen 190 grade Celsius vir 25-30 minute, tot die deeg mooi goudbruin en vlokkerig is.

Bedien warm, of maak die volgende dag weer warm. Vergeet van mikrogolf: hulle word soggy.

Volgende is 'n asemrowend eenvoudige en duur happie om jou yuppie-klieënt te beïndruk.

Salm-kornette

Meng 250g ricotta (vars ongesoute Italiaanse kaas, die nat soort, wat jy by delikatessewinkels kan kry) met 'n lepeltjie of twee fyngekapte pietersielie en 'n paar draaie vars peper.

Neem sowat agt dun snye gerookte salm. Plaas 'n lepeltjie ricotta op elkeen. Rol op. Dien net so op, verkieslik op 'n groen bord want dit lyk so mooi. Moenie eers bodder met verder pietersielie-gamering nie. Die yuppies sal anyway morsdood neerval van impressed.

Jy kan hierdie mengsel vooraf maak en die blare later vul. Gebruik jou eie wingerdblare, effens slap gekook in soutwater of koop wingerdblare in 'n bottel, maar onthou om hulle deeglik af te spoel om die sout na smaak te kry.

Oesters in wingerdblare

Meng en druk fyn: 'n koppievol gekookte, gekapte spinasie (die bevrore soort is ook OK, die geroom nie) 250g ricotta-kaas, 4 middelslag-sampioene, gekap, 2 blikke gerookte oesters, hul olie afgegooi, 'n paar fyngekapte sprietuie, rooipeper en sout na smaak. Maak koud.

Nou maak jy verder asof jy dolmas maak: Plaas 'n wingerdblaar natkant boontoe op 'n houtbord, sit 'n lepeltjievol kaasmengsel daarop en vou die blaarrante toe om 'n netjiese pakkie te maak.

Pak die pakkies styf teen mekaar in 'n platterige ysterbord wat op die stoof kan kook, of gebruik 'n stoom-mandjie oor 'n pot kookwater. As jy 'n bak gebruik, gooi 'n halfkoppie witwyn oor en kook saggies

vir 30 minute. Of stoom 20 minute oor kookwater. Haal die pakkies uit, en moenie brand nie dis blitswarm. Bedien so warm as jy kan.

Kruie-geesdriftiges het teen die tyd al hektare vol basiliekruid oftewel koningskruid geplant. Die kruid het die mooiste naam van almal - basilikos is die Griekse woord vir 'n koning. Die welige struik met sy peperagtige blare word kniehoog as hy in die grond geplant word. Onthou om die botsels en blommetjies bo-aan die plant te knip - dan bos jou basiliekruid. As jy genoeg van die kruid het om mee te speel, maak hierdie besonderse variasie op die hertogin se komkommersamies. Vra jou rustige tannie met die fyn hand om die samies so klein as sy kan te maak: Meng 'n handvol basilieblare, fyngekap met roomkaas. Smeer op papierdun vars bruinbrood-en-botter met 'n skyfie tamatie op elkeen. Sny in happies so groot soos posseëls. Dien die broodjies gou-gou op of hou klam onder 'n linnedoek tot die mense kom. Koningskos.

Bier van oraloor

BJ LANKWARDEN skryf vandeeweek verder oor bier

BIERDRINKERS hoef hulself nie net te help aan plaaslike bier nie. Dié somer is daar 'n hele paar internasionale soorte verkrygbaar, soos byvoorbeeld 'n paar handelsmerke uit Mexico.

Sympatico in die swart matbottel is hier en Corona in die helder bottel behoort ook al verkrygbaar te wees.

Corona is geheel en al 'n nuwe konsep in bierdrink. Geen glase vir Corona nie, die bottel is jou glas. Sit eenvoudig 'n klein skyfie suurlemoen in die nek van die bottel en drink die bier.

Corona se groei is verbasingwekkend. Binne ses jaar het die uitvoer na Noord-Amerika gegroei tot meer as 20 miljoen kaste per jaar. Corona is die grootste verkoper van ingevoerde bier in Kanada, Australië en Nieu-Seeland. Dit wil lyk of almal dit drink.

Wat ook lyk of dit toeneem, is die verbruik van top-gefermenteerde bier, veral die Duitse koringbier, beter bekend as weizen en weissbier.

Uiters verfrissend en perfek as lusmakertjie of as 'n regmaker in die

oggend. Die biere het baie skuim, so gooi dit in groot glase. Bekende name is Erdinger, Oberdorfer en Spaten. Bowenal is die biere uiters geskik om saam met 'n maaltyd te geniet.

'n Ekstra klein lekkerte wat pas hier ter lande aangekom het, is Stones Best Bitter van die Verenigde Koninkryk van Brittanje. 'n Super-verfrissende bier met 'n redelik lae alkohol-inhoud, so jy kan gerus 'n paar meer drink. Of slaan oor na 'n romerige "ale" in die vorm van Bass Ale, so uitnemend, dit gee 'n nuwe betekenis aan bierdrink. Wat jou ook van Bass opval, is soos die drank in jou glas warmer word, verbeter die smaak. Die teken van 'n behoorlik gebroude top-gefermenteerde bier.

Terug na Duitsland, waarna ook in laasweek se rubriek verwys is. Hulle het een unieke bier omdat dit bitterder is as al die ander - Jever Pilsener. Jever is 'n bier wat heerlik is in klein hoeveelhede, een of twee of 'n keer, nie meer nie. Maar die smaak is so kenmerkend, dit het 'n getroue aanhang.

Daar wag baie bierdrinkpret vir jou in die drankwinkel hierdie seisoen. Gaan maak gerus 'n "internasionale" draai.

'n Vol jaar vir After Dark

AFTER DARK, die gewilde kabaret-restaurant in Pretoria, bied weer vanjaar velerlei kabarette.

Die eerste aanbieding is "Simply Blues", die Steve Walsh kabaret met Joanna Rowlands en Wendy Oldfield. Hierdie kabaret het reeds veel lof op die Grahamstadfees ingepalm. Dit begin 14 Januarie.

"Agter die horison" begin 16 Februarie. Die sangers Jannie du Toit, Christa Steyn en die nuweling Suzette Eloff sing komposisies van Brel, Robert Long, Lloyd-Webber, Lennon en McCartney, Lucas Maree, Clarabel van Niekerk asook hul eie liedjies.

"Total Eclipse", Didi Kriel se futuristiese rock opera met musiek uit die vroeë sewentigs gaan swaarmoedige kwessies soos die osoonlaag, geweld en chemiese oorlogvoering op 'n "vermaaklike" wyse aanspreek. Dit begin 20 Februarie.

"Dancing with John" sal Nataniel se laaste kabaret vir 'n geruime tyd wees voordat hy op 'n landwyse toer vertrek. Dit begin 18

Maart.

Cutt Glass sing weer op versoek van die publiek, hierdie keer a-capella. Dit begin 3 April.

Die gewilde kunstenaars Elsabe Zietsman, Alida White, Johannes Kerckorrel, Laurika Rauch, en Thandi Klaasen sal weer optree.

Jeanne Goosen werk saam met Didi Kriel aan "Nagmerries" terwyl Casper de Vries en Tobie Cronje aan 'n oorsig van die afgelope dekade getiteld "Katte-strofes en manne-wales" werk.

Danssambreeel

DIE Dance Umbrella bied reeds die afgelope twee jaar 'n platform vir hedendaagse dans in Suid-Afrika. Vanjaar se dansfees word vanaf 25 Februarie tot 9 Maart aangebied by die Wits-teater. Die fokus is veral op oorspronklike werk wat nog nie vantevore in die Transvaal aangebied is nie.

dié week by die MARK-TEATER

MARK-TEATER

SHADOWLANDS

Regie deur JANICE HONEYMAN - Met Brian Murray, Helen Bourne, Michael McCabe, Ron Smerczak, Kenneth Baker, Norman Coombes

Ma tot Vr 8nm; Sa 6nm en 9nm; Wo 3nm - Begin 30 Jan

upstairs by die MARK-TEATER

Ma - Vr 8:15nm. Sa 6.15nm & 9:15nm

ANDREW BUCKLAND in sy 'Between the Teeth' Regie: Janet Buckland

KIPPIES BY DIE MARK

Di tot So 9nm
Loading Zone

DIE LAAGER

Net vir volwassenes
BLITZBREEKER AND
THE CHICKEN FROM
HELL

Regie deur BOBBY HEANEY

Met Jonathan Pienaar, Jurgen Hellberg, Koekoek en Matthew

Ma tot Vr 8.15nm; Sa 6.15nm & 9.15nm

MARK-GALERYE

Fotografie deur JOHN BRETT COHEN

- open 20 Jan

Warehouse by die Mark-Teater

PIETER-DIRK UYS en LIZZ MEIRING in

An Audience with
Evita Bezuidenhout - The
Ultimate Indaba with Bokkie Bam

Di tot Sa 8nm; aandete 7nm

Telefoon 832-1641

Bespreek by enige Computicket, tel 28-3040

Johannesburgse Woolmark: Elke Saterdag van 9vm tot 4nm

Vrydag 18 Januarie 1991

Hein Willemsse

30 jaar ná '60

VIER jong Afrikaanse skrywers, party van hulle is ook letterkundiges, bied vanjaar by die Somerskool van die Universiteit van Kaapstad 'n kursus aan oor enkele aspekte van die Afrikaanse letterkunde sedert die jare sestig.

Dis nou dertig jaar ná die "berugte" Sestigters soos André P. Brink, Etienne Leroux en Bartho Smit nuwe lewe geblaas het in die Afrikaanse letterkunde. Dis ook twee dekades sedert Breyten Breytenbach kom roer het met sy "Blik van buite"-lesing by die Sestigterskool in Kaapstad.

Vanjaar se kursus lê klem op tekste uit die jare tagtig.

Gerrit Olivier, skrywer van die essays "Ongerymdhede" en hoof van die departement Afrikaans en Nederlands by Wits, gee twee lesings: "Die vanselfsprekende teks" en "Die debat van die jare tagtig".

Hein Willemsse, senior lektor in Afrikaans by Wes-Kaap en digter van "Angsland", praat oor "Swart Afrikaanse letterkunde".

"Hoe hoorbaar is die digter?" is 'n lesing deur die Kroonstadse digter Antjie Krog, wat reeds sewe digbundels gepubliseer het en die Hertzog-prys gekry het vir haar onlangste, "Lady Anne".

Marlene van Niekerk, digter van "Sprokkelster" en "Groenstaar" en dosent in Afrikaans en Nederlands by Wits, se lesing heet "Refreine van aankoms".

Skakel Penny Morrell by (021) 650-3253 vir meer inligting.

Nuut op die rak

Voëls, bobbejane, 'nuwe' Afrikaners en stres

VOËLKYKERS is 'n spesie wat hulle glo min steur aan goed soos die politiek. So byvoorbeeld is dit nie ongewoon om te hoor van 'n voëlfanatikus wat ongeag hel of vloed dadelik van Kaapstad na Johannesburg vlieg omdat 'n rooikeelryster die eerste keer dié eeu by Nylsvlei opgemerk is nie, 'n bedreigde spesie wat net in Botswana voorkom.

Ja, Nylsvlei is in die Transvaal en in die Transvaal kom 640 van die 900 voëlspesies voor wat suid van die Zambezi en Kunene opgeteken is, volgens Brendan Ryan en John Isom se **GO BIRDING IN THE TRANSSVAAL** (Struik, R29,95). Dié nuwe gids vir beginners bevat ook praktiese inligting vir geharde voëlkyners oor waar in die Transvaal watter voëls voorkom en waar 'n mens kan tuisgaan in die omgewing.

LETTERKUNDE & KRISIS 'n Honderd jaar Afrikaanse letterkunde en Afrikaner-nasionalisme Deur Ampie Coetzee Taurus (R)

JEANETTE FERREIRA

TEEN 'n omvattende naslaanwerk soos Kannemeyer se twee bande "Geschiedenis van die Afrikaanse literatuur" vertoon Ampie Coetzee se monografie "Letterkunde en krisis", met die subtitel "'n Honderd jaar Afrikaanse letterkunde en Afrikaner-nasionalisme" maar dun. Maar die waarde van Coetzee se studie lê daarin dat dit 'n perspektief op die Afrikaanse letterkunde bied wat dit nie binne 'n land se geskiedenis plaas nie, maar dit as 'n aspek van daardie land se geskiedenis beskou.

Die uitgangspunt is dan nie wat gebeur in die letterkunde as onaantastbare estetiese erfenis nie, maar hoe vind materiële faktore in die literatuur neerslag, en in watter mate bied hierdie literatuur oplossings vir 'n maatskappy in krisis. Coetzee beoog met hierdie studie nie soseer 'n "alternatiewe" beskouing nie, maar "die strewende na 'n unitêre, nie-rassige, demokratiese Suid-Afrika". In hierdie proses verskuif hy nie alleen die bestaande perspektief op individuele tekste nie, maar ook die perspektief op die posisie van die literatuur in die maatskappy. "Die geskiedenis van die Afrikaanse letterkunde is baie goed gedokumenteer", skryf hy in die inleiding, maar "diegene wat tot dusver die kontoere getrek het, was so ingenome met die patrone daarvan dat hulle die landskap self vergeet het". Die belangrikste element van tradisionele Afrikaanse literatuurstudie wat hier onder die loep kom, is kanoniserings, estetiese kriteria, periodisering en die persoonlike betrokkenheid van skrywers in die openbare lewe.

In teenstelling met tradisionele periodisering waar verwickelinge in die literatuur die uitgangspunt is (en wat o.a. aanleiding gegee het tot 'n hardnekkige dekade-beskouing van Afrikaanse literatuur) stel Coetzee 'n materialisties-dialekties beskouende periodisering voor: 1875-1922 met die Randse rebellie; 1922-1948 met die opkoms van Afrikaner-nasionalisme; 1948-1961 met Republiekwording; 1961-1976 wat gekenmerk is deur PAC- en ANC-aanvalle; en die tydperk ná 1976 wat gekenmerk is deur kapitalisasie en militarisasie. Die ontmoeting van skrywers met die ANC in Julie 1989 verteenwoordig vir Coetzee die begin van afspitsing van die hegemonie, waarmee daar besondere waarde toegeken word aan die skrywer se openbare betrokkenheid.

Dit is veral belangrik dat Coetzee nie gekanoniseerde tekste ignoreer nie, maar dit juis anders beskou in die sin dat die estetiese waarde daarvan nie geherwaardeer word nie, maar histories-bewus benader word. Sodoende word grootliks onverkende aspekte van 'n bekende literatuur blootgelê. Coetzee betrek opvallend baie gekanoniseerde en betreklik min nie-gekanoniseerde tekste in vergelyking met byvoorbeeld Jakes Gerwel se "Literatuur en apartheid" (Kampen, 1983). Laasgenoemde studie het egter veral op kleur gekonsentreer, terwyl Coetzee hier telkens gewag maak van die feit dat daar, selfs by moderne Afrikaanse skrywers nog, 'n onvermoë bestaan om 'n deur klas onderdrukte karakter te skep omdat hulle nie bewus is van die dieper betekenis van klas bo kleur nie. Die feit dat hierdie studie dan uiteindelik tog "alternatiewe" is, al stel hy dit in die inleiding dat dit nie sy doel is nie, moet myns insiens tot sy krediet gereken word.

Maar dit is ook hierdie aspek van Coetzee se studie wat belangrike vrae oor die estetika van sy spesifieke Marxistiese benadering na vore dwing. Vir die meeste Afrikaanse studente is dit waarskynlik verbysterend dat estetiese kriteria nie vanselfsprekend die kriteria by enige teksbeskouing is nie. Coetzee se monografie het sy voorlopers gehad in 'n aantal artikels, resensies en lesings deur homself en andere wat 'n benadering volg waarin estetiese waarde nie die gehalte van 'n teks bepaal nie. In daardie sin verduidelik Coetzee se monografie dus heelwat wat tot dusver vir studente van tradisionele Afrikaanse literatuurstudie onbegryplik en meestal onaanvaarbaar was. Hy stel dit duidelik en heeltelmal verantwoordbaar dat estetiese kriteria aan die letterkunde 'n soewereine, onafhanklike, en onaanraakbare status kon toeken, waarbinne dit juis moontlik was om politieke realiteite soos geweldadige te eksploiteer ter wille van die literêre.

Die belangrikste probleem is egter dat die nie-Marxistiese literatuuronderzoeker (heeltemal geregverdig) kan vra of daar dan, hoegenaamd enige waarde aan die "bekende" estetiek in hierdie benadering toegeken word. Coetzee erken wel 'n estetika: naamlik "die estetika van die gangbare ideologie". En dit is dan 'n estetika wat aan Fredric Jameson ontleen is: literatuur moet beskou word as "a symbolic meditation on the destiny of community". My vraag bly egter of Coetzee dit het teen 'n estetiese beskouing, teen 'n suiwer estetiese beskouing, of teen 'n estetiese ten koste van 'n historiese beskouing. In sy en Hein Willemsse se voorwoord tot die onlangse "I Qabane Labantu" (Taurus, 1989) het hierdie knelvraag reeds ontstaan, en het Hambidge

(Insig, Maart 1990); Olivier (Vrye Weekblad Boekeblad, somer/herfs 1990) en Ferreira (Vrye Weekblad, 18 Mei) reeds hierdie probleem aangetoon.

Dit is sekerlik nie ongeldig om van literatuur ook iets anders as historiese bewussyn te verwag nie? Aangesien Coetzee sy studie rig op die strewende na 'n "unitêre, nie-rassige, demokratiese Suid-Afrika", en hy in sy slot die Julie 1989-ontmoeting tussen skrywers en die ANC beskou as die begin van die afspitsing van die hegemonie, is Pallo Jordan se uitspraak in hierdie verband dalk hier van belang. In 1987 in Amsterdam het Jordan naamlik in sy keynote address by die CASA-kongres (Culture in another South Africa) gesê: "The ANC does not ask you to become political pamphleteers. There are a number of those, though we need more. The ANC does not require poets to become sloganeers; the walls of South Africa's cities testify to our wealth in those and the mastery they have of their craft. While we require propaganda art, we do not demand that every graphic artist and sculptor becomes a prop. artist. We would urge artists to pursue excellence... The task of the democratic artists is to define, through their art, the political and the social vision of the democratic majority."

Dit laat 'n mens wonder of historici soos Coetzee nie dalk besig is om die universeel literêre criterium van estetiek af te teken aan die heersende magstruktuur, soos Afrikaans as 'n gemeenskaplike gebruikstaal op 'n stadium afgeteken is aan die Afrikaner en maar eers onlangs weer teruggeëis is in die strewende na 'n nie-rassige demokrasie nie? Dit wil byna voorkom of die baba met die badwater uitgesmyt word. Een van die brandendste vrae in die skryf van 'n Suid-Afrikaanse literatuurgeskiedenis is juis die vraag na die rol van estetiese kriteria. En 'n mens weet nie hoeveel literatuurstudente oortuig gaan word wanneer 'n perspektief-verskuiwing op 'n verbanning van estetiese kriteria gaan neerkom sonder dat daar iets in die plek daarvan gestel word nie.

My kritiek is dus nie teen Coetzee se uiters waardevolle perspektief nie, maar teen die onvolledigheid daarvan: In sy inleiding stel hy hom dit ten doel, en slaag hy wel deeglik, om "'n dialektiek te soek tussen die Afrikaanse letterkunde en die infrastruktuur van klasse- en rassekonflik en -waar daar geen klaarblyklike dialektiek is nie - om dan die stiltes te probeer verduidelik."

Die vraag is: wat van die ander stiltes wat in hierdie proses ontstaan?

Jeanette Ferreira doseer Afrikaans aan die Universiteit van Zoeloeland en is die skrywer van "Die mummies, die pappies, die hondjies, die katjies"

Christo Lombard en andere tot groter duidelikheid gekom het oor hul taak ten opsigte van die toekoms van 'n veranderende Suid-Afrika. Ook by Taurus het pas verskyn Breyten Breytenbach se **SOOS DIE SO** (R34,95), 'n "verserige notaboek" met gedigte uit 1974 en 1988. Van die Kensingtonse digter Lucas Malan het ook pas 'n vierde digbundel verskyn, **KAARTEHUIS**. By Haum-Literêr teen R22,95.

En in spanningsvolle tye is daar raad vir stres. In 'n internasionale blitsverkoper van ene dr. Peter G. Hanson ('n Amerikaner), **DIE VREUGDE VAN STRES** (Human & Rousseau, R29,99), word raad gegee "hoe om stres vir jôu te laat werk". Afrikaanse vertaling deur Jelleke Wierenga.

- KOOS PRINSLOO

'n Geharde voëlkyners
Uit Dr Jack's Illustrated South African Byrd
Book van Media House Publications

Die hofsak

Die beslissing deur regter Johan Kriegler dat Vrye Weekblad se berigte oor kaptein Dirk Coetzee se weergawe van die polisie se moordbende-aktiwiteite op 'n oorwig van waarskynlikheid waar is en dus regmatiglik gepubliseer is, het wye implikasies. So ook regter Kriegler se uitsprake oor die media en die openbare belang.

In die eerste plek het die hof se bevinding 'n lang, donker skaduwee gewerp oor regter Louis Harms en sy kommissie en dié se bevindinge oor bendes van die veiligheidsmagte wat politieke teenstanders van die regering vermoor.

Dit was Staatspresident FW de Klerk se kommissie. Met die aankondiging daarvan het hy belowe dat dit die ongeremdheid "tot die been sal oopvlek".

Dit moet nou vir die Staatspresident duidelik wees dat die Harms-kommissie dit nie gedoen het nie.

Regter Kriegler het bevind dat genl Neethling en ander die Harms-kommissie "mislei" het.

Regter Harms het Coetzee afgemaak as 'n psigopaat en 'n leuenaar. Regter Kriegler het bevind hy praat die waarheid.

Ons wag op die Staatspresident.

Ons wag ook op die Prokureur-generaal.

Suid-Afrika is in 'n stadium van sy ontwikkeling dat dit van kritieke belang is dat reg en geregtigheid vir almal moet geskied, en gesien word om te geskied.

'n Hoogs gesiene regter van die Hooggeregshof het aanvaar dat Dirk Coetzee die waarheid praat as hy vertel van staatsgesteunde moord en terreur. Dit betrek 'n hele aantal individue wie se name oor en oor in die hof genoem is. 'n Hele aantal voorvalle is in die fynste besonderhede beskryf en is in talle gevalle dokumentêr gestaaf.

Ons glo as genl Neethling, Coetzee self en elke van die ander polisiemanne wie se name genoem is, nie nou weens moord of sameswering tot moord aangekla en verhoor word nie, ons regstelsel oneindig gediskrediteer sal word.

As hulle dan skuldig bevind word, kan die politici wat oor ons toekoms onderhandel, besluit of hulle amnestie moet kry al dan nie.

Al die voorvalle wat in die huidige saak voor die hof was, het plaasgevind in die tyd dat Louis le Grange die verantwoordelike minister van die polisie was.

Le Grange beklee tans die belangrike posisie van Speaker van die Volksraad. Suid-Afrika mag met niks minder tevrede wees as sy onmiddellike bedanking nie, anders sal die hele beginsel van politieke aanspreeklikheid geheel en al verkrag word.

Die huidige verantwoordelike minister, Adriaan Vlok, behoort vandag 'n baie bekommerde man te wees. Die tweede mees senior offisier in die polisiemag, sê 'n regter van die Hooggeregshof, het twee keer onder eed gelieg oor die aktiwiteite van die polisie.

By implikasie het 'n hele aantal ander polisiemanne wat voor die Harms-kommissie soos engele van die lig getuig het, ook blatant gelieg. Suid-Afrika het nou 'n geloofwaardige, betroubare polisiemag meer nodig as ooit. Ons wag op minister Vlok. Die eerste stap wat hy sekerlik moet doen, is om 'n deeglike ondersoek na die polisie se forensiese laboratorium te gelas. Die getuie is dat daar gif voorberei word wat bedoel is om politieke teenstanders van die regering te vergiftig.

Regter Kriegler het in sy uitspraak gesê die "gees van dr Mengele verrys" uit die eerste berigte van Vrye Weekblad oor die vergiftigingsverhaal. Ons stem saam. En nou moet elke Suid-Afrikaner vir hom en haarself besluit: verdien ons gemeenskap so 'n reputasie?

Ook die minister van Justisie, Kobie Coetsee, behoort deeglik kennis te neem van die uitspraak.

Dit is deur sy toestemming dat genl Neethling deur die staat gefinansier is om die saak teen Vrye Weekblad aanhangig te maak. Hy het ook aan twee ander staatsamptenare toestemming gegee om Vrye Weekblad met die belastingbetaler se geld weens laster te dagvaar. Dié sake is op die hofrol om vanjaar nog aangehoor te word, en Vrye Weekblad is ewe vol selfvertroue dat hy dié sake ook sal wen met koste. Dit is 'n onding. Die minister moet dit stopsit. As 'n staatsamptenaar beswaar voel, kan hy na die Mediaraad gaan of die betrokke koerant met sy eie geld dagvaar soos elke ander landsburger doen.

Regter Kriegler het gesê van die berigte is regmatiglik geplaas al sou die feite in die saak nie volledig bewys gewees het nie, omdat die individu se reg tot beskerming van sy reputasie moes wyk voor die reg van die publiek om volledig oor so 'n belangrike saak ingelig te word.

Dit is 'n waterskeiding vir die media in Suid-Afrika. Ons hoop dit gee heelwat van ons kollegas meer durf om ondersoekend en vreesloos te berig oor sake wat ons nasie-inwoning raak.

Ons hoop ook dat ons kollegas by ander koerante en die elektroniese media nou sal besef dat die tyd verby is dat openbare persoonlikhede die media kan intimideer bloot deur vir laster te dagvaar en dan stilswy te waarborg.

Ten laaste: Ons hoop die kritiek wat talle mense op Vrye Weekblad gehad het, naamlik dat ons "roekeloos" en "onverantwoordelik" is, nou uitgewys is vir wat dit is.

Vrye Weekblad is onverbiddelik verbind tot die waarheid en tot die Suid-Afrikaanse publiek se absolute reg om te weet.

Daarvoor sal ons weer veg tot ons tande stomp en ons bankbalans leeg is.

BRIEWE

Vrye Weekblad plaas graag briewe wat nie die wet oortree of lasterlik is nie, mits die korrespondent se naam en volledige adres bygevoeg word as 'n skuilnaam gebruik word. Briewe korter as 200 woorde sal voorkeur geniet, en die redakteur behou die reg voor om briewe te verkort. Skryf aan: Vrye Weekblad Briewe, Posbus 177, Newtown 2113. Of bel met jou mening na (011) 836-2151.

Toeris van Pretoria skryf:

Na 'n vakansie in die Kaap besluit vroultjie, die kinders en ek (in daardie volgorde) om die terugrit na die Transvaal 'n bietjie interessanter te probeer maak deur, in stede van Laingsburg/Beaufort-Wes, eerder George/Graaf-Reinet langs te ry.

So al langs die pad kry 'n mens mos die bruin-en-wit tekens wat besienswaardighede soos museums of besondere natuurtonele vir die motoris aankondig.

En so net voor die inry na George staan daar dan ook so 'n teken met wat daarop? Glo dit as u wil... 'n Krokodil!

Terwyl ons verder ry, verby die lughawe en die tegniese hoërskool, toe tref dit my soos 'n bom. Here, kan dit wees!

En met dié is dit toe of my verbeelding balhorig wil raak. So gedagtig aan die uitkykplatformpies wat 'n mens so dikwels in daardie deel van die wêreld aantref, kom dit by my op: sou dit dan nou wees dat hulle daar by hom ook so 'n platformpie opgerig het? Hoe sou 'n mens so 'n besienswaardigheid beskryf? Historiese interessantheid, natuurfrats? Sekerlik nie 'n kultuurskat nie.

Miskien net wat op die prentjie aangedui word: 'n taamlik bedreigde spesie van die diereryk. Dit sal die dorp se skakelbeampte dan ook sommer die geleentheid gee om 'n kamma-stout titillerende storieltjie te laat plaas in 'n sekere Sondagkoerant oor die vraag of hy darem nou al in gevangenskap maats gemaak het.

Dan wil 'n mens jou verdere kennisgewings voorstel wat vir die gerief van die reisende publiek sê wanneer hy uitkom om te eet of om vinger te wys, dat hy binne seisoen in die Wildernis sal wees, ensovoorts. En dan veral ook dié belangrike waarskuwing: Moenie voer nie, dit maak hom mak.

Nie-gewelddadig

Mike Kantey van Earthlife Africa (Kaapstad) skryf:

Since we believe that all problems ought to be solved by non-violent means, the eminent war in the gulf should be avoided. We agree with the many who believe that Iraq should withdraw from Kuwait, that foreign troops should in turn withdraw from Saudi Arabia, and that a Middle East peace conference should be convened where all issues of land rights may be reasonably discussed by all concerned.

We further believe that the crisis has

Moet asseblief nie dié dier voer nie

environmental implications in that it is a direct result of the industrialised nation's dependence on oil. Such a crisis was predicted as far back as 1970 and we have seen two previous crises in 1972 and 1979, but no political or military leaders have become any wiser. Yet we are aware of peaceful and economically sound alternatives to oil.

We are therefore saddened by Minister Pik Botha's declared support for such a war. How much better would it have been to declare South Africa's independence from the global oil economy.

Vereniging dankbaar

Dr A Thomas van die Johannesburgse Kindersorgvereniging skryf:

During 1990, the poor economy resulted in many societies, including the Johannesburg Child Welfare Society (JCWS), experiencing a severe fall off in voluntary donations. In November and December, the Society alerted its public to an anticipated deficit of R600 000 if additional funding was immediately raised. This would have meant that vital services to abused, abandoned and neglected children in Johannesburg and Soweto would have been curtailed or stopped altogether.

The public has responded warmly and generously to this need. The Radiothon arranged by Radio 702 in December has to date resulted in an amount of R750 000 being raised, of which accrues to the JCWS.

The public assistance received has enabled us to maintain and to extend further our fundraising plans for this year.

However, the fact remains that welfare organisations including the Society, are always heavily dependent upon public financial support. The JCWS receives approximately 60 per cent of its income from the Johannesburg public per year to provide vital and necessary services to the children of Johannesburg. We trust that recent publicity given to the work of the

Society has made our donor community aware of the extent and cost of the Society's work and we are optimistic that the generous financial support which we have recently received will continue during 1991.

On behalf of the staff and the Board of Management of the JCWS, I would like to express our extreme appreciation and thanks to the caring and generous people of Johannesburg who have appreciated the value of and supported the critical work we do with the less fortunate children of our city.

Besorg

Hermann Haack van Bonn, Duitsland skryf:

I am writing to express my concern about the imprisonment of George Molaioa, Henry Moleme, Tsidiso Ntaopane and Solomon Rasemeni, who are being detained according to paragraph 50 of the Internal Security Act, which allows - in contrast to the laws of most democratic nations - imprisonment for preventative reasons for up to 14 days without the right of consulting a righteous court of law. I strongly wish to protest against any law of this kind.

Furthermore, I strongly request that the reasons for this imprisonment be made public. I would also like to express my extreme concern about the health condition of the prisoners, who are on a hunger strike, because of which Henry Moleme had to be hospitalized. I ask you to ensure that in the future these men will have access to a health professional of their choice and also have the right to consult a lawyer.

I have a strong suspicion that these men are non-violent political prisoners, who are being detained because of their peaceful political activities, and I therefore request that they be immediately released unless they are accused in a court of law on grounds of criminal activity.

Jy het gehoor van die oorlog. Hier is die movie

DIE Oordeelsdag moet naby wees, mompel Brolloks se oupa. Dit kan net boos wees dat die wêreld oorlog maak en ons kan die aksie hou vir hou in ons voorkamers volg, reken hy.

Dit is nie Brolloks se probleem nie. Brolloks se probleem is dat een TV-netwerk wat aan een man behoort die hele wêreld so kan oorheers: Ted Turner se CNN.

Welkom by Amerikaanse oorheersing van die wêreld! Want die arme Sowjet-Unie is in so 'n toestand binnelands dat hy aan niks anders aandag kan gee nie; Duitsland is totaal vasgevang in sy eie probleme ná hereniging; die Oos-blok het verbrokkel; Afrika en Suid-Amerika het nooit getel nie. En dit lyk of Frankryk en Brittanje aanvaar het dit gaan 'n Bush-oorlog wees.

Brolloks kyk dié week om hom rond en sien elke lewende wese koek om die TV om na die oorlog te kyk. En 'n mens kry die indruk dis lankal nie meer 'n oorlog nie, maar 'n TV-riller. Die mense wat sterf en die skade wat aangerig word, is net nie meer werklik nie.

Terug by Ted Turner. Dit is inderdaad wonderbaarlik dat 'n mens so visueel en deurlopend op die hoogte kan bly van wat aangaan. Maar dit bly gevaarlik. Een netwerk en een man het net te veel mag. Want die iaaste paar dae het geleer dat die meeste mense in die moderne wêreld - ook meningsvormers en beleidmakers - hulle hoofsaaklik op CNN verlaat vir nuus van die oorlog. En elke oomblik van CNN se uitsending is streng deur Amerika se militêre inligtingsoffisiere beheer.

Inderdaad, dit was CNN se berigte wat hoofsaaklik verantwoordelik was vir die vreeslike fluktuasies op die wêreldmarkte.

Brolloks het niks teen patriotisme nie. Intendeel, hy sien homself eintlik as 'n vurige Suid-Afrikaanse pa-

BROLLOKS EN BITTERGAL

triot. Maar wat CNN ons gee, is suiwer, onverdunde, gekonsentreerde Amerikaanse propaganda.

* 'n Mens kan net hoop die BBC gaan binnekort hul planne ten uitvoer bring om ook 'n wêreldwye TV-netwerk op die been te bring. Gee Brolloks die Britte enige dag bo die Amerikaners!

Die pers

Die ander negatiewe uitwerking van die CNN-verhaal is dat dit die gedrukte media algeheel oorheers het.

Dit was vir 'n ou hand in die perswese 'n bitter pil om te sluk toe Suid-Afrikaanse koerante dié week hul berigte oor die oorlog op die voorblad van CNN-uitsendings oorgeskrif het, en hul foto's van die TV-skerm afgeneem het.

Maar dis ons eie skuld ook. Ons het nooit hard genoeg teen die domkassie geveg nie.

Nog 'n oordeel oor die koerante was toe die Amerikaanse minister van verdediging, Dick Cheney, koerante dié week moes waarsku

om nie te oor-optimisties en positief te wees oor die verloop van die oorlog nie.

* Het koerante dan geen les uit Viëtnam geleer nie?

Agenda

Kom ons bly eers by TV.

Bittergal se groot hoop dat Agenda op TV1 vir ons die intelligente kykgoed gaan gee waarna ons so lank gesmag het, is toe hopeloos beskaam.

Tot dusver was dit werklik amateuragtig.

Freek Robinson se ondervraging van Thabo Mbeki was 'n voorbeeld. En die ondervraging van Adriaan Vlok, wat regtig nie kon indring en ons die antwoorde agter die antwoorde gee nie.

Freek het soos 'n bul sy oë toegemaak, kop laat sak en ingestorm. Dankie tog Mbeki is 'n gesoute man voor die kamera en het dit soos 'n gentleman en diplomaat hanteer.

* Wie se dom idee was dit om Freek uit Londen terug te bring? En wanneer begin M-Net met sy aktualiteitsprogramme?

Wat van Pik?

Nog 'n ding: wanneer Pik Botha sy job verloor in die regtige Nuwe Suid-Afrika, kan 'n mens nie 'n paar toutjies trek dat hy by TV gaan werk nie?

Brolloks glo hy gaan 'n sterwees as 'n ondervraer. Watter show sal dit nie wees as hy vir minister Thabo Mbeki ondervra nie?

* Want Pik is nie net skerp en ervare genoeg nie, hy is bedonnerd genoeg ook.

Slim regter

Terwyl dié rubriek geskryf is, was die uitslag van Vrye Weekblad se hofsak teen Lothar Neethling nog nie bekend nie. Maar teen die tyd wat dit op straat verskyn, sal

alles oor wees.

Daarom is dit veilig om 'n paar dinge te sê oor die saak. En oor die regter.

Bittergal het in die maand of wat dat die hofsak geduur het, skoon 'n minderwaardigheidskompleks gekry soos hy na regter Johan Kriegler geluister het.

Die getuienis in die lastersaak was uiters kompleks en duisende, duisende bladsye lank. Die helfte van die getuienis is in Londen afgeneem waar die regter nie eens by was nie.

Maar teen die tyd dat kruisondervraging en argumente begin het, het die regter meer van die saak geweet as Jacques Pauw, wat al die gewraakte berigte geskryf het, en as al die advokate in die hof. Hy het tot eenkeer 'n advokaat reggehelp met die nommers van 'n vals nummerplaat wat in Botswana gebruik is.

Met só 'n intellek en verstomende kennis en insig op die bank, kan 'n mens nie anders om weer jou vertrouwe in die regbank terug te kry nie.

* Kan 'n mens nie êrens 'n deal maak om dié regter weer op die bank te kry as Staatsamptenare Twee en Drie wat Vrye Weekblad vir laster dagvaar, Klaus Peter Constantin von Lieres und Wilkau en veldmaarskalk Leon Mellet, se sake

binnekort hof toe gaan nie?

Wat dink jy?

Hier is nou 'n hipotese. Dit het niks met 'n werklike saak te make nie, en dis geen refleksie op enigiemand nie. Dis net 'n hipotetiese vraag.

'n Koerant skryf 'n storie. 'n Ander koerant dink dit is interessant, en gebruik van die materiaal in 'n berig.

Die eerste koerant word vir R10 gedagvaar, en die tweede een vir R5. Die eerste koerant sê die saak is belangrik, hy wil dit beveg. Die tweede koerant sê ons het nie eintlik geld nie, maar ons is saam met julle. En daar word die twee sake een en gaan hof toe. Die Staatsamptenaar versus Koerant Een en Koerant Twee.

Die eerste koerant bestee maande se navorsing en meer geld as sy jaarlikse begroting om die saak te laat werk. Die tweede koerant maak of die saak nie bestaan nie - sien net so nou en dan sy naam in die koerante. Dra ook nie 'n sent by nie, vra nooit eens of daar iets is wat gedoen kan word om te help nie. Die baas van die koerant wys net eenkeer sy gesig vir 'n paar minute by die saak.

* Hier is die vraag: Is dit onredelik dat die eerste koerant dan voel of hy die tweede koerant in sy moer wil stuur?

Pik Botha

Turtle onslaught, en Saddam het geen rus vir sy siel nie

SALAAM uit Bagdad, die ware Snorcity.

Kan daar 'n enkele man, vrou of kind in dié stad wees sonder 'n snor? Daarvan gepraat: Moeder wees steeds oor Oswald vir haar 'n bottel aftershave gegee het vir Krismis. Iedergeval, have no fear, vrinde, Egbertus is near.

Te midde van die waansin van His Holiness, Sadam Hoesynaam en Georgie Porgie Pudding and Pie, die bekende gholfspeler, is dit seker gerusstellend dat daar 'n konstante soos die beskeie uwe bly staan. Onwrikbaar soos die vinger van God.

Onse volkie is tog so beangs na die total onslaught van Magnus PI gevolg deur die Turtle onslaught, foeditog, Saddam het geen rus vir sy siel nie. Sels by May Day het hy 'n hand in die gedoente, as die kerk glo kan word.

Iedergeval, steun vir die dapper veroweraars van Koeweit, kom van die Boerestaat Party en watter despoot kan meer as dit vra? Vra Miesies Klaagvoort of "beating about the

EGBERTUS
KLAAGVOORT

Bush" op sulke steun kan reken? Seg Oswald maar alte ja, het Sy Hoogdrawendheid admiraal Buthelezi dan nie Sy steun aan die VSA toegesê nie? Dink net wat die Allie met al Inkatha se tradisionele wapens kan uitrig? Sou dit deesdae tenks insluit?

Hand in onderbroek

Het julle al gewonder, geliefdes, hoekom enigeen die Emir van Koeweit moet help verdedig? Dié kêrel is skaars 'n kandidaat vir die Ghadaffi Human Rights-penning en het met die res van die wêreld maar min uit te waai. En het enigeen julle die sappige verhaal vertel van Zuid-Afrika se hand in Irak se onderbroek? Gewis nie Pikewyn Botha nie, en ook nie die rits doktorale strateë van ons Konserwatiewe Afrikaanse kampsusse nie.

Nou ja, Egbertus het die details, soos gewoonlik: Die afgelepe paar jaar het ons R2 400 miljoen se wapens vir olie van Irak geruil. So much for Sasol. Onder dié wapens is daar super-kanonne soos Krygkor se G5 en G6. Die G5 kan 42 km ver skiet, en dit oortref selfs Inkatha se tradisionele wapens.

Het enigeen al daaraan gedink om te verduidelik waarom Suid-Afrika eers 'n volle maand nadat hy Hoessein se inval veroordeel het,

die handelsanksies ondersteun het?

Geld, vrinde. En olie.

En dis die geheim agter die hele simpele oorlog. Nie eens Moeder is so deursigtig nie. Intussen het Miesies Klaagvoort die Susters die kelder van Chateau Klaagvoort ingeneem - verwag glo 'n massiewe lugoffensief op die Koeksistergilde. Wie sê dit is nie 'n Holy War nie?

Relatief

Op 'n ligter noot, dierbares, is 'n berig dat 'n rassistiese rekenaarvirus aan die toeslaan is. Vredeliewende boodskappe soos "Kill Mandela Today" en "Kill caffirs now" spring onverwags uit jou skerm uit. Alles is relatief, nè?

Vra maar vir Salman Rushdie, saam met Hoessein die wêreld se nuutste Moslem.

Video-testament

Moeder is doenig met Oswald se video-kamera. Family snap shots en dies meer is agter die rug en nou gaan dit oor testamente. Ja-nee, vrinde, die jongste gier wat van die VSA af oorwaai (behalwe nou oorlog) is om jou erotiese testament op video vas te vang. Seg moeder wat is meer gepas as 'n erotiese testa-

ment vir 'n final fling? Vra Oswald hoe eroties kan 'n testament nou juis wees? Seker nie meer as 'n Engelse komkommer nie.

Bondgenoot?

'n Stofstraat deur 'n plakkerbuurt. Mense staan tou vir water. Ander lê dood of gewond in die stof, agter gelaat deur 'n pantservoertuig met 'n Oranje Blanje Blou-vlag wat daarop pryk en 'n bemanning wat vrolik lag. 'n Bekende Suid-Afrikaanse prentjie. Maar die beeldmateriaal kom uit Irak - verplettering van die Koerde deur die regering. 'n Mens ontwikkel tog sulke ooreenkomste met jou bondgenote. Hitler, Paraguay, Chili. En ook Hoessein, wanneer dit ons pas.

Welwillendheid

'n Laaste anekdotetjie oor die gedoente in die woestyn. In 1986 het Brittanje sy ganse voorraad woestyn-uniforms aan Irak geskenk. Sommer uit pure welwillendheid. I kid you not. Nou sit die bleek soldaatjies en braai in hul arctic suits. This is the way the world ends, not with a bang but a whimper...

VAN vandag af begin ons met 'n splinternuwe beoordelingstelsel vir teater en rolprente om ons lesers te help met die optimum beplanning van hul ontspanningstyd. Onder verskyn verkorte resensies van die beste vermaak. Waar geen voorletters verskyn nie, het ons nog nie kans gekry om die betrokke prent of stuk te resenseer nie.

Rolprente

DANIE PIETERSE - DP
JAN KONTERDANS - JK
ANDREA VINASSA - AV
PETER GOLDSMID - PG
RANDY LE ROUX - RR

THE MUSIC TEACHER - Dié asembenemende Franse periodesuk is Romanties in die ware sin van die woord. Die skeppingsgees en die dood, albei versier met kant. 'n Middejarige (getroude) musikonderwyser besef die nutloosheid van sy liefde vir sy talentvolle jong

sangstudent. Hy noel 'n straatsanger en deeltydse misdadiger na sy huis waar hy sy natuurlike sangtalent ontwikkel. Sy op die oog af wrede metodes is ten einde lonend wanneer die twee studente hulle by 'n sangwedstryd in vyandige geselskap bevind. - AV

MONSIEUR HIRE - Moet nie hierdie klein juweel van 'n prent misloop nie. Michel Blanc speel 'n eensame Parysenaar wat verlief raak op die jong vrou wat hy dag en nag deur sy venster dophou.

Gegrand op 'n Georges Simenon-roman wat begin met 'n misdaad, maar voortgaan om veel meer sê oor liefde en verraad as die gebruiklike riller. Dit is 'n off-beat liefdesverhaal vol subtiel erotiese oomblikke. - AV

ROGER & ME - New Journalism op sy beste. Michael Moore se wrange dokumentêre oor die onverskilligheid van groot sake-ondernemings teenoor sy werkers. Die prent sou aanvanklik uit 'n onderhoud met General Motors se grootbaas Roger

Smith bestaan het, maar hoe meer Smith vir Moore ontduik het, hoe snaakser was die materiaal wat Moore versamel het. - AV

LONGTIME COMPANION - Die geskiedenis van Vigs in dertien aflewings. Goelie propaganda maak nie altyd goelie fiksie nie. Gesaghebbend en simpatisch. Die prent het sy gebreke, maar is 'n groot stap vorentoe vir Hollywood. Bruce Davison palm baie pryse in. - AV

THE COMFORT OF STRANGERS - Lees Jan Konterdans se resensie op bladsy 23.

MOUNTAINS OF THE MOON - Rolprentgangers is gaande oor die heldhaftige swerftogte van die Victoriaanse ontdekkingsreisiger Richard Burton, maar lees 'n mens verder oor die regte Burton, ontdek jy hy is nie so heldhaftig soos die prent hom voorstel nie. Eintlik was hy arrogant, bekrompe en vol vooroordele. - AV

SILENCE LIKE GLASS - As 'n regisseur nou 'n prent oor terminale kanker móet maak, moet dit soos "Silence" lyk. Dis die ware verhaal van die vriendskap tussen twee uiteenlopende kankerpassiente wat saam in 'n hospitaalsaal beland. Die gevaarlike onderwerp word onsentimenteel en met baie sinisme en woede gehanteer. - AV

CENT - 'n Subtiel, ontwikkelde, filosofiese ontleding van korrupsie wat baie dieper kyk as die voor die hand liggende elemente van 'n moordsaak. Alan J Pakula het die volmaakte voormiddel gevind om die mensdom se neiging na korrupsie uit te beeld. Volsubtiel ironies. Harrison Ford, Gretchen Scacchi, Brian Dennehy en Raul Julia lewer uitmuntende spel. - PG

PELLE THE CONQUEROR - Die tema is 'n Sweedse seun as moederlose kinderarbeider op 'n Deense plaas aan die einde van die vorige eeu. Nie 'n swak prent nie, maar die regisseur trap in die slaggtat op die pad van enige kunstwerk wat poog om sosiale onreg aan te spreek: die hoofkarakter bly tot naby aan die einde aan die passiewe ontvangkant van baie traumas. - DP

Onafhanklike rolprentteaters

KAAPSTAD
LABIA - Oranjestraat 68. (021) 245927
 'n Keur van films o.a. Pelle the Conqueror, Year of the Jellyfish... Belgerus hulle is vriendelike mense.

JOHANNESBURG
MINI CINE - Pretoriastraat 49, Hillbrow. (011) 642-8915

Vandag en môre:
SUGARBABY (2-18), 21-23 Januarie
COMEBACK AFRICA met Miriam Makeba. 24-26 Januarie
THE UNBEARABLE LIGHTNESS OF BEING. Vertonings is om 3.00, 6.00, 9.00.

SEVEN ARTS - Grantlaan, Norwood. (011) 483-1680

THE MUSIC TEACHER daagliks 2.00, 6.00, 8.00, 10.00.

Teater

JOHANNESBURG
 Alexanderteater, St. Iemenstraat 36, Braamfontein. (011) 720-7009: SLEEPING BEAUTY.

Marketeater, Breestraat, Newtown. (011) 832-1641:

Warehouse: AN AUDIENCE WITH EVITA BEZUIDENHOUT.

Upstairs: Andrew Buckland se BETWEEN THE TEETH.

Laager: Ian Fraser se BUTZBREEKER AND THE CHICKEN FROM HELL.

Laboratorium: BLONDE AND BEYOND van Nan Hamilton. Sondag 20 Januarie om 4nm.

Alhambrateater, Sivewrightlaan, Doornfontein. (011) 402-7726: LEND ME A TENOR.

Leonard Raynesteater: JO'BURG FOLIES II.

André Huguenteater, Kapteijnstraat 14, Hillbrow. (011) 402-6174: Agatha Christie se ALIBI.

Ziggies teater-restaurant, Ascot-Hotel, Grant Ave, Norwood. (011) 483 1211.

Fiona Ramsay in AS

YOU SPIKE IT en Joanna Weinberg in A MIDSUMMER NIGHT'S BEAN met Tony Bentel op klavier. Begin om 9nm. Ete en drankies nie verpligtend nie.

PRETORIA
 Staatsteater, Kerkstraat. (012) 322-1665:

Opera: MY FAIR LADY. Seisoen uitverkoop.

The Sound Stage, Constantia Park, Ou Pretoria-pad 240, Midrand. (011) 305-1845: PUMP BOYS AND DINETTES.

KAAPSTAD
 Nico Malan, DF Malanstraat, middestad. (021) 21-5470:

THE DOO WAH GIRLS met Abigail Kubeka en Michelle Bestbler.

THE PHANTOM OF THE OPERA - Rip-off van Andrew Lloyd Webber se musikblisspel.

Baxter, Hoofweg, Rosebank. (021) 685-7880:

Stagedoor: THE MUSIC OF THE NIGHT.

Studio: FOR OLD TIMES SAKE.

NU METRO THEATRES
 NOW SHOWING: 18-24 JANUARY
 BOOK AT COMPUTICKET

NU METRO 1-6 HYDE PARK 447-3091 DARKMAN Liam Neeson, Frances McDormand (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	NU METRO 1-6 BEDFORDVIEW 616-6828 DARKMAN Liam Neeson, Frances McDormand (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
ROCKY V Sylvester Stallone, Talia Shire (2-10) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	DEATH WARRANT Jean-Claude Van Damme (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
ALMOST AN ANGEL Paul Hogan, Linda Kozlowski (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	ALMOST AN ANGEL Paul Hogan, Linda Kozlowski (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
THE KRAYS Martin Kemp, Billie Whitelaw (2-18) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15	PROBLEM CHILD John Ritter, Michael Oliver (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
GHOST Patrick Swayze, Demi Moore (2-14) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15	THE KRAYS Martin Kemp, Billie Whitelaw (2-18) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
3 MEN & A LITTLE LADY Tom Selleck, Ted Danson (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	GHOST Patrick Swayze, Demi Moore (2-14) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
NU METRO CITY 1-8 (Formerly Star City) Cnr. CLAIM/PLEIN ST. 337-3033/23-5871 Parking at Jack Mincer	NU METRO 1-7 HILLBROW 725-1095 DARKMAN Liam Neeson, Frances McDormand (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
DARKMAN Liam Neeson, Frances McDormand (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	DEATH WARRANT Jean-Claude Van Damme (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
DEATH WARRANT Jean-Claude Van Damme (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	THE KRAYS Martin Kemp, Billie Whitelaw (2-18) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
ROCKY V Sylvester Stallone, Talia Shire (2-10) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	PROBLEM CHILD John Ritter, Michael Oliver (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
PROBLEM CHILD John Ritter, Michael Oliver (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	ALMOST AN ANGEL Paul Hogan, Linda Kozlowski (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
THE KRAYS Martin Kemp, Billie Whitelaw (2-18) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15	ANOTHER 48 HOURS Nick Nolte, Eddie Murphy (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
GHOST Patrick Swayze, Demi Moore (2-14) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15	NU METRO RANDBURG 787-0340 DARKMAN Liam Neeson, Frances McDormand (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
ANOTHER 48 HOURS Nick Nolte, Eddie Murphy (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	ARTS NORWOOD 483-1680 THE MUSIC TEACHER Jose Van Dam (A) DAILY: 2.00, 6.00, 8.00, 10.00
TREASURE ISLAND Charlton Heston, Christian Bale (A) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15	NU METRO 1-2 BALFOUR PARK 887-8548 DARKMAN Liam Neeson, Frances McDormand (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
DARKMAN Liam Neeson, Frances McDormand (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	PROBLEM CHILD John Ritter, Michael Oliver (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
NU METRO 1-2 ALBERTON 907-2362 ROCKY V Sylvester Stallone, Talia Shire (2-10) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	DARKMAN Liam Neeson, Frances McDormand (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
3 MEN & A LITTLE LADY Tom Selleck, Ted Danson (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	DEATH WARRANT Jean-Claude Van Damme (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
LEBA KLERKSORP (018) 24564 YOUNG GUNS 2 Emilio Estevez, Kiefer Sutherland (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	ANOTHER 48 HOURS Nick Nolte, Eddie Murphy (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
DEATH WARRANT Jean-Claude Van Damme (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	BUTTERFLY REVOLUTION Ben Scotty (4-16)
VAAL VEREENIGING (016) 21-1339 DEATH WARRANT Jean-Claude Van Damme (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	YOUNG BLOOD Lawrence Hilton Jacobs (4-16)
DEATH WARRANT Jean-Claude Van Damme (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	COCAINE WARS John Schneider (2-16)
YOUNG GUNS 2 Emilio Estevez, Kiefer Sutherland (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	DELTA FORCE 2 Chuck Norris, Richard Jaeckel (2-16)
MIDRAND CONSTANTIA (011) 805-4265 GHOST Patrick Swayze, Demi Moore (2-14) MON-FRI: 6.00, 8.30 SAT: 2.30, 5.00, 8.30	COUNTERFORCE Isaac Hayes (4-16)
400 Almost An Angel Action Comedy (A) Paul Hogan, Linda Kozlowski MON-FRI: 6.00, 8.30 SAT: 2.30, 5.00, 8.30	MEGACITY NU METRO MIMABATHO (0140) 2-3553 MON-SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 SUN: 12.15, 2.45, 5.15, 7.45, 10.00
NU METRO NELSPRUIT 1-3 The Promenade (01311) 25767 Days of Thunder Blazing Action (A) Tom Cruise, Robert Duvall DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	3 MEN & A LITTLE LADY Tom Selleck, Ted Danson (A)
Young Guns 2 A Stunning Adventure with Music by Jon Bon Jovi (2-16) Emilio Estevez, Kiefer Sutherland DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	ANOTHER 48 HOURS Nick Nolte, Eddie Murphy (2-18)
HOME ALONE The No. 1 Smash Hit Family Movie (A) Macaulay Culkin, Joe Pesci DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	ALMOST AN ANGEL Paul Hogan, Linda Kozlowski (A)
BOOK AT COMPUTICKET	ROMERO Raul Julia, Ana Alicia (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

NU METRO THEATRES PRETORIA
 Now Showing 18-24 January
NU METRO OSCAR
 Jeppe Street, Sunnyside 341-7682

Death Warrant
 Action Thriller (2-18)
 Jean-Claude Van Damme
 DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

NU METRO SUNNYSIDE
 Esselen Street 44-9867

GHOST
 Final Week (2-14)
 Patrick Swayze, Demi Moore
 DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

NU METRO VILLAGE 1-2
 Sunnyside 44-6096

DARKMAN
 Action Thriller (2-16)
 Liam Neeson, Frances McDormand
 DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

Problem Child
 Family Comedy (A)
 John Ritter, Michael Oliver
 DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

NU METRO 1-7
 Menlyn Park 47-4568

DARKMAN
 Action Thriller (2-16)
 Liam Neeson, Frances McDormand
 DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

Problem Child
 Family Comedy (A)
 John Ritter, Michael Oliver
 DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

ROCKY V
 Action Drama (2-10)
 Sylvester Stallone, Talia Shire
 DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

GHOST
 Golden Globe Nomination 'Best Actress' (2-14)
 Patrick Swayze, Demi Moore
 DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

Three Men and a Little Lady
 Comedy/Drama (A)
 Tom Selleck, Ted Danson
 DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

Problem Child
 Family Comedy (A)
 John Ritter, Michael Oliver
 DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

HOME ALONE
 The No. 1 Smash Hit Family Movie (A)
 Macaulay Culkin, Joe Pesci
 DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

Death Warrant
 Action Thriller (2-18)
 Jean-Claude Van Damme
 DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

MIDRAND CONSTANTIA (011) 805-4266
GHOST
 Golden Gloe Nomination 'Best Actress' (2-14)
 Patrick Swayze, Demi Moore
 MON-FRI: 6.00, 8.30 SAT: 2.30, 5.00, 8.30

150
Almost An Angel
 Action Comedy (A)
 Paul Hogan, Linda Kozlowski
 MON-FRI: 6.00, 8.30 SAT: 2.30, 5.00, 8.30

NU METRO NELSPRUIT 1-3 The Promenade (01311) 25767
Days of Thunder
 Blazing Action (A)
 Tom Cruise, Robert Duvall
 DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

Young Guns 2
 A Stunning Adventure with Music by Jon Bon Jovi (2-16)
 Emilio Estevez, Kiefer Sutherland
 DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

HOME ALONE
 The No. 1 Smash Hit Family Movie (A)
 Macaulay Culkin, Joe Pesci
 DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

BOOK AT COMPUTICKET

TOWERFLIEKE
 DIE WEEK OP M-NET

- MAKING THE CASE FOR MURDER! DRAMA 18/01
- THE HOWARD BEACH STORY DRAMA 19/01
- NUTS DRAMA 19/01
- SWITCHING CHANNELS KOMEDIE 20/01
- HERO AND THE TERROR RILLER 22/01

M-NET
 BESPREK IN OUBOU (011) 889-7222 & PIA (012) 346-2222

Kaapstad
NU METRO THEATRES
 NOW SHOWING: 18-24 JANUARY
 BOOK AT COMPUTICKET (EXCEPT MITCHELL'S PLAIN)

NU METRO CLAREMONT 1-6 THE ATRIUM 683-1123
THE KRAYS
 Martin Kemp, Billie Whitelaw (2-18)
 DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15
 NU METRO STUTTAFORDS 1-3 TOWN SQUARE 26-1818 **DARKMAN** Liam Neeson, Frances McDormand (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 || **PROBLEM CHILD** John Ritter, Michael Oliver (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 | **DEATH WARRANT** Jean-Claude Van Damme (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00 |
NEVER ENDING STORY 2 Jonathan Brandis, Kenny Morrison (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	**PROBLEM CHILD** John Ritter, Michael Oliver (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
GHOST Patrick Swayze, Demi Moore (2-14) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15	**NU METRO FISH HOEK 1-3 TOWN SQUARE 82-2404** **DARKMAN** Liam Neeson, Frances McDormand (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
DEATH WARRANT Jean-Claude Van Damme (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	**DEATH WARRANT** Jean-Claude Van Damme (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
DARKMAN Liam Neeson, Frances McDormand (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	**PROBLEM CHILD** John Ritter, Michael Oliver (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
NU METRO SEA POINT 1-4 MAIN ROAD 434-7951 **DARKMAN** Liam Neeson, Frances McDormand (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	**NU METRO BRACKENFELL 1-4 CHECKERS CENTRE 981-8100** **DEATH WARRANT** Jean-Claude Van Damme (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
DARKMAN Liam Neeson, Frances McDormand (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	**DEATH WARRANT** Jean-Claude Van Damme (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
PROBLEM CHILD John Ritter, Michael Oliver (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	**DARKMAN** Liam Neeson, Frances McDormand (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
HOME ALONE The No. 1 Smash Hit Family Movie (A) Macaulay Culkin, Joe Pesci DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	**ROCKY V** Sylvester Stallone, Talia Shire (2-10) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
NU METRO RONDEBOSCH MAIN ROAD 685-4569 **THE KRAYS** Martin Kemp, Billie Whitelaw (2-18) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15	**3 MEN & A LITTLE LADY** Tom Selleck, Ted Danson (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
NU METRO RONDERSCH MAIN ROAD 685-4569 **THE KRAYS** Martin Kemp, Billie Whitelaw (2-18) DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15	**STARNET 1-7 NI CITY** GOODWOOD 595-1820 **DEATH WARRANT** Jean-Claude Van Damme (2-18) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
ROGER AND ME A film from Michele Moore (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	**PROBLEM CHILD** John Ritter, Michael Oliver (A) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
NU METRO 1-2 MITCHELL'S PLAIN 32-2040 **ROMERO** Raul Julia, Ana Alicia (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00	**DARKMAN** Liam Neeson, Frances McDormand (2-16) DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

Kaapstad

SK NOW SHOWING MOVIES

CONCESSION PRICES STUDENTS AND SCHOLARS AT ALL PERFORMANCES

CINEMAS ADVANCE BOOKING AT COMPUTICKET

Kenilworth Centre Golden Acre

DARKMAN STARTLING THRILLER

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

ROCKY V ELECTRIFYING ACTION

Tolla is Tops SKREUSNAAKSE SUPER-VAN

Blue Route Tokal

COME SEE THE PARADISE AN ALAN PARKER FILM

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

NEVER ENDING STORY II Even better than Part I

THREE MEN AND A LITTLE LADY PERFECT FAMILY FUN FOR EVERYONE!!

ROCKY V ELECTRIFYING ACTION

PRANCER SAM ELLIOT • CLORIS LEACHMAN

AIR AMERICA MEL GIBSON • ROBERT DOWNEY JR.

Maynard Mall Wynberg

COME SEE THE PARADISE AN ALAN PARKER FILM

ROCKY V ELECTRIFYING ACTION

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

Tolla is Tops SKREUSNAAKSE SUPER-VAN

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

THREE MEN AND A LITTLE LADY PERFECT FAMILY FUN FOR EVERYONE!!

AIR AMERICA MEL GIBSON • ROBERT DOWNEY JR.

Monte Carlo

COME SEE THE PARADISE AN ALAN PARKER FILM

AIR AMERICA HIGH POWERED ACTION DRAMA

Protea Claremont

STANNO TUTTI BENE (EVERYBODY'S FINE) with sub-titles

COME SEE THE PARADISE AN ALAN PARKER FILM

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

THREE MEN AND A LITTLE LADY PERFECT FAMILY FUN FOR EVERYONE!!

Constantia Rosebank

COMFORT OF STRANGERS (MAMA, THERE'S A MAN IN YOUR BED)

River's Edge

SKYVUE-TEL 903-5130

Tolla is Tops SKREUSNAAKSE SUPER-VAN

ENEMY UNSEEN EXCITING ACTION DRAMA

RIVER'S EDGE CHRISPIN GLOVER • DENNIS HOPPER

STER-KINEKOR 18 JANUARIE - 24 JANUARIE

SENTRAAL NOORD

KINE ENTERTAINMENT CENTRE 331-3841/2

BODY SLAM RUK 'N ROL & STOEI IN DIE OPWINDENDE AKSIE

DARKMAN 'N SPANNINGVOLLE DRAMA MET LIAM NEESON!

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

THREE MEN & A LITTLE LADY (A)

ANOTHER 48 HOURS (2-18)

PRETTY WOMAN (2-14)

A.W.O.L. (2-16)

VOLGENDE AANBIEDINGS 25 JAN - MARKED FOR DEATH

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

ROLPRENTE LET WEL ALLE ROLPRENTE VERANDER VRYDAE

OOS WES

GOLDEN WALK 1-4 GERMISTON 825-8328

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

PRETORIA COMPUTICKET NAVRAE (012) 322-7460

STERLAND 1-8 341-7568/9

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

HOME ALONE IDEAL HOLIDAY ENTERTAINMENT

Kleinadvertensies

Om 'n advertensie in hierdie kolom te plaas, bel vir Peppy of Cathy (011) 836-2151, faks (011) 838-5901, of skryf aan Kleinadvertensies, Posbus 177, Newtown 2113. Die spertyd vir kleinadvertensies is 5 nm op die Dinsdag voor publikasie.

PERSOONLIK

Die Takhare vir Vrede skort Saddam en Bush se lidmaatskap op

Die Bleskoppe teen Apartheid wonder hoeveel mense Krykor se G5's in Irak gaan doodskiet

Foto's van jou en/of jou geliefde in die privaatheid van jou huis. Streng konfidensieel en diskreet. Bel Jaco (011) 766-2374 (na ure)

DIENSTE

AFRICAN LANGUAGE: An introductory Zulu language and culture course will be commencing on Saturday

26 January 1991. The course will be 12 weeks in duration, and will comprise 12 consecutive Saturday mornings. Meetings will be held from 10 am till 12 noon and the venue will be in Parktown. To secure a place, phone Viv at 483-1572. All welcome

CITY COLLEGE

7th Floor Charleston House, 161 Commissioner Street (between Delvers and Von Wielligh Street.) Johannesburg 2001
 * Computer courses
 * Secretarial courses
 * English
 * Enrolments accepted throughout the year
 * Accommodation available
 * Free job placement advice given
ENROL NOW

TEL: (011) 29-4116/7
 The future is yours through education

DRESSMAKING & DESIGN

BE QUALIFIED TO START YOUR OWN BUSINESS
 ENQUIRIES
 CITY DRESSMAKING & DESIGN SCHOOL
 7th Floor Charleston House

161 Commissioner Street (between Von Wielligh and Delvers Street)
 Johannesburg 2001.
 Tel (011) 29-4116/7

BEDREWE VERWER

Huise, woonstelle, kantore. Uitstekende verwysings. Vir verdere inligting skakel (011) 728-4678 (Vrydae, Saterdag en Sondag) of skakel (011) 787-7734 (Maandae)

TIK- EN VERTAALWERK
 Bel Louise by (012) 46-6577

SANRA

Suid Afrikaanse Nierassistiese Alliansie Die reuse gemengde alliansie waarvan dr Viljoen in die media gepraat het op 12/14 Oktober 1990. 12 Miljoen reeds betrokke. Onafhanklik van NP, Inkatha, regse-, linkse- of middelgroepe. Die grootste politieke gebeurtenis sedert Jan van Riebeeck en die jaar 1652. Aan alle gemiddelde, vredeleiwende, demokratiese vryemark-gerigte landgenote van alle kleure: u word genooi om deel te word van die gemengde alliansie SANRA as medegroepe, partye of lede, en as afdelings/streks/nasionale leiers. Ons sal u bystaan om u eie party te stig indien u self 'n leier is.

NS: werkgewers en boere, bring asseblief onder aandag van u werkers.
 Skakel (012) 77-1732 of (012) 37-5545 of skryf aan Posbus 49689, Hercules 0030, Pretoria. (Sluit asseblief 'n gefrankeerde koeverf in)

DIENSPILG ADVIESDIENS

Vir gratis en onafhanklike advies op enige navrae oor dienspilg, skakel:
 Durban - (031) 301-5663 Richard (w)
 Pietermaritzburg - (0331) 944079 Mark (h)
 Kaapstad - (021) 689-1194 (5:30nm tot 7:30nm)
 Grahamstad - (0461) 26067 Rudi (h) of gaan na die Metodistekerk, Pritchardstraat 79 op Dinsdae vanaf 4:30nm tot 7:00nm

POWA (People Opposing Women Abuse) is 'n ondersteuning- en inligtingsdiens vir mishandelde en verkragte vroue. Ons bied ook werkwinkels en opleidingsprogramme aan oor geweld teen vroue. Vir verdere inligting skakel (011) 642-4345

VISUAL ART COURSES

Learning to see. Eye training to look at shape, form, colour, dimension translated into drawing, painting, sculpture and crafts. Classes available day and evenings for children and adults. Phone Maggie van Wezel at 614-7297 after 5pm

The Institute For Philosophical Practical and Teaching offers the opportunity to gain perspective on existential crises and problems in living. For more information phone (011) 648-3079

GEBEURE

SPECIAL SCREENINGS OF THE CIVIL RIGHTS MOVEMENT

"EYES ON THE PRIZE"

During January and February the US Information Service will present in honour of Dr Martin Luther King, Jr's Birthday and African-American History Month, a 14-part video series entitled "Eyes On The Prize". This award-winning series examines the American Civil Rights Movement, and the impact the millions of whites and blacks struggling to effect change had around the world.

These programs will be screened on Wednesdays at 13:00 in the USIS auditorium. **JANUARY 23: FIGHTING BACK (1957-1962)** Examines the law as a tool for change and resistance to change by documenting the collision between states' rights, loyalists and federal author-

ties in the battles to segregate education. The program covers the court cases of the late 1940s that led to the 1954 supreme court Brown vs. Board of Education decision, the stories of nine black teenagers who integrated Little Rock's Central High School in 1957, and James Meredith's 1962 challenge to the white-only enrolment policy at the University of Mississippi. You are invited to bring your take-away lunches to the USIS auditorium on the 3rd floor of the African Life Centre, 111 Commissioner Street, Johannesburg. Information: 29-3451.

DIE VRYBURGERS VAN PRETORIA en **BEELD** bied nog vanaand 'n simfoniekonsert deur die Nasionale Orkes aan (in die Staatsteater, Pretoria) om geld in te samel vir Johannesburgse Kindersorgvereniging. Kaartjies kan teen R19,95 en R29,95 by Computicket gekoop word

MARK

DROMSTEL GESOEK
 Garage-band op soek na 'n dromstel. Kontak: Tel: 648-8032.

PHAMBILI BOOKS:
Just arrived: New selection of Academic Titles
22 Plein Street
Tel: (011) 29-4944
WANTED: Second-hand, Left Wing Books, in good con-

dition, Phambili is buying
Open:
Mon-Fri 9h00-17h30
Saturday 9h00-13h00
Sundays 13h00-17h00

STET

STET

STET

**Kan die Letterkunde seks ver-
 vang?**

Lees die jongste Stet.

Bestel by:

Stet, Posbus 39400, Bramley 2081

Kashgar

Handgeweefde dhurries (gestreepte katoensakke) en silwer juweliersware van Nepal, Indië en Thailand te koop. Winkel 68, The Firs, Rosebank. Tel: (011) 880-3566

Tarief: R15 vir 25 woorde of 'n gedeelte daarvan

Vrye Weekblad

Vrye Weekblad is 'n onafhanklike weeklikse koerant wat uitgegee word deur Wending Publikasies Beperk (Reg. no. 88/04168/06). Die direkteure van Wending Publikasies Beperk is Max du Preez, Christo Nel, Chris Otto, Van Zyl Slabbert en Sampie Terreblanche. Die aandeelhouders van Wending Publikasies Beperk is die direkteure en werknemers van die maatskappy.

Wending Publikasies Beperk en Vrye Weekblad se adres is: Breëstraat 153, Newtown.

Die posadres is Posbus 177, Newtown 2113.

Die telefoonnommer is (011) 836-2151-9 en die faksnommer 838 5901.

Redaksie

Redakteur: Max du Preez

Senior skrywers: Jacques Pauw, Ina van der Linde en Hennle Serfontein

Nuusredakteur: Hans Plenaar

Sub-redakteur: Ryk Hattingh

Nuusredaksie: Christelle Terreblanche, Christelle de Jager, Audrey Brown, Pearlle Joubert, Phineus Tshukudu, Irene Louw

Fotoredakteur: Lise Joubert

Ontwerp: Esma Anderson, Tinus Horn en Andrea Vinassa

Vrydag-redaksie: Andrea Vinassa, Koos Prinsloo en Laetitia Pople

Sportredakteur: Tinus Horn

Vrye Weekblad Boeke/Books: Koos Prinsloo, Ryk Hattingh

Bestuur

Advertensies en bemerking: Manle Eagar en Louwrens Potgieter

Redaksionele assistent: Cathy Fennessy

Boekhouding: Clara Nkutha

Kantoorbestuur: Joseph Moetaesi, Vernon Zulu, Peppy Maripan

Buitekantore

Kaapstad-kantoor: Christelle Terreblanche. Tel (021) 47-8960 en 47-8819

Pretoria-kantoor: Ina van der Linde. Tel (012) 834 879

Vrye Weekblad kos R1,33 plus 17c AVB. Dit kos R75 (AVB ingesluit) om vir 'n jaar lank in te teken, en R40 (AVB ingesluit) vir ses maande. In Namibia, Swaziland, Lesotho en Botswana kos die koerant R1,50 plus verkoopbelasting. Tariewe vir buitelandse intekenare is op navraag by (011) 497-2911 beskikbaar. Probleme met verspreiding moet gerig word aan Cathy Fennessy by (011) 836 2151.

Geduld is nou SA rugby se enigste opsie

You can't teach an old dog new tricks. Ons moet dus aanvaar die kans dat dr Danie Craven geduld en tydsberekening gaan aanleer, is redelik skraal.

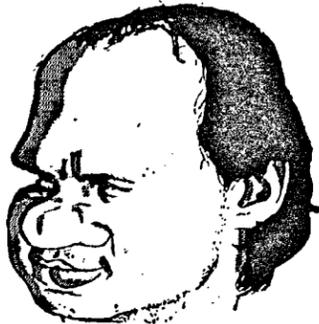
'n Mens kan sy frustrasie met die sport-moratorium verstaan, maar aangesien ons nou al só lank vir internasionale mededinging wag, sal nog 'n jaar of twee seker nie saak maak nie.

Die nuus dat 18 klubs op die punt staan om van Ebrahim Patel se Suid-Afrikaanse Rugby-Unie (Saru) na Craven se Suid-Afrikaanse Rugbyraad (SARR) oor te stap, is sekerlik die mees dramatiese wending wat ons die afgelope dekade of wat in Suid-Afrikaanse sport-politiek gesien het.

Dit is die eerste duidelike teken dat daar in Sacos-geledere min geduld oor is met rugby-beampies wat nie eintlik van rugby hou nie.

Die internasionale mening sal oornag teen die moratorium swaai as oorsese sportbase besef al Suid-Afrika se sportlui is daarteen gekant. In plaas daarvan om hier-

Laaste sê

TINUS HORN

uit munt te slaan en dit in sy argumente teen die moratorium te gebruik, bly Craven vassteek by dreigemente dat hy die moratorium gaan omseil en 'n toerspan hierheen gaan nooi.

'n Uitvoerende beampte van die Internasionale Rugbyraad het Suid-

Afrika se houding jeens internasionale mededinging by 'n geleentheid só beskryf: "They are like petulant little boys. I want, so I must get."

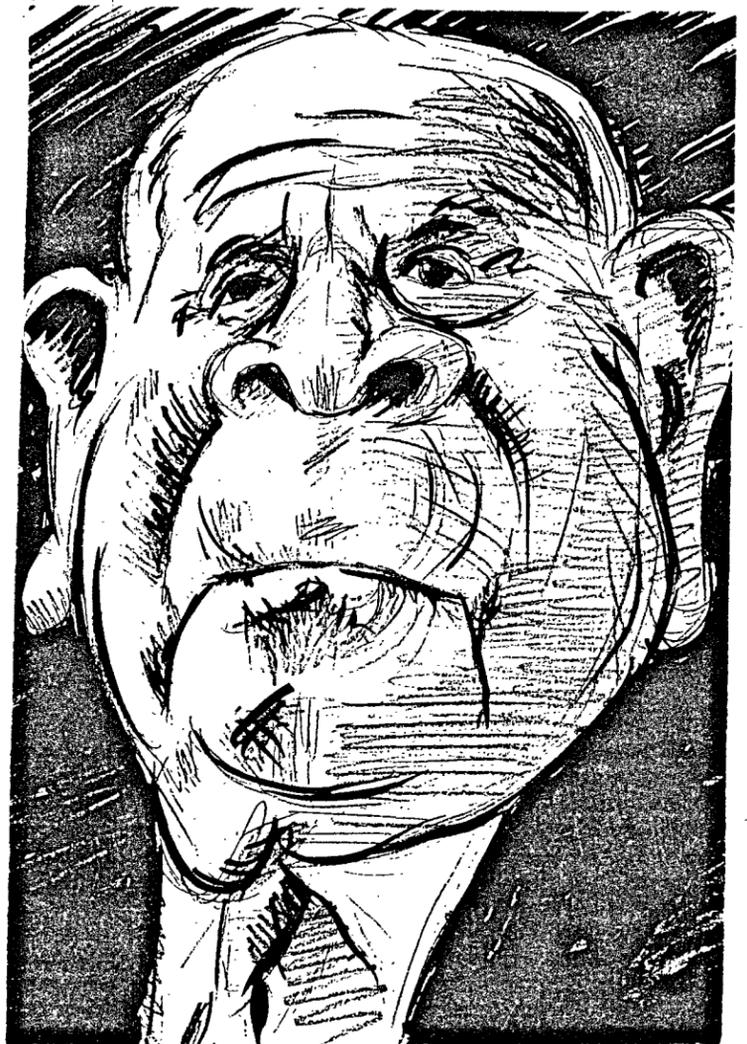
Dit is vir almal duidelik dat 'n toer in dié stadium buite die kwessie sal wees.

Benewens die feit dat al die wêreld se voorste spanne hulle vanjaar met ander dinge - soos die reeks om die wêreldbeker - besig hou, is verlede jaar se mislukte Engelse kriekettoer nog vars in almal se geheue.

By daardie geleentheid het die National Sports Congress se bedekte dreigemente van geweld uiteindelik die einde van die toer beteken, en 'n mens kan daarop reken dat 'n internasionale rugby-span wat dit waag om hier te kom toer, dieselfde soort behandeling sal kry.

Vir alle praktiese doeleindes kan ons 1991 dus afskryf.

En teen 1992 hoef ons dalk nie eers meer vir toetsrugby te baklei nie.

Gerrie wás 'n waardige kampioen

Dié rubriek word vandeeweek aan 'n huldeblyk afgestaan. Ses jaar laat, maar darem.

Verlede Sondag se episode van "The Fighters," die SAUK se reeks oor Suid-Afrikaanse bokseers, het 'n mens weer herinner hoe briljant Gerrie Coetzee op sy beste was.

Wanneer hy ligvoets om 'n teenstander gedans en daardie reguitlinker soos blits uitgeskiet het, het hy 'n bloedige, soms afstootlike sportsoort in iets groots omskep.

Uittreksels uit die geveg waarin hy Michael Dokes as swaargewig-kampioen van die wêreld onttron het, stuur nou nog koue rillings langs 'n mens se ruggraat af.

Die Amerikaanse kommentators se opgewondenheid sou 'n mens amper kon laat glo dat hulle vurige ondersteuners van Coetzee was.

"Dokes is down, and he's down hard..."

Op daardie oomblik het ons almal geweet die grootste oomblik in die geskiedenis van Suid-Afrikaanse sport het aangebreek.

Om Coetzee in sy helder oomblikke met Muhammad Ali te vergelyk, is nie so vergesog soos hul rekords in die kryt 'n mens sou laat glo nie.

Coetzee se vertonings teen Dokes, Leon Spinks en Stan Ward was die werk van 'n meester.

Die verskil tussen hom en Ali was dat Coetzee se briljantheid net by wyse van uitsondering na vore gekom het, terwyl Ali vir baie jare die een skittervertoning na die ander gelewer het.

Ongelukkig is dit so dat die Coetzee wat teen John Tate, Greg Page en Frank Bruno verloor het, na 'n niksbeduidende bokser gelyk het.

(Sy nederlaag in 'n wêreldtitelgeveg teen Mike Weaver val nie in dieselfde klas nie. Hy het by daardie geleentheid goed ge-

boks, maar die teleurstelling van die agtste ronde, toe hy Weaver hulpeloos teen die toue gehad het maar nie die uitklophou kon plant nie, het sy fut uitgehaal.

Waarom kon Gerrie nie altyd so goed wees soos in sy beste gevegte nie? Die beste verduideliking is dalk dat hy nie werklik genoeg omgee het vir welslae nie. Nadat hy die wêreldtitel gewen het, het sy belangstelling dramaties gekwyn, net soos Buster Douglas s'n ná sy skoksege oor Mike Tyson.

Op daardie aand in Februarie verlede jaar, toe Douglas Tyson stelselmatig saggemaak het voordat hy hom in die tiende ronde uitgeslaan het, was hy briljant. Teen Evander Holyfield 'n paar maande later, was hy vet en lusteloos. Sy enigste taak was om die titel aan Holyfield te oorhandig.

Gerrie se ander probleem was dat hy altyd kwesbaar was teen harde hou. Grootsheld sou hom stellig ontwyk het, al was sy hart reg.

Vandag is Gerrie byna vergeet en dis waarskynlik hoe hy dit verkies. Hy het in 1984 die Randse sportskrywers se Sportman van die Jaar-toekenning geweier, en die sportskrywers van grootskepe skynheiligheid beskuldig.

"Toe ek hul ondersteuning nodig gehad het, het ek dit nie gekry nie. Nou stel ek nie meer daarin belang nie."

Dit klink 'n bietjie na 'n vermakerige vorm van selfbejammering, maar van agterna beskou was hy reg. En hy het beter verdien.

Die Vyf Nasie-rugbyreeks begin vandag, en die SAUK en M-Net sal albei 'n wedstryd registreer uit. Die kragmeting tussen Frankryk en die kampioenspan, Skotland, word op TV1 uitgesaai, en die wedstryd tussen Engeland en Wallis op M-Net. Albei uitsendings begin omstreeks 16h00.

Daar is vandeeweek ook heelwat krieket op die kassie. Die naweek wys die SAUK die Curriebeker-wedstryd tussen Transvaal en Natal in Durban, en Woensdag kom die toetsunie-dag op Nuweland aan die beurt.

Die week se volledige sport-programrooster is:

SAUK:

Saterdag, 19 Januarie:
TSS 13:00: Krieket: Tvl teen Natal in Durban. TV1, 12h00-1756: Junior Sport; Krieket: Tvl v Natal in Durban; Australiese tennis-ope; Selljagvaart

(BOC-uitdaag-wedvaart: jongste nuus); Perdewedrenne vanaf Milerton; rugby: Vyf Nasie-reeks: Frankryk teen Skotland.

Sondag, 20 Januarie
TSS 13:00: Krieket: Tvl teen Natal in Durban

Maandag, 21 Januarie:
TV1, 10:00: Tennis: Australiese Ope TV1, 21h00: Krieket-sage: episode 10. Tennis: Australiese Ope (hoogtepunte)

Dinsdag, 22 Januarie:
TV1 08:45 en TSS 21h00: Tennis: Australiese Ope

Woensdag, 23 Januarie:
TV1 10:00 en TSS 21h00: Krieket: toetsunie-dag op Nuweland

Donderdag, 24 Januarie
TV1 10:00 en TSS 21h00: Tennis: Australiese Ope

M-NET:

Vrydag, 11 Januarie:
18:30 - World of National Panasonic

Saterdag, 12 Januarie:
15:00 - 19:00 - World of National Panasonic. Perdespring: Olympia International (hoogtepunte).

Regstreks: Rugby: Vyf Nasie-reeks Engeland teen Wallis vanaf Cardiff Arms Park Motorsport News

Sondag, 13 Januarie:
22:00 - Tennis: Hopman-beker wat in Perth beslis is.

Dinsdag, 15 Januarie:
22:00 - Nashua se Britse sokkerhoogtepunte

Harry will Ellispark se spook iets gee om oor te lag

HARRY VILJOEN se aanstelling as Transvaal se nuwe rugby-afrigter is verlede jaar met groot verbasing begroet. Is dit dan nie dieselfde Harry Viljoen wat in sy spelerdae 'n allemintige uitval met Louis Luyt gehad het nie? Die Harry Viljoen wat sy sê sê, of dit die rugbybase geval of nie? Inderdaad. **TINUS HORN** het met hom gesels oor sy plek in die Transvaalse rugby-hiërargie - en oor sy span se kanse in die reeks om die Curriebeker.

OP Nuweland en Loftus vertel hulle graag die storie van die spook van Ellispark, wat elke keer bitterlik ween as Transvaal se rugbyspan verloor. Tot op hede weet niemand wat hy doen as die Rooibontes wen nie; hy's nog net 40 jaar daar.

Transvaal se spelers en ondersteuners moes deur die jare maar leer om grappies soos dié te verwerk. Dit is immers so dat die goue beker in 1972 laas 'n draai in Johannesburg gemaak het.

Harry Viljoen, wat vandeeweek begin het met sy pligte as die span se nuwe afrigter, is vasbeslote om die grapjasse op hul neuse laat kyk.

"Ek ken die spelers. Ek weet wat hulle kan doen. Ons gaan die Curriebeker wen," sê hy.

Dis seker maar die soort stelling wat 'n mens van 'n nuwe afrigter kan verwag; gesoute manne wat al van naderby met teleurstelling kennis gemaak het, waag nie maklik voorspellings nie.

Tog neem 'n mens kennis; dié selfvertroue is nie aangeplak nie, dis deel van Viljoen se persoonlikheid en spruit waarskynlik uit sy hoogs suksesvolle loopbaan as versekerings-makelaar. (Hy is 31, maar die uiterlike tekens van gróót welvaart is reeds daar: 'n Spoghuis in Hyde Park, 'n Porsche...)

Een van sy voorgangers aan die stuur van Transvaal, Pa Pelsler, het die span van 1985 af met 'n drie jaar-plan opgebou tot op die randjie van Curriebeker-glorie, maar daarvoor het Viljoen nie die geduld nie.

"Wat ons wil doen, moet ons dié jaar doen."

'n Mens kan hom nouliks sy taak beny. Van al die toetsunies het die Rooibontes verlede jaar die swakste gevaar en sesde op die Curriebeker-puntelys geëindig.

Boonop hou afrigters in dié geweste gewoonlik nie lank nie. Die afgelope twee jaar moes eers Apies du Toit en toe Derrick Minnie hul goedjies pak.

Ná Viljoen se onverwagse aan-

stelling as afrigter het doemprefete voorspel dat hy nie lank sal hou nie. Louis Luyt, voorsitter van die Transvaalse rugby-unie, het in die verlede selde teenstand geduld en Viljoen is 'n man wat nie skroom om sy mening te lug nie.

Hy het hom in sy dae as kaptein van Transvaal teen Luyt vasgeloop, toe hy geweier het om meer as 'n maand ná die laaste wedstryd van 'n seisoen 'n span saam te stel om teen Oos-Transvaal in 'n voorwedstryd vir 'n internasionale kragmeting te speel.

Luyt was woedend en het vir Viljoen gesê hy sou nooit weer 'n Transvaalspan op die veld lei nie.

Van dié insident het Viljoen vandeeweek net gesê: "Wat verby is, is verby. Ek leef nie in die verlede nie en ek koester nie wrokke nie."

Wat 'n mens egter nie kan wegdenkeer nie, is die feit dat Luyt in die verlede gereeld aan die keurders en afrigter voorgeskryf het hoe hulle hul werk moet doen.

'n Mens kan kwalik dink dat Viljoen hom by hierdie stand van sake sal kan berus. Hy bevestig dié vermoede.

"Ek het die pos aanvaar met die verstandhouding dat dit my span is en dat niemand gaan inmeng nie. 'n Afrigter kan nie anders werk nie."

Hy het verlede jaar gewys wat hy kan doen as hy met rus gelaat word toe hy Transvaal se naasbestes, die Rooibokke, in 'n wenspan omskep het. Hulle het net teen Noord-Transvaal verloor, en dit met 'n skrale twee punte.

Dié welslae - en die feit dat die A-span by 'n paar geleenthede skitterend gespeel het - laat Viljoen moed skep.

"As iemand my sou vra om 'n span soos Wes-Transvaal af te rig, sou ek dit nie eers oorweeg nie, omdat ek nie dink hulle kan veel uitrig nie. Transvaal is anders."

Hy het reeds twee probleme geïdentifiseer: "Die spelers se dis-

Harry Viljoen vandag en in die dae toe hy een van die land se voorste skrumskakels was

sipline was swak omdat hulle geen werklike doelwitte gehad het nie. En as 'n mens kyk hoeveel wedstryde hulle in die laaste tien minute weggesmyt het, moet jy glo hul fiksheid en konsentrasie het gelol."

Volgens hom is sy eerste taak om die manne van hul eie vermoëns te oortuig. "Dis waarmee ons dié week begin het. As jy nie glo jy kan wen nie, kán jy nie wen nie."

'n Hele paar van die hardebaarde in die Transvaalspan is ouer as Viljoen, maar hy sien dit geensins as 'n probleem nie.

"Ouderdom beteken vir my niks. Al wat tel, is dat jy die gereedskap moet hê vir die werk wat jy aanpak."

Hy meen sy ervaring as speler, keurder én sakeman rus hom toe vir sy taak.

"Ek voel dit help dat ek die saak van die spelers en die administrateurs se kant kan sien. En die sakewêreld het my geleer hoe belangrik duidelike doelwitte is."

As speler was "Springbok" al van sy dae aan die Hoërskool Florida 'n woord wat ter sprake gekom het wanneer Viljoen se naam genoem is.

By die Springbok-proewe voor die 1981-toer na Nieu-Seeland het Viljoen kop en skouers bo die ander skrumskakels uitgestaan, maar toe die span aangekondig is, was sy

naam nie daar nie.

"Ek weet ek was die beste skrumskakel by die proewe en ek was baie teleurgesteld toe ek nie die span haal nie, maar dit pla my nie meer nie. Ek aanvaar dat hulle Divan Serfontein en Barry Wolmarans gekies het omdat hulle meer ervare was."

Daarna het 'n ernstige kniebesering sy loopbaan onderbreek en hoewel hy weer goeie rugby vir Noord-Transvaal en Transvaal gespeel het, het hy baie spoed verloor. Sy kans om vir die Bokke te speel, was daarmee heen.

Hy het ook ander bloutjies met keurders geloop. "Ek is 'n paar keer van Transvaal se A-span tot in RAU se onder-20-span gedrop. As jy 19 jaar oud is, sukkel jy maar om sulke dinge te verwerk."

Sal sy eie teleurstellings verhinder dat hy as afrigter en keurder dieselfde foute maak?

"Nee, 'n mens probeer tog altyd die beste span kies, maar jy maak foute. My boodskap aan spelers wat onregverdig weggelaat word, is om van hul teleurstelling te vergeet en die keurders verkeerd te bewys."

"Dis nie die einde van die wêreld as jy jou plek verloor nie - mits jy hom terugwen. Die beginsel is een-

voudig: No guts, no glory."

Hy meen die vernaamste uitdaging vir vandag se afrigters, is om aan te pas by die veranderinge wat die sportsoort deurentyd ondergaan.

"Die grootste verskil tussen rugby vandag en rugby tien jaar gelede, is dat dit heelwat minder fisies is as destyds."

Is dit nie maar 'n algemene neiging vir elke generasie om te sê die een na hom het dinge veel makliker nie?

"Ek week dis 'n cliché, maar dis waar. Wys my vandag rugbyspelers wat so hard is soos Corrie Pypers, Johan Strauss en Richard Prentice."

"Rugby, skool... alles word meer beskaafd, en dis hoe dit hoort. Daar is ook heelwat minder vuil spel op die rugbyveld. Dís vooruitgang."

Volgens hom is die sportsoort nou baie meer aanskoulik as vroeër. "Die bal word meer gedra en alles gebeur vinniger."

Hy meen Transvaal is uitstekend toegerus vir die uitdagings van hedendaagse rugby.

"Almal onderskat ons. Die feit dat ons as underdogs begin, pas my. Mense wat ons nou al afskryf, gaan beslis nog hul woorde sluk."

En op Ellispark gaan ons die spook met groot afwagting dophou...